

ISSN: 2667-5889

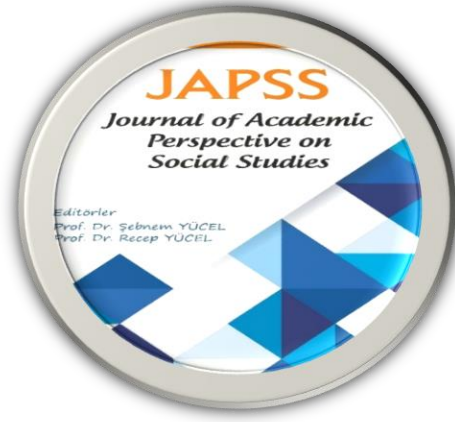
JAPSS

Journal of Academic Perspective on Social Studies

Editörler

Prof. Dr. Şebnem YÜCEL

Prof. Dr. Recep YÜCEL

JAPSS

JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES

SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ

Sayı: 1 • Eylül 2024

Issue: 1 • September 2024

ISSN: 2667-5889

<http://dergipark.gov.tr/japss>
e-posta: www.journalaposs@gmail.com

Dergi Ofis Adresi (Office Address)

Prof. Dr. Şebnem YÜCEL
Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Konya

JAPSS, uluslararası hakemli, açık erişimli bilimsel bir dergidir.

Baş Editörler (Chief Editors)

Prof. Dr. Şebnem YÜCEL, Prof. Dr. Recep YÜCEL

Editör Kurulu (Editorial Board)

- Prof. Dr. Şebnem YÜCEL, Selçuk University, Turkey
Prof. Dr. Recep YÜCEL, Kırıkkale University, Turkey
Prof. Dr. Sandeep Kumar GUPTA, CRM University Bangalore, School of Management, Bengaluru, India
Prof. Dr. Sayonara de Fátima TESTON, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. Andrea BENCSIK, NJ. Selye University, Komarno, Slovakia
Prof. Dr. Patrick ZAWADZKI, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. Nadiia P. REZNIK, National University of Life and Environment Science of Ukraine, Ukraine
Prof. Dr. Suzete Antonieta LIZOTE, University of Itajai Valley, Brazil
Prof. Dr. Akbar VALADBİGI, Elmi-Karbordi University, Jahad-e Daneshgahi, Sanandaj, Iran
Prof. Dr. Arceloni Neusa VOLPATO, UNIFACVEST University Centre, Brazil
Prof. Dr. Valeriia Y.PROKOPENKO, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Prof. Dr. Sir Bashiru AREMU, Crown University Intl Chartered Inc., Argentina, USA, Nigeria
Prof. Dr. Beatriz Lucia Salvador BIZOTTO, UNIFACVEST University Centre, Brazil
Prof. Dr. Madhur GUPTA, StXavier's College (Management), Banglore, India
Prof. Dr. Camilia Susana FALER, University of West Santa Catarina, Brazil
Prof. Dr. BasheerYousif Ismail, Duhok Politechnic University, Department of Accounting, Iraq
Prof. Dr. Ni Made Eka MAHADEWI, Bali Tourism Polytechnic (Management), Indonesia
Prof. Dr. Shikha KAPOOR, Amity University, Noida, India
Prof. Dr. Md. Zahir Uddin ARIF, Jagannath University, Dhaka, Bangladesh
Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU, Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Iryna Mihus, Scientific Center of Innovative Researches, Estonia
Assoc. Prof. Dr. Irmantas Rotomskis, Mykolas Romeris University, Lithuania
Dr. Praveen Kumar SHARMA, Jaypee Institute of Information Technology, India
Dr. Neringa Povilaitienė, Šiaulių Valstybinė Kolegija, Lithuania
Dr. S. Patrick Mahoney, United States of America (USA), Colorado State University

Temel İletişim [Primary Contact]

Assoc. Prof. Dr. Demet AKARÇAY ULUTAŞ
demetakarcay@gmail.com
+90332 444 12 51-7460

Assoc. Prof. Dr. Erhan KILINÇ
erhank23@hotmail.com
+90 554 125 46 53

Lecturer Fatih SÜNBÜL
fatihsunbul@kilis.edu.tr
+90 553 305 83 70

Teknik İletişim [Technical Contact]

Lecturer Fatih SÜNBÜL
fatihsunbul@kilis.edu.tr
+90 553 305 83 70

JAPSS'İN TARANDIĞI İNDEKSLER

Journal of Academic Perspective on Social Studies is an international peer-reviewed journal which is published one times a year. Special or additional issues may also be published if necessary. The articles cannot be cited partly or entirely without showing resources.

The responsibility about scientific and grammatical issues is belong to authors.

The papers sent to the journal are reviewed by two referees and after their approval, they will be sent to edit before being published.

Writing & Publishing Policies can be found in the journal's website.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or introduced into a retrieval system without prior written permission.

Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi yılda bir kez yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Gerek duyulduğunda özel veya ek sayı çıkarılabilir. Dergide yer alan yazılar kaynak gösterilmeksizin kısmen ya da tamamen iktibas edilemez. Bu dergide yayınlanan çalışmaların bilim ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergimize gönderilen çalışmalar, alanında uzman iki ayrı hakem tarafından incelendikten sonra uygun görülenler yayınlanmaktadır.

Yazım kurallarına ilişkin bilgilere dergimizin web adresinde yer verilmiştir. Bu derginin tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin almaksızın hiçbir iletişim ve kopyalama sistemi kullanılarak yeniden kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve satılamaz.

**JOURNAL NAME: JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES
(JAPSS)**

AIMS AND SCOPE:

The objective of Academic Perspective Journal on Social Studies (JAPSS) is to share understanding by exploring new practices, perspectives and also promoting social policies and strategies through advancing theoretical background.

Journal of Academic Perspective on Social Studies (JAPSS) publishes original empirical and theoretical studies in the field of social sciences (it includes many social science branches such as educational sciences, theology, communication, geography, history, linguistics, Turkish language, anthropology, philosophy, philology, musicology, fine arts, cinema, psychology, sociology, archeology, economy, international relations, social work, political science, international studies, tourism, tourist guiding, business management, econometrics, applied statistics, law, public administration and management sciences.) that analyze, research, discuss and promote humanities-related social policies or practices based on individuals, families, societies, organizations, countries.

DERGİ ADI: SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERĞİSİ

AMAÇ VE KAPSAM

Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi (JAPSS), sosyal çalışma alanında yeni uygulamaların, bakış açılarının ve aynı zamanda teorik bilgi donanımıyla desteklenen sosyal politikaların ve stratejilerin paylaşılmasını amaçlamaktadır.

Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi (JAPSS), sosyal bilimler (eğitim bilimleri, ilahiyat, iletişim, coğrafya, tarih, dilbilim, Türk dili, antropoloji, arkeoloji, felsefe, müzikoloji, güzel sanatlar, sinema, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, ekonomi, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, turizm, turist rehberliği, ekonometri, uygulamalı istatistik, hukuk, kamu yönetimi ve yönetim bilimleri gibi birçok sosyal bilim branşını içerir) alanında bireylere, ailelere, toplumlara, kuruluşlara, ülkelere dayanan beşeri bilimlerle ilgili sosyal politikaları veya uygulamaları analiz etme, araştırma, tartışma ve teşvik etme ile ilgili özgün nitelikte ampirik ve teorik çalışmaları yayımlar.

PUBLISHING POLICIES OF JOURNAL

1. Journal of Academic Perspective on Social Studies (JAPSS) is an international, free peer-reviewed journal, in which studies are published annually in English, German and Turkish. Special or additional issues may also be published if necessary. Journal of Academic Perspective on Social Studies (JAPSS) publishes original empirical and theoretical studies in the field of social sciences (it includes many social science branches such as management sciences, healthcare management, communication, philosophy, psychology, sociology, social work, economy, international relations, political science, tourism, law and public administration) that analyze, research, discuss and promote humanities-related social policies or practices based on individuals, families, societies, organizations, countries.

2. All rights of the articles decided to be published in JAPSS are transferred to the journal during the publishing process. The copyright transfer of the articles is taken by filling in and signing the form presented on the journal website. Publications of the authors who do not send this form cannot be published.

3. At JAPSS, the studies are taken into consideration together with the Plagiarism Report (iThenticate, Turnitin). The plagiarism rate should be less than 15%. If a plagiarism report is not included or the plagiarism rate is high, the editor has the right to reject the article directly.

4. All legal, economic and ethical obligations of the articles sent to JAPSS belong to the authors. The articles sent to JAPSS to be published should not have been published in any media before and it should not be in the process of publication evaluation when added to the system. In addition, the symposium papers can be published provided that the place of presentation, meeting and the date are recorded and the full text version is not published elsewhere. However, the responsibility of any problem likely to arise from this publication activity belongs to the author. Besides, Ethical Committee approval must be obtained for studies on clinical and experimental human and animals requiring an Ethics Committee decision, this approval must be stated in the article and must be submitted as an appendix at the end of the article. Publications that do not meet this requirement are not acceptable.

5. Articles that do not comply with the Style Guidelines in the Author Guidelines tab of JAPSS may not be considered.

6. Journal Refereeing and Evaluation Process: Double-blind review method is applied in our journal. The referees are not informed about who the submitted article belongs to, and the author(s) are not informed about the identities of the reviewers. All evaluation processes and referee reports are stored in a digital archive. Articles in which the referees give negative reports are not published and are not returned to their author(s); administrative and judicial responsibility cannot be accepted in this regard. In the articles, the referees' correction requests are sent to the author(s) for necessary changes. The authors take into account the requests, suggestions and warnings of the referees and the editor. However, the authors can object to the referee's decisions and the issues they disagree with by stating their reasons. In this case, the opinion of another referee is sought. In cases where one of the referee's reports is positive and the other is negative, the article is sent to a third referee. It is the author's responsibility to submit the corrected article text to the journal within the specified time. Editor(s) have the authority to make minor non-essential corrections in the articles to be published. Referee opinions only express opinions to the editors in making the final decision. The final decision belongs to the editors.

In our journal, the evaluation process of the articles is carried out according to the following points:

- Articles in accordance with scientific ethical rules; It is evaluated by the editor and/or the members of the editorial board in terms of purpose, scope, method and writing principles. After the pre-check by the journal editors, articles are evaluated In our journal.
- The articles that are suitable for evaluation are primarily directed to two referees who are suitable for the field with their scientific studies, to be evaluated without specifying the identity of the author (blind refereeing).
- Within 7 days, the referee has the right to accept or reject the evaluation task. The referee who accepts the assignment is given 15 days to evaluate the article. The speed of the evaluation process of the articles is the responsibility of the referee.
- If both referees give the opinion " publishable ", the articles are published in the volume and number to be determined by the editorial board of the journal as soon as possible.
- In case one of the referees gives a positive opinion and the other a negative opinion; the article is sent to a third referee. In this case, the publication of the article depends on the report of the third referee.
- The articles are not returned whether they are published or not. The authors have to take into account the criticisms and suggestions of the referees regarding the corrections of the article they sent.
- It is the author's responsibility to deliver the corrected article text to the journal within the specified time. When necessary, the corrected text can be re-examined by the referees. The authors are not informed about the identities of the referees, and the referees are not informed about the authors and the article (Blind Refereeing).
- Referee evaluation reports are stored in the journal's digital archive.

SUBMISSION GUIDELINES

1. Articles must be written in the Microsoft Word Programme and the page structure must be created as follows:

Paper Size	A4 Vertical
Top Margin	3 cm
Bottom Margin	3 cm
Left Margin	3 cm
Right Margin	3 cm
Font	Times News Roman
Font Style	Normal
Type Size	(Head line) 12
Type Size	(Regular Text) 11
Type Size	(Footnote Text) 9
Type Size	(Abstract) 10
Paragraph Spacing	6 nk
Line Spacing	1
2. The abstract should be no more than 250 words and should have the following subsections.
  - **Summary** (which should contain details of the context for the article and methods/approached)
  - **Findings** (which should contain the key findings)
  - **Applications** (which should contain details of impact and application to Professional practice)
3. Full articles should be a maximum of 8000 words.
4. Manuscripts should have 3-5 keywords under the abstract.
5. The manuscripts should follow APA reference style.
6. The manuscripts that are not appropriate for submission guidelines cannot be include in peer review process.

DERGİ YAYIM İLKELERİ

1. Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi (JAPSS), yıllık olarak İngilizce, Almanca ve Türkçe dillerinde çalışmaların yayınlandığı uluslararası, ücretsiz hakemli bir dergidir. Gerekli durumlarda özel ya da ek sayılar yayınlanabilmektedir. JAPSS, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel nitelikteki çalışmaları yayınlanarak sosyal bilimler ve yönetim bilimleri alanına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi (JAPSS), sosyal bilimler (yönetim bilimleri, sağlık yönetimi, iletişim, felsefe, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, ekonomi, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, turizm, hukuk ve kamu yönetimi gibi birçok sosyal bilim branşını içerir) alanında bireylere, ailelere, toplumlara, kuruluşlara, ülkelere dayanan beşeri bilimlerle ilgili sosyal politikaları veya uygulamaları analiz etme, araştırma, tartışma ve teşvik etme ile ilgili özgün nitelikte ampirik ve teorik çalışmaları yayımlar.

2. JAPSS’da yayınlanmasına karar verilen çalışmaların bütün hakları yayın sürecinde dergiye devredilmektedir. Makalelerin telif hakkı devri, dergi internet sayfasında sunulan form doldurulup imzalanmak suretiyle alınır. Bu formu göndermeyen yazarların yayınları basılamaz.

3. JAPSS’da çalışmalar, İntihal Raporu (IAuthenticate, Turnitin) ile değerlendirilmeye alınmaktadır. İntihal raporunun %15’den az olması gerekir. İntihal raporu eklenmediği veya intihal oranının yüksek olması takdirde editör makaleyi direkt reddetme hakkına sahiptir.

4. JAPSS’e gönderilen yazıların tüm yasal, ekonomik ve etik yükümlülükleri yazarlarına aittir. Yayınlanmak üzere JAPSS’a gönderilen yazıların daha önce herhangi bir mecrada yayınlanmamış olması ve sisteme eklendiğinde yayın değerlendirme sürecinde olmaması gerekmektedir. Ayrıca sempozyum bildirimleri, sunum yeri, toplantı ve tarihi kaydedilmek ve tam metni başka bir yerde yayımlanmamak kaydıyla yayımlanabilir. Ancak bu yayın faaliyetinden kaynaklanabilecek sorunların sorumluluğu yazarına aittir. Ayrıca klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde Etik Kurul kararı gerektiren çalışmalar için Etik Kurul onayı alınmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve makale sonunda ek olarak sunulmalıdır. Bu şartı sağlamayan yayınlar kabul edilmez.

5. JAPSS’ın yazım kuralları sekmesinde yer alan Yazım İlkeleri’ne herhangi bir açıdan uygunluk arz etmeyen yazılar değerlendirilmeye alınmayabilir.

6. Dergi Hakemlik ve Değerlendirme Süreci: Dergimizde, çift kör hakemli değerlendirme (double-blind review) yöntemi uygulanmaktadır. Gönderilen makalenin kime ait olduğu hakkında hakemlere; makaleyi değerlendiren hakemlerin kimlikleri hakkında ise yazar(lar)a ve başka kişilere bilgi verilmez. Tüm değerlendirme süreçleri ve hakem raporları, dijital arşivde saklanmaktadır. Hakemlerin olumsuz rapor verdiği makaleler yayımlanmaz ve yazar(lar)ına geri verilmez; bu konuda idarî ve adlî sorumluluk kabul edilmez. Makalelerde hakemlerin düzeltme istekleri, gerekli değişiklikler için yazar(lar)ına gönderilir. Yazarlar, hakemlerin ve editörün istek, öneri ve uyarılarını dikkate alırlar. Ancak, yazarlar, hakem kararlarına ve katılmadıkları hususlara gerekçelerini belirterek itiraz edebilirler. Bu durumda başka bir hakemin görüşüne başvurulur. Hakem raporlarından birinin olumlu, diğerinin olumsuz olduğu durumlarda, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Belirtilen süre içinde, düzeltilmiş makale metni dergiye göndermenin sorumluluğu yazara aittir. Dizinleme kriterleri gereğince, Editör/Editörler, yayımlanacak makalelerde, esasa yönelik olmayan küçük düzeltmeler yapma yetkisine sahiptir. Hakem görüşleri editörlere son kararı vermede sadece görüş belirtir. Son karar editörlere aittir.

Dergimizde, makalelerin değerlendirme süreci, aşağıda belirtilen hususlara göre yapılmaktadır:

- Bilimsel etik kuralları gereği makaleler; amaç, kapsam, yöntem ve yazım ilkeleri açısından editör ve/veya yayım kurulu üyeleri tarafından değerlendirilir. Dergi editörlerince, ön kontrol aşaması sonrasında, dergimizde makaleler değerlendirmeye alınır.
- Değerlendirmeye alınan makaleler, yazarının kimliği belirtilmeksizin (kör hakemlik) değerlendirilmek üzere, bilimsel çalışmalarını ile alana uygun öncelikle iki hakeme yönlendirilir.
- 7 gün içinde hakemin değerlendirme görevini kabul edip etmeme hakkı vardır. Görevi kabul eden hakeme, makaleyi değerlendirmek için 15 günlük süre verilir. Makalelerin değerlendirilmesi sürecinin hızı, hakemin sorumluluğundadır.
- İki hakemin de "Yayınlanması Uygun" görüşü bildirmesi halinde, makaleler, en kısa sürede dergi yayım Kurulunun belirleyeceği cilt ve sayıda yayımlanır. Aksi halde makaleler dergide yayımlanmaz.
- Hakemlerden birinin olumlu, diğerinin olumsuz görüş bildirmesi durumunda; makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Bu durumda makalenin yayımlanması üçüncü hakemin raporuna bağlıdır.
- Makaleler yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez. Gönderdikleri makale hakkında yazarlar, hakemlerin düzeltmeleri ile ilgili olarak eleştiri ve önerilerini dikkate almak zorundadırlar.
- Belirtilen süre içinde, düzeltilmiş makale metnini dergiye ulaştırmak yazarın sorumluluğundadır. Gerektiğinde, düzeltilmiş metin, hakemlerce tekrar incelenebilir. Hakemlerin kimlikleri hakkında yazarlara, yazarlar ve makale hakkında da hakemlere bilgi verilmez (Kör Hakemlik).
- Hakem değerlendirme raporları dergi dijital arşivinde saklanır.

YAYIN GÖNDERME KURALLARI

1. Makaleler Microsoft Word Programında yazılmalı ve sayfa yapısı aşağıdaki gibi oluşturulmalıdır:

- Kağıt Boyutu: A4 Dikey
Üst Kenar Boşluğu: 3 cm
Alt Kenar Boşluğu: 3 cm
Sol Kenar Boşluğu: 3 cm
Sağ Kenar Boşluğu: 3 cm
Font: Times News Roman
Yazı Tipi Stili: Normal
Tür Boyutu (Başlık): 12
Tür Boyutu (Normal Metin): 11
Tür Boyutu (Dipnot Metni): 9
Tür Boyutu (Özet): 10
Paragraf Boşluğu: 6 nk
Satır Aralığı: 1

2. Özet 250 kelimedenden fazla olmamalı ve aşağıdaki alt bölümlere sahip olmalıdır.

- Özet (makale içeriğinin detaylarını içermeli ve yöntemlerle / ele alınmalı)
- Bulgular (anahtar bulguları içermesi gerekir)
- Uygulamalar (mesleki uygulamaların ayrıntıları ve içeriği gerekir)

3. Tam makaleler en fazla 8000 kelime olmalıdır.

4. Anahtar kelimeler; özetin altında 3-5 anahtar kelimeye sahip olmalıdır.

5. Yazılar APA referans stilini izlenmelidir.

6. Gönderme yönergeleri için uygun olmayan yazılar, hakem incelemesine dahil edilemez.

MAKALELER/ ARTICLES

2024 Yılı, Sayı: 1 Makaleleri (2024 Year, Issue: 1 Articles)

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Sağlık Algılarının Organik Gıda Tüketimine Etkisi

The Effect of Health Perceptions of Health Management Students on Organic Food Consumption)

Araştırma/ Research (01-13)

Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Yaşam Beklentisi Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Araştırma

The Impact of Income Inequality on Life Expectancy in Türkiye: An Ampirical Investigation

Araştırma/ Research (14-28)

Kadro Dergisi/ Kadro Hareketinin Kemalist İdeolojiden Ayrıldığı Konular (The Issues Where Kadro Journal/The Kadro Movement Differed from Kemalist Ideology)

Derleme/ Review (29-40)

Dahilde İşleme Rejimi Çerçevesinde Yurt İçi Alımlar ve Yurt İçi Satışlar (Domestic Purchases and Domestic Sales within the Framework of the Inward Processing Regime)

Derleme/ Review (41-49)

Music, Politics & Philosophy; How Music Is Perceived as A Political Tool *

Derleme/ Review (50-59) *Correction Article

	JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES (JAPSS) **** SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ	
E-ISSN: 2667-5889	https://dergipark.org.tr/pub/japss	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma Makalesi
Sayı:1, Eylül 2024	Issue:1, September, 2024	Received Date / Geliş Tarihi: 24.07.2024 Accepted Date / Kabul Tarihi: 26.08.2024
SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN SAĞLIK ALGILARININ ORGANİK GIDA TÜKETİMİNE ETKİSİ¹ **** THE EFFECT OF HEALTH PERCEPTIONS OF HEALTH MANAGEMENT STUDENTS ON ORGANIC FOOD CONSUMPTION		
Atıf/ to Cite (APA): Güner, A. ve Ulusoy, H. (2024). Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Sağlık Algılarının Organik Gıda Tüketimine Etkisi, Journal of Academic Perspective on Social Studies, (1), 01-13.		Abdulkadir GÜNER² Hatice ULUSOY³
DOI: https://doi.org/10.35344/japss.1521430		

ÖZ

Bireylerin sağlık davranışlarını belirleyen faktörlerden birisi onların sağlık algılarıdır. Organik gıda ise, sağlıklı kabul edilen, “doğal”, “yerel”, “taze” ve “saf” olarak tanımlanan gıdadır. Bu çalışma, Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinin sağlık algılarının organik gıda tüketimine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümünde öğrenim gören 193 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Sağlık Algısı ölçeği” Organik Gıda Tüketim Ölçeği” kullanılmıştır. Anketler Google Forms üzerinden 25.05.2024-10.06.2024 arasında çevrimiçi olarak öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin; %67,4’ü kadın, %40,4’ü 21-22 yaş aralığında, %37,3’ünün ailesinin aylık geliri 17.003-27.000 aralığında ve %48,2’si genel olarak sağlıksız beslendiğini düşünmektedir. Sağlık Algısı ölçeğinin, Cronbach Alpha değeri 0,686 ve ölçeğin toplam puan ortalaması 49,933 olarak bulunmuştur. Organik Gıda Tüketimi ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,889 ve ölçeğin toplam puan ortalaması 60,922 olarak bulunmuştur. Regresyon analizi sonucunda sağlık algısının organik gıda tüketimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisinin bulunduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile öğrencilerin sağlık algısının artması, organik gıda tüketimini anlamlı olarak arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Algısı, Organik Gıda Tüketimi, Sağlık Yönetimi Öğrencileri

ABSTRACT

One of the factors determining the health behaviours of individuals is their perception of health. Organic food is a food that is considered healthy and defined as ‘natural’, ‘local’, ‘fresh’ and ‘pure’. This study was conducted to determine the effect of health perceptions of Health Management Department students on organic food consumption. The sample of the study consisted of 193 students studying at the Department of Health Management, Faculty of Health Sciences of a university who voluntarily accepted to participate in the study. ‘Personal Information Form’, “Health Perception Scale” and “Organic Food Consumption Scale” were used as data collection tools in the study. The questionnaires were applied to the students online via Google Forms between 26.03.2024-15.04.2024. Of the students participating in the study; 67.4% were female, 40.4% were between the ages of 21-22, 37.3% had a monthly family income between 17.003-27.000 and 48.2% thought that they were generally unhealthy. The Cronbach Alpha value of the Health Perception scale was found to be 0.686 and the total mean score of the scale was 49.933. The Cronbach's Alpha value of the Organic Food Consumption scale was 0.889 and the total mean score of the scale was 60.922. As a result of regression analysis, it was determined that health perception has a statistically significant and positive effect on organic food consumption. In other words, the increase in health perception of students significantly increases organic food consumption.

Keywords: Health Perception, Organic Food Consumption, Health Management Students

¹ Bu çalışma 7. Uluslararası ACHARAKA Tıp, Hemşirelik, Ebelik ve Sağlık Bilimleri Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, kadircuner@cumhuriyet.edu.tr
ORCID:0009-0003-9387-2501

³ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, hulusoy65@gmail.com,
ORCID:0000-0002-8911-5490

1. GİRİŞ

Sağlık algısı, kişinin bireysel sağlığına yönelik kendi hissettiklerinin ve düşüncelerinin bütün olarak tanımlayan bir kavramdır (Tosunöz, 2021). Başka bir ifadeyle sağlık algısı, bireylerin kendi sağlıklarıyla ilgili duygu, düşünce, önyargı ve beklentilerinin bir bileşimi olarak değerlendirilmektedir. Bu kavram, kişilerin sağlıklı olup olmadıklarının belirlenmesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Sağlık algısının incelenmesi, kişinin sağlık durumu hakkında gözlemediği farklılıklara karşı algılarının açık olması yönünden önemlidir (Dinç , 2019).

Sağlık algısı, birçok bileşenle bağlantı halindedir. Örneğin; iyilik hali, cinsiyet, sigara içme, alkol kullanımı, fiziksel egzersiz sıklığı, sağlıklı beslenme ve zararlı alışkanlıklardan uzak durma gibi faktörlerle ilişkilidir. Bireylerin sağlık algısı, sadece biyolojik boyutu değil aynı zamanda algılanan iyilik halini, fiziksel, ruhsal ve sosyal boyutu da içermektedir (Soysal & Yiğit, 2021). Bireyin kendi sağlığı hakkında olumlu fikirler taşıması, pozitif hislerin olması “iyi sağlık algısı” olarak kabul edilirken, olumsuz düşüncelere sahip olması, negatif hisler taşıması “kötü sağlık algısı olarak” değerlendirilmektedir (Soysal & Yiğit, 2021; Baycan & Akyüz, 2022).

Türk Dil Kurumu organik kelimesini, “doğal yolla yapılan olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024). Organik gıda ise, sağlıklı kabul edilen, “doğal”, “yerel”, “taze” ve “saf” olarak tanımlanan gıdadır (Rana & Paul, 2017). Dünya nüfusunu artması gıda tüketiminin de artış göstermesine yol açmıştır. Tarımsal üretimde verimliliği ve karı artırmak amacıyla kimyasal gübre, hormon ve ilaç kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Fakat bu katkı maddelerinin aşırı kullanımı, ekolojik dengeye ve insan sağlığına ciddi oranda zarar vermektedir. Bu nedenle daha çevre dostu ve sürdürülebilir bir yaklaşım olan organik tarım ve organik gıda kavramı gündeme gelmiştir. Organik tarım, insan sağlığına, ekolojik dengeye ve diğer canlılara daha az düzeyde zarar vermesi nedeniyle oldukça ilgi çekmektedir. Organik tarım, kimyasal maddeler yerine doğal kaynakları kullanarak, çevre kirliliğine sebep olmadan, doğal dengeyi koruyarak üretim yapmayı amaçlamaktadır. (Turan & Demircan, 2021).

Uluslararası Organik Tarım Hareketi Federasyonu (IFOAM)’na göre; “organik tarım, ekolojik döngüyü devam ettiren ve insan sağlığını koruyan bir üretim sistemi” olarak ifade edilmektedir (Eryılmaz, Kılıç, & Boz, 2019). Organik tarım, çevre sağlığını koruyan ve tarımsal kimyasalların neden olduğu çevre kirliliğini önleyerek, insan sağlığına olumsuz etkisi olan kimyasal girdilerin etkisini ortadan kaldıran bir üretim sistemidir ve çevre dostu bir yaklaşım olarak kabul edilir. Bu yöntem, pestisit gibi kimyasal ürünlerin kullanımına izin vermeden üretim yapmayı amaçlayarak toprak, bitki, hayvan ve insan sağlığını korur (Tıraşçı, Erdoğan, & Aksakal , 2020).

Sağlıklı beslenme davranışlarını etkilemesi açısından sağlık algısı önemli bir göstergedir. Son yıllarda tüketicilerin sağlık algılarının gelişmesi, sağlık ve çevre konularına daha duyarlı hale gelmesine ve organik ürünlere olan ilgiyi arttırmıştır. Organik gıda pazarının büyümesinde, tüketicilerin sağlık bilinci ve çevre dostu ürünleri tercih etmeleri belirleyici bir faktördür (Böcükçü, 2016).

LİTERATÜR TARAMASI

Atasağun (2022) tarafından Isparta Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde çalışan bireylerin organik gıda tüketimleri ve sağlık hakları ilişkisini ölçmeye yönelik 276 katılımcının yer aldığı kesitsel türde bir çalışma yürütülmüştür. Katılımcıların organik gıda satın almalarının nedenlerine bakıldığında %79,3 ile sağlıklı olması en yüksek orana sahiptir. Araştırma sonucunda sağlık algısı ile organik gıda tüketimi arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Hasançebi (2010) tarafından öğretmenlerin organik gıdaları tercih etme durumlarını saptanması yönelik yapılmış olan araştırmada, katılımcıların %80'i en önemli tüketim nedenlerinin organik gıdaların daha

sağlıklı olması olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı şekilde, Böcükçü (2016) Ankara ili organik pazarlarında alışveriş yapan tüketicilere yönelik tarama modeliyle ve 244 katılımcıyla yapılan araştırmada; kadın ve erkek katılımcılarının yarısına yakını, organik gıdaları öncelikle sağlıklı olduğunu düşündükleri için tercih ettiğini ifade etmişlerdir.

Sarıca vd. (2013) tarafından üniversite öğrencilerinin organik gıda tüketim davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik ekonometrik analiz yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, organik gıda tüketiminin yoğunluğunu etkilemede, cinsiyetin, tüketicilerin bilgi düzeylerinin ve organik gıdaya ulaşılabilirliği önemli olduğu ortaya konmuştur

Ergin ve Özsaçmacı (2011) tarafından yapılan araştırmada, Türk tüketicilerin organik gıda tüketimi ve algısı incelenmiştir. Bu araştırmaya göre katılımcıların %38'i haftada bir kez organik gıda alışverişine çıktığı saptanmıştır. Tüketicilerin organik gıda ürünlerini satın alırken sağlıklı olmaları, çevre dostu olmaları, daha lezzetli ve taze olmaları gibi faktörlere önem verdiği belirlenmiştir.

Sağlık algısı ve organik gıda tüketimi üzerine yapılmış çalışmalar bulunmakla birlikte, sağlık algısının organik gıda tüketimine etkisini inceleyen çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara rehberlik edecektir. Ayrıca, çalışmadan elde edilen sonuçlar, karar vericilere yeni politika ve stratejilerin geliştirilmesi konusunda yardımcı olacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Sağlık Yönetimi Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sağlık algılarının organik gıda tüketimine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümünde eğitim gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına göre olmuştur.

Örneklem seçiminde herhangi bir yöntem kullanılmamıştır. Çalışmanın örneklemini 193 öğrenci oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma tanımlayıcı kesitsel tipte bir araştırma olup veriler “Sosyo demografik Bilgi Formu”, “Sağlık Algısı Ölçeği” ve “Organik Gıda Tüketim Ölçeği” ile toplanmıştır. “Sosyo Demografik Bilgi Formu” cinsiyet, yaş, sınıf bilgileri vb. ifadelerin yer aldığı 8 adet sorudan oluşmaktadır. Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinin sağlık algılarını ölçmek için 5’li likert tipte (1. Hiç Katılmıyorum, 5. Tamamen Katılıyorum), 15 adet soru ve 4 alt boyuttan (kontrol merkezi, kesinlik, sağlığın önemi, öz farkındalık) oluşan “Sağlık Algısı Ölçeği” (SAÖ) kullanılmıştır. Ölçek Diamond ve ark. (2007) tarafından geliştirilerek, Kadıoğlu ve Yıldız (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek minimum puan 15, maksimum puan ise 75’dir. Ölçeğin alt gruplarına göre Cronbach Alpha Değerleri: Kontrol merkezi 0,90; Öz farkındalık 0,91; Kesinlik 0,91; Sağlığın önemi 0,82’dir. Öğrencilerin organik gıda tüketim davranışlarını ölçmek için 5’li likert tipte (1. Hiç Katılmıyorum, 5. Tamamen Katılıyorum), 18 adet soru ve 6 alt boyuttan (normlar, sağlık bilinci, öz kimlik, organik gıda tüketiminin faydaları, olumlu ahlaksal yaklaşım, bilgi arama) oluşan “Organik Gıda Tüketim Ölçeği” (OGTÖ) kullanılmıştır. Ölçek Eti-İçli ve arkadaşları (2019) tarafından Türkçe olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin maddelerinin tamamından alınabilecek minimum puan 18, maksimum puan ise 90’dır. Ölçekten alınan düşük puanlar organik gıda tüketimi konusundaki azalan

eğilimi gösterirken, ölçekten alınan yüksek puanlar ise organik gıda tüketimi konusunda artan eğilimi göstermektedir.

Veriler 25.05.2024-10.06.2024 tarihleri arasında Google formlardan öğrencilerle link paylaşımı yapılarak çevrimiçi olarak toplanmıştır.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için 22.05.2024 tarih ve 2024/18 sayı ile Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu'ndan ve ilgili fakülteden onay alınmıştır. Veri toplama formlarının başında çalışmaya katılımın gönüllülük esasına göre olduğu ve öğrencilerin kişisel bilgilerinin çalışma dışında kullanılmayacağı, soru formlarında isim belirtmenin istenmediği gibi açıklamalar yapılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS23 programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Cronbach alpha, sıklık ve yüzdelik dağılımları, ANOVA testleri ve regresyon analizi kullanılmıştır.

2.6. Araştırmanın Hipotezleri

H₁: Sağlık algısı öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1a}: Kontrol merkezi alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1b}: Kesinlik alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1c}: Sağlığın önemi alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1d}: Öz farkındalık alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂: Organik gıda tüketimi öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2a}: Normlar alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2b}: Sağlık bilinci alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2c}: Öz-Kimlik alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2d}: Organik gıda tüketiminin faydaları alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2e}: Olumlu ahlaksal yaklaşım alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{2f}: Bilgi arama alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₃: Sağlık algısı organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

H_{3a}: Sağlık algısı ölçeği sağlığın önemi alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

H_{3b}: Sağlık algısı ölçeği kontrol merkezi alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

H_{3c}: Sağlık algısı ölçeği kesinlik alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

H_{3d}: Sağlık algısı ölçeği öz farkındalık alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

3. BULGULAR

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	n	%	Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	130	67,4	Gelir düzeyi	çok iyi	2	1,0
	Erkek	63	32,6		iyi	46	23,8
Yaş	18 ve altı	9	4,7		orta	123	63,7
	19-20	46	23,8		kötü	14	7,3
	21-22	78	40,4	çok kötü	8	4,1	
	23 ve üzeri	60	31,1	Hanedeki kişi sayısı	2-4	87	45,1
Sınıf	1	52	26,9		5-7	92	47,7
	2	37	19,2		8 ve üzeri	14	7,3
	3	26	13,5	Aile ile birlikte yaşama	evet	56	29,0
	4	78	40,4		hayır	137	71,0
Ailenin aylık gelir düzeyi	17.002 ve altı	60	31,1	Genel olarak sağlıklı beslendiğini düşünme	evet	26	13,5
	17.003 - 27.000	72	37,3		hayır	93	48,2
	27.001 - 37.000	28	14,5		kısmen	74	38,3
	37.001 ve üzeri	33	17,1				

Araştırmaya katılan öğrencilerin %67,4’ünü kadınlar, %40,4’ünü 21-22 yaş aralığında olanlar, %40,4’ünü dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Öğrencilerin %37,3’ünün ailesinin aylık geliri 17.003-27.000 olup, %63,7 ‘si gelir düzeyini orta düzey olarak ifade etmektedir. Öğrenciler, hanelerinde yaşayan kişi sayısına %47,7 oranında 5-7 cevabını vermişlerdir. Öğrenim sürecinde öğrencilerin %71’i aile yanında kalmamaktadır. Genel olarak sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz? sorusuna öğrencilerin %48,2’si ‘hayır ’ cevabını vermiştir.

Tablo 2. Sağlık Algısı Ölçeği ve Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Dağılımları

Boyutlar	N	Ort	SS	Min-Max
Sağlık Algısı Ölçeği	191	3,33	0,45	2,07-4,67
Kontrol Merkezi Boyutu	191	3,37	0,8	1,00-5,00
Kesinlik Boyutu	191	2,92	0,71	1,00-5,00
Sağlığın Önemi Boyutu	191	3,56	0,74	1,00-5,00
Öz Farkındalık Boyutu	191	3,58	0,69	1,33-5,00

Tablo 2’de çalışmaya katılan öğrencilerin sağlık algısı ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve min-max puan ortalamaları verilmiştir.

Sağlık algısı ölçeğinden katılımcıların aldığı puanların ortalaması 3,33 iken, ortalamaların min değeri 2,07, max değer ise 4,67 olarak saptanmıştır.

Katılımcılardan en düşük ortalama puan alan sağlık algısı alt boyutunun kesinlik (2,92), en yüksek ortalama puan alan sağlık algısı alt boyutunun ise öz farkındalık (3,58) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Organik Gıda Tüketim Ölçeği ve Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları ve Dağılımları

Boyutlar	N	Ort	SS	Min-Max
Organik Gıda Tüketim Ölçeği	191	3,41	0,52	2,00-4,61
Normlar Boyutu	191	2,71	0,77	1,00-5,00
Sağlık Bilinci Boyutu	191	3,55	0,67	1,00-5,00
Öz Kimlik Boyutu	191	3,37	0,79	1,00-5,00
Organik Gıda Tüketiminin faydaları Boyutu	191	3,81	0,72	1,50-5,00
Olumlu Ahlaksal Yaklaşım Boyutu	191	3,71	0,8	1,50-5,00
Bilgi Arama Boyutu	191	3,51	0,89	1,00-5,00

Tablo 3’de çalışmaya katılan öğrencilerin organik gıda tüketim ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve min-max puan ortalamaları verilmiştir.

Organik gıda tüketim ölçeğinden katılımcıların aldığı puanların ortalaması 3,41 iken, ortalamaların min değeri 2,00, max değer ise 4,61 olarak saptanmıştır.

Katılımcılardan en düşük ortalama puan alan organik gıda tüketim alt boyutunun normlar (2,71), en yüksek ortalama puan alan organik gıda tüketim alt boyutunun ise organik gıda tüketiminin faydaları(3,81) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Sağlık Algısı ve Organik Gıda Tüketim Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Cronbach Alfa Değerleri

	Cronbach Alpha	N
Sağlık Algısı Ölçeği	0,693	15
Kontrol Merkezi	0,750	5
Kesinlik	0,674	4
Sağlığın Önemi	0,650	3
Öz Farkındalık	0,578	3
Organik Gıda Ölçeği	0,872	18
Normlar	0,780	4
Sağlık Bilinci	0,668	3
Öz-Kimlik	0,796	3
Organik Gıda Tüketiminin Faydaları	0,864	4
Olumlu Ahlaksal Yaklaşım	0,734	2
Bilgi Arama	0,794	2

Tablo 4’de araştırma ölçeklerine uygulanan güvenilirlik analizi sonucunun Cronbach Alpha değerleri gösterilmiştir. Sağlık algısı Cronbach Alpha değeri 0,693 olarak hesaplanmış ve bu da ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Sağlık algısı alt boyutlarından ise kontrol merkezi 0,750 puan olarak sağlık algısı alt boyutları içerisinde en yüksek güvenilirlik puanına sahiptir.

Organik gıda tüketim Cronbach Alpha değeri 0,872 olarak hesaplanmış ve bu da ölçeğin çok güvenilir olduğunu göstermektedir. Organik gıda tüketimi alt boyutlarından organik gıda tüketiminin faydaları boyutu 0,864 puan olarak organik gıda tüketimi alt boyutları içerisinde en yüksek güvenilirlik puanına sahiptir.

Tablo 5. Sağlıklı Beslenme Düşüncesine Göre Sağlık Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Genel olarak sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz?	N	Ort	SS	Sonuç
Sağlık Algısı Ölçeği	Evet	26	3,52	0,59	F=3,227 p=0,046
	Hayır	91	3,25	0,39	
	Kısmen	74	3,36	0,44	
Kontrol Merkezi Boyutu	Evet	26	3,37	0,94	F=0,151 p=0,860
	Hayır	91	3,41	0,77	
	Kısmen	74	3,34	0,79	
Kesinlik Boyutu	Evet	26	3,17	0,73	F=3,638 p=0,028
	Hayır	91	2,79	0,6	
	Kısmen	74	2,98	0,79	
Sağlığın Önemi Boyutu	Evet	26	3,91	0,74	F=7,559 p=0,001
	Hayır	91	3,36	0,74	
	Kısmen	74	3,68	0,68	
Öz Farkındalık Boyutu	Evet	26	3,82	0,69	F=2,374 p=0,096
	Hayır	91	3,49	0,69	
	Kısmen	74	3,6	0,68	

Yapılan ANOVA analizinden elde edilen sonuçlar tablo 5’te verilmiştir. Buna göre genel olarak sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz? sorusu ile sağlık algısı arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Araştırma sonuçlarına göre sağlık algısı ölçeği ortalaması en yüksek “evet” cevabını verenlerde en düşük ise “hayır” cevabını verenlerde görülmektedir.

ANOVA analizinden elde edilen sonuçlara göre sağlıklı beslenme düşüncesi ile kesinlik alt boyutu arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Benzer şekilde sağlıklı beslenme düşüncesi ile sağlığın önemi alt boyutu arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 6. Sağlıklı Beslenme Düşüncesine Göre Organik Gıda Tüketim Ölçeği ve Alt Boyutlarının Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Genel olarak sağlıklı beslendiğinizi düşünüyor musunuz?	N	Ort	SS	Sonuç
Organik Gıda Tüketim Ölçeği	Evet	26	3,64	0,58	F=6,325 p=0,002
	Hayır	91	3,28	0,52	
	Kısmen	74	3,47	0,46	
Normlar Boyutu	Evet	26	2,97	0,8	F=3,453 p=0,034
	Hayır	91	2,57	0,8	
	Kısmen	74	2,79	0,7	
Sağlık Bilinci Boyutu	Evet	26	3,82	0,82	F=5,682 p=0,004
	Hayır	91	3,4	0,61	
	Kısmen	74	3,65	0,63	
Öz-Kimlik Boyutu	Evet	26	3,73	0,7	F=3,954 p=0,023
	Hayır	91	3,27	0,88	
	Kısmen	74	3,36	0,65	
Organik Gıda Tüketiminin Faydaları Boyutu	Evet	26	3,91	0,85	F=1,534 p=0,218
	Hayır	91	3,72	0,76	
	Kısmen	74	3,9	0,63	
Olumlu Ahlaksal Yaklaşım Boyutu	Evet	26	3,88	0,82	F=2,108 p=0,124
	Hayır	91	3,59	0,88	
	Kısmen	74	3,8	0,68	
Bilgi Arama Boyutu	Evet	26	3,81	0,83	F=2,796 p=0,064
	Hayır	91	3,37	0,93	
	Kısmen	74	3,57	0,84	

Anket verilerine uygulanan tek yönlü ANOVA analizinden elde edilen sonuçlar Tablo 6. da görülmektedir. Sağlıklı beslenme düşüncesi ile organik gıda tüketimi arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

ANOVA analizinden elde edilen sonuçlara göre sağlıklı beslenme düşüncesi ile normlar, sağlık bilinci ve öz kimlik alt boyutları arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 7. Sağlık Algısının Organik Gıda Tüketimini Etkilemesine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaşmamış Katsayılar		Standartlaşmış Katsayılar	T	P	F
	B	Std. Hata	Beta			
Sabit	2,032	0,265		7,661	,000	27,319
Sağlık Algısı	,413	,079	,355	5,227	,000	

R:0,355 R²:0,126 Düzeltilmiş R²:0,122
Bağımlı Değişken: Organik Gıda Tüketimi

Sağlık algısının organik gıda tüketimine etkisini belirlemek için basit regresyon analizi yapılmış ve sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir. Analiz sonuçlarında görüldüğü gibi sağlık algısını organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir ($\beta=,355$ $p<0,05$).

Modelin belirlilik katsayısı $R^2:0,126$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre öğrencilerin organik gıda tüketimi değişimlerinin %12,6’sı sağlık algısı ile açıklanmaktadır. Sağlık algısındaki bir birimlik artış öğrencilerin organik gıda tüketimini 0,413 arttırmaktadır.

Sağlık algısının organik gıda tüketimine etkisini ortaya koymak amaçlı basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Basit doğrusal regresyon analizi modeli $Y=a+bX$ şeklinde tanımlanmaktadır (Alpar, 2018). Regresyon analiz sonuçlarına göre a:2,032 ve b:0,413 olmak üzere denklem $Y=2,032+0,413*X$ ‘dir (X Sağlık algısı).

Sağlık algısı ölçeği (sağlığın önemi, kontrol merkezi, kesinlik, öz farkındalık) alt boyutlarının organik gıda tüketimine etkisini ortaya koymak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 8). Analiz işlemine geçilmeden önce analiz kriterleri olan Durbin-Watson katsayısı (oto-korelasyon) ve Varyans Şişme Faktör (Variance Inflation Factor-VIF) katsayılarına bakılmıştır. Varyans Şişme Faktör (Variance Inflation Factor-VIF) katsayılarının 10’dan az olması ve Durbin-Watson katsayısının 1,5 ile 2,5 arasında olması çoklu bağlantı ve otokolerasyon problemlerinin olmadığını gösterir (Büyüköztürk, 2011). Bu çalışmada Durbin-Watson katsayısı 2,147 olarak elde edilmiş ve VIF değerlerinin ise; 1,190 ile 1,704 arasında değişmekte olduğu görülmüştür. Buna göre elde edilen veriler incelendiğinde otokolerasyon ve çoklu bağlantı problemlerinin olmadığı ifade edilebilir.

Tablo 8. Sağlık Algısı Ölçeği Alt Boyutlarının Organik Gıda Tüketimini Etkilemesine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaşmamış Katsayılar		Standartlaşmış Katsayılar	t	P	VIF
	B	Std. Hata	Beta			
Sabit	1,738	0,258		6,746	,000	
Sağlığın Önemi	,319	,054	,458	5,935	,000	1,565
Kontrol Merkezi	,049	,044	,076	1,122	,263	1,190
Kesinlik	,083	,060	,111	1,382	,169	1,704
Öz Farkındalık	,023	,051	,032	0,462	,644	1,248

R:0,540 R²:0,291 Düzeltilmiş R²:0,276 Durbin -Watson:2,147 model(p):0,000

Bağımlı Değişken: Organik Gıda Tüketim

Çoklu regresyon analizi (Alpar, 2018) modeli ($Y=a+bX_1+cX_2+dX_3+...$) şeklinde tanımlanmaktadır. Tablo 8. incelendiğinde kurulan çoklu regresyon analizi modeli istatistiksel olarak anlamlıdır (F:29,002; p:0,000). Regresyon katsayılarının anlamlılığını işaret eden t istatistik değerleri sağlığın önemi (t:5,935; p:0,000) boyutu için istatistiksel olarak anlamlı iken, kontrol merkezi (t:1,122; p:0,263), kesinlik (t:1,382; p:0,169) ve öz farkındalık (t:0,432; p:0,644) boyutları için istatistiksel olarak anlamlılık bulunmamaktadır.

Modelin belirlilik katsayısı $R^2:0,291$ olarak hesaplanmıştır. Bulunan bu sonuca göre; sağlık algısı ölçeği alt boyutlarından sağlığın önemi alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda çoklu regresyon analizi (Alpar, 2018) modeli ($Y=a+bX_1+cX_2+dX_3+...$) ise; a:1,738; b:0,319; c:0,049; d:0,083 ve e:0,023 olmak üzere, $Y=1,738+0,319X_1+0,049X_2+0,083X_3+0,023X_4$ olarak kurulabilir (X1=sağlığın önemi, X2:kontrol merkezi, X3:kesinlik, X4:öz farkındalık).

Araştırmanın Hipotez Sonuçları

Hipotez	P	Sonuç
H1: Sağlık algısı öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,046	Kabul
H1a: Kontrol merkezi alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,860	Red
H1b: Kesinlik alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,028	Kabul
H1c: Sağlığın önemi alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,001	Kabul
H1d: Öz farkındalık alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,096	Red
H2: Organik gıda tüketimi öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,002	Kabul
H2a: Normlar alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,034	Kabul
H2b: Sağlık bilinci alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,004	Kabul
H2c: Öz-Kimlik alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,023	Kabul
H2d: Organik gıda tüketiminin faydaları alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,218	Red
H2e: Olumlu ahlaksal yaklaşım alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,124	Red
H2f: Bilgi arama alt boyutu öğrencilerin sağlıklı beslenme düşüncesine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	0,064	Red
H3: Sağlık algısı organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir	0,000	Kabul
H3a: Sağlık algısı ölçeği sağlığın önemi alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.	0,000	Kabul
H3b: Sağlık algısı ölçeği kontrol merkezi alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.	0,263	Red
H3c: Sağlık algısı ölçeği kesinlik alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.	0,169	Red
H3d: Sağlık algısı ölçeği öz farkındalık alt boyutu organik gıda tüketimini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.	0,644	Red

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinin sağlık algısının organik gıda tüketimi üzerindeki etkisi incelenmiştir Google form üzerinden çevrimiçi anket yöntemi ile toplam 193 öğrenciden veriler elde edilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan verilerin SPSS23 istatistik analiz programı ile güvenilirlik, farklılık ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Demografik değişiklikler açısından incelendiğinde sağlıklı beslenme düşüncesinin sağlık algısı ölçeği, kesinlik boyutu, sağlığın önemi boyutu, organik gıda tüketimi ölçeği, normlar boyutu, sağlık bilinci boyutu, öz-kimlik boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bunun nedeni genel olarak sağlıklı beslendiğini düşünen öğrencilerin, sağlıklı beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkisinin farkında olmaları ve bundan dolayı organik gıda tüketimine özen göstermeleri olabilir.

Sağlık algısının organik gıda tüketimine etkisi regresyon analizi yöntemi ile test edilmiş ve öğrencilerin sağlık algısının organik gıda tüketimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Sağlık algısı alt boyutlarının organik gıda tüketimine etkisi regresyon analizi yöntemi ile

test edilmiştir. Yapılan regresyon analizi neticesinde yalnızca sağlığın önemi alt boyutunun organik gıda tüketimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu bulunmuştur.

Literatürdeki benzer çalışmalar incelendiğinde tüketicilerin organik gıda tüketmesinde yüksek bilgi düzeyine sahip olmanın oldukça önemli olduğu (Sarıca, Michael, & Omar, 2023), tüketicilerin organik gıda tüketiminin önündeki en önemli engellerin ise; yüksek fiyatlı olması, kolay bulunmaması ve tüketicilerin geleneksel gıdalardan memnuniyet oranlarının yüksek olması olduğu görülmüştür (Atasağun, 2022).

Araştırmanın bulguları ve literatürdeki bulguların incelenmesi sonucunda öneriler:

- Organik gıda tüketimini etkileyen ve engelleyen iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar diğer ürünlere istinaden organik gıda ürünlerine ulaşılabilirliğin daha zor olması ve daha pahalı olmasıdır. Organik gıdaya ulaşılabilirliğin artırılması için yapılması gereken organik gıda ürünlerine marketlerde, pazarlarda ve diğer satış alanlarında daha fazla yer verilmesidir. Organik gıda ürünlerinin pahalılığının önlenmesi hususunda ise organik gıda üreticilerine devlet tarafından teşvik verilerek mevcut üreticiler desteklenmeli ve yeni üreticilere de imkân sağlanmalıdır.
- Tüketicilerin organik gıda tüketmemesi bireylerin organik gıda tüketimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu yetersizliğin giderilmesi için Üniversiteler, Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın iş birliği ile organik gıdalarla ilgili yazılı ve görsel medyada organik gıdalar hakkında daha fazla bilgi edinilebilecek reklamlar, haberler ve kamu spotlarına yer verilmelidir.
- Bireylerin kendi sağlık durumlarını daha doğru değerlendirebilmesini sağlamak için sağlık algılarının yükseltilmesi gerekmektedir. Sağlıklı beslenme düşüncesi ve organik gıda tüketimine yönelik konulara ilişkin eğitimler düzenlenmeli ve müfredat eklenmelidir. Sağlık algıları yükselen bireyler organik gıda tüketimine yönelecek ve bu da sağlıklı bir toplum oluşmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alpar, R. (2018). *Spor Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik - Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Atasağun, A. Ö. (2022). Bir Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde Çalışanların Organik Gıda Tüketimi ve Sağlık Algıları İlişkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Baycan, D. Y., & Akyüz, H. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Doyumu Ve Sağlık Algısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İ. Uçan, Ö. Ağırbaş, & B. Tatlısu içinde, *Her Yönüyle Spor Araştırmaları III* (s. 77-100). Akademisyen Kitabevi.
- Böcükçü, A. (2016). Ankara İli Organik Pazarlarından Alışveriş Yapan Tüketicilerin Organik Gıdalar Hakkındaki Görüşleri ve Bilgi Durumları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, Türkiye: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyükoztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinç , H. (2019). Masabaşı Çalışanlarının Sağlık Algılarının Boş Zaman Tutum Ve Boş Zaman Katılımlarına Göre Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar, Türkiye: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Ergin, E. A., & Özsaçmacı, B. (2011). Turkish Consumers Perceptions and Consumption of Organic Foods. *African Journal of Business Management*, 5(3), 910-914.

- Eryılmaz, G. A., Kılıç, O., & Boz, İ. (2019). Türkiye’de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamalarının Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 29 (2): 352-361.
- Eti İçli, G., Anıl, N. K., & Kılıç, B. (2019). Organic Food Consumption (OFC): Development and Validation. *Pacific Business Review International*, 11(9), 16-30.
- Hasançebi, E. B. (2010). Öğretmenlerin Organik Gıdaları Tercih Etme Durumlarının Saptanması. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kadioğlu, H., & Yıldız, A. (2012). Sağlık Algısı Ölçeği'nin Türkçe Çevriminin Geçerlilik ve Güvenilirliği/Validity and Reliability of Turkish Version of Perception of Health Scale. *Türkiye Klinikleri. Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(1), 47.
- Rana, J., & Paul, J. (2017). Consumer Behavior and Purchase Intention For Organic Food: A Review and Research Agenda. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 38, 157-165.
- Sarıca, D., Michael, G. D., & Omar, I. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Organik Gıda Tüketim Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi: Isparta İli Örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 60(1), 111-123.
- Soysal, G. E., & Yiğit, Ü. (2021). Yetişkin Bireylere COVID-19 Pandemisinin Sağlık Algısı Üzerine Etkisi. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3 (3): 239-249.
- Tıraşçı, S., Erdoğan, Ü., & Aksakal, V. (2020). Türkiye’de Organik Tarım. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 8 (11):2344-2354.
- Tosunöz, İ. K. (2021). Hemşirelik Öğrencilerinin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Sağlık Algıları, Sağlığı Geliştirme Dersi ile Geliştirilebilir mi? *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (1): 71-83.
- Turan, B., & Demircan, V. (2021). Organik Ürün Tüketiminin Mevcut Durumu ve Tüketimi Etkileyen Faktörler: Isparta İli Örneği. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16 (2): 154-168.
- Türk Dil Kurumu*. (2024, 07 17). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER BİLİMSEL ARAşTIRMA ÖNERİSİ ETİK DEĞERLENDİRME
KURULU

Toplantı Sayısı	Karar Tarihi	Karar Sayısı
6	22.05.2024	2024/18

Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu evrimii olarak Bařkan Doç. Dr. Meryem ACARA başkanlığında toplandı.

Karar No 18- Abdulkadir GÜNER'in Üniversitemiz Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna yapmış olduğu başvuru incelenmiştir.

Öğrencilerin Sağlık Algılarının Organik Gıda Tüketimine Etkisi isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna oy birliğiyle karar verilmiştir.

	JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES (JAPSS) *** SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ	
E-ISSN: 2667-5889	https://dergipark.org.tr/pub/japss	Paper Type: Research Paper, Makale Türü: Araştırma Makalesi
Sayı:1, Eylül 2024	Issue:1, September, 2024	Received Date / Geliş Tarihi: 20.08.2024 Accepted Date / Kabul Tarihi: 03.09.2024
TÜRKİYE'DE GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN YAŞAM BEKLENTİSİ ÜZERİNE ETKİSİ: AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA¹ ◆◆◆ THE IMPACT OF INCOME INEQUALITY ON LIFE EXPECTANCY IN TÜRKİYE: AN AMPRICAL INVESTIGATION		
Atıf/ to Cite (APA): Hacıhasanoğlu, T ve Çıraklı, B. (2024) Türkiye'de Gelir Eşitsizliğinin Yaşam Beklentisi Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Araştırma, Journal of Academic Perspective on Social Studies, (1), 14-28.		Tansel HACIHASANOĞLU² Bergüzar ÇIRAKLI³
DOI: https://doi.org/10.35344/japss.1535971		

ÖZ

Araştırmanın amacı Türkiye'de gelir eşitsizliği ve ekonomik faktörlerin doğuştan yaşam beklentisi üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmada kapsamında Gini katsayısı, reel milli gelir, enflasyon oranı ve işsizlik ekonomik faktörlerle ilgili 12 adet dikey kesit (zaman serisi) veri seti kullanılmıştır. Elde edilen veriler, ARDL eşbütünleşme yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Gini katsayısındaki artışın doğuştan yaşam beklentisini anlamlı şekilde azalttığını göstermektedir. Bu, gelir eşitsizliğinin sağlık üzerinde belirgin bir olumsuz etkisi olduğunu ve özellikle düşük gelir grubundaki bireylerin sağlık durumlarını kötüleştirdiğini ortaya koymaktadır. Enflasyon oranındaki artışın doğuştan yaşam beklentisini olumlu yönde etkilediği, reel GSYH'deki artışın doğuştan yaşam beklentisi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı, işsizlik oranındaki artışın ise doğuştan yaşam beklentisini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, gelir eşitsizliğini azaltan politikaların ve işsizlikle mücadele stratejilerinin doğuştan beklenen yaşam süresi üzerinde olumlu etkiler yaratabileceğini, ayrıca enflasyonun olumlu etkilerini sürdürebilmek için ekonomik politikaların dikkatli bir şekilde yönetilmesinin önemini göstermektedir. Gelecek araştırmalarda, uluslararası karşılaştırmalardan faydalanarak ve daha geniş veri setleriyle kapsamlı analizlerin yapılması durumunda daha nitelikli sağlık politikaları oluşturulabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Eşitsizliği, Gelir Eşitsizliğinin Sağlığa Etkisi, ARDL Sınır Testi

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the effects of income inequality and economic factors on life expectancy at birth in Turkey. The study utilizes 12 time series datasets related to economic factors, including the Gini coefficient, real national income, inflation rate, and unemployment. The data were analyzed using the ARDL cointegration approach. The findings indicate that an increase in the Gini coefficient significantly reduces life expectancy at birth, suggesting that income inequality has a pronounced negative impact on health, particularly worsening the health conditions of individuals in lower-income groups. The study also finds that an increase in the inflation rate positively influences life expectancy at birth, while an increase in real GDP has no significant effect, and a rise in the unemployment rate negatively impacts life expectancy at birth. These findings imply that policies aimed at reducing income inequality and strategies to combat unemployment could have positive effects on life expectancy at birth. Additionally, the importance of carefully managing economic policies to sustain the positive effects of inflation is highlighted. Future research suggests that comprehensive analyses using broader datasets and international comparisons could contribute to the development of more effective health policies.

Keywords: Income Inequality, the Impact of Income Inequality on Health, ARDL Bound Test

¹ Bu makale Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sağlık Yönetimi A.B.D. da kabul edilen "Gelir Eşitsizliğinin Sağlık Sonuçları Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği" isimli Yüksek Lisans tezinden derlenmiştir.

² Prof. Dr. Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, tansel@bozok.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4229-0192>

³ Bağımsız Uzman Araştırmacı, belguzarkoc@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4831-6090>

1. GİRİŞ

Gelir eşitsizliğinin sağlık sonuçları üzerindeki etkileri hem sosyal bilimler hem de sağlık ekonomisi literatüründe kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler yalnızca ekonomik refahı değil, aynı zamanda toplum sağlığını da doğrudan etkileyebilir. Araştırmalar, gelir eşitsizliğinin sağlık göstergeleri üzerinde ciddi olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle düşük gelirli bireyler, genellikle daha kötü sağlık koşullarına maruz kalmakta ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamaktadır. Bu bireyler, sağlıksız çalışma koşulları, yetersiz beslenme ve bulaşıcı hastalıklar gibi sağlık sorunları ile daha sık karşılaşmaktadır. Öte yandan, gelir düzeyi yüksek bireyler bu sorunları genellikle aşmış ve sağlık durumları daha iyi seviyelerde kalmıştır. Bu durum, daha yüksek gelirli kesimlerin sağlık göstergelerinde yoksul kesimle aynı hızda bir iyileşme yaşamadığını ortaya koymaktadır (Deaton, 2003).

Gelir eşitsizliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılması, sağlık hizmetlerinin daha adil dağıtılması ve toplum sağlığının iyileştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Daha eşit bir gelir dağılımı, sağlık hizmetlerine erişimin daha adil bir şekilde sağlanmasını ve genel toplum sağlığının iyileşmesini mümkün kılabilir. Wilkinson (1992) tarafından yapılan araştırmalar, gelir farklılıklarının daha düşük olduğu toplumlarda beklenen yaşam süresinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin sağlık göstergeleri üzerindeki etkisini doğrudan desteklemektedir.

Deaton (2003) ise, daha adil gelir dağılımına sahip toplumlarda sosyal dayanışmanın ve bütünlüğün daha yüksek olduğunu, stres seviyelerinin ise daha düşük olduğunu belirtmiştir. Bu tür toplumdaki sosyal sermaye, sağlık göstergeleri üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Ancak, gelir eşitsizliğinin sağlık sonuçları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalarda, genellikle geniş çaplı tutarsızlıklar gözlemlenmiştir. Benzer örnekler ve gözlem dönemlerinden elde edilen sonuçlar, çeşitli regresyon spesifikasyonları ve değişkenlerin operasyonelleştirilmesi açısından belirgin farklılıklar göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de gelir eşitsizliğinin sağlık sonuçları üzerindeki etkilerini incelemektir. Ayrıca, reel milli gelir, enflasyon ve işsizlik gibi diğer önemli ekonomik göstergelerin sağlık üzerindeki etkilerini değerlendirmek de bu çalışmanın alt hedefleri arasında yer almaktadır. Türkiye özelinde gelir eşitsizliğinin sağlık üzerindeki etkilerine dair mevcut literatür sınırlı olduğundan, bu araştırmanın ulusal literatüre önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Gelir, gelir dağılımı, enflasyon, işsizlik gibi ekonomik faktörler, bireylerin sağlık durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Ekonomik koşullardaki olumsuz değişiklikler, sağlık üzerinde belirgin olumsuz etkiler yaratabilir (Kontorovich, 2001; Tangcharoensathien vd., 2000). Gelir seviyesindeki azalma, sağlık hizmetlerine erişim için gerekli finansal kaynakların bulunmasını zorlaştırmakta ve bu durum, bireylerin sağlık ihtiyaçlarını ertelemesine veya cepten ödeme yapmasına neden olmaktadır (HPC – Healthy Public Policy, 2009). İşsizlik, sağlık sigortasını kaybetmek anlamına gelebilmekte ve bu durum da bireyleri sağlık bakımında yaşanan zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır (HPC, 2009).

Toplumun ekonomik olarak fakirleşmesi, bireyleri ani sağlık ihtiyaçları karşısında savunmasız bırakmakta ve genel toplum sağlığının kötüleşmesine yol açmaktadır. Kötü ekonomik şartlar, gıda, temizlik ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştırmakta ve psikolojik sorunlara da neden olabilmektedir (Kaplan, 2012).

Araştırmalar, işsiz bireylerde hastalık prevalansının yüksek olduğunu ve hasta olan bireylerin iş bulma zorlukları yaşadığını göstermektedir (Bartley vd., 2005). İşsizlik genellikle finansal problemlerle ilişkilendirilirken, düşük gelir düzeyi ile kötü sağlık arasındaki ilişki birçok çalışmada doğrulanmıştır. Düşük gelirli bireylerde ruhsal problemlerin daha yaygın olduğu ve sosyal etkinliklere katılımın azaldığı gözlemlenmiştir (McMunn vd., 2005). Yoksul bireylerin yaşam standartları, gıda yetersizliği, düşük gelir, yetersiz güvenlik ağı ve temiz suya erişim eksiklikleri gibi sorunlarla tanımlanmaktadır (Kaplan, 2009). Bu düşük yaşam standartları, sağlık sorunlarına yol açarak yoksulluğu pekiştirebilir.

Fakir ülkelerde, tıbbi teknolojiye ve kaliteli sağlık hizmetlerine erişim sınırlı olduğundan, sağlık sonuçları genellikle zengin ülkelerdekilerden daha kötü olmaktadır (Population Reference Bureau, 2004; Hulme ve Lawson, 2006). Örneğin, Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (DHS) verileri, en fakir kesimlerin sağlık göstergelerinin zengin kesimlere kıyasla daha kötü olduğunu ortaya koymaktadır (Population Reference Bureau, 2004). Ayrıca, Engelliliğe Ayarlanmış Yaşam Yılları (DALYs) gibi sağlık göstergeleri, Sahraaltı Afrika ülkelerinin dünya hastalık yükünün büyük bir kısmını oluşturduğunu, ancak bu ülkelerin nüfusunun dünya genelinin yalnızca küçük bir oranını temsil ettiğini göstermektedir (Hulme ve Lawson, 2006).

Gelir dağılımı ve yoksulluk arasındaki ilişki, sağlık sonuçları üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, yoksullukla benzer şekilde sağlık göstergeleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde, sağlık statüsü, gelirin adil dağılımına bağlı olarak daha olumlu yönde gelişmektedir (Boz ve Arslan Kurtuluş, 2017; Şantaş, 2019). Ancak, gelir eşitsizliğinin sağlık üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Örneğin, Rodgers (1979) tarafından yapılan çalışmalar, gelir eşitsizliğinin doğuştan yaşam beklentisini düşürdüğünü ve bebek ölüm oranlarını artırdığını göstermiştir. Wilkinson (1992) ve Kawachi vd. (1997) de gelir eşitsizliği ile yaşam beklentisi ve ölüm oranları arasındaki ilişkiyi araştırmış, gelir eşitsizliğinin sağlık sonuçları üzerindeki etkilerini destekleyen bulgular ortaya koymuştur.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İktisat literatüründe farklı perspektifler doğrultusunda değerlendirilen gelir kavramı genel anlamıyla kişilerin ekonomik gücünde meydana gelen artış olarak ifade edilebilir. Gelir; iş, yatırım gibi ekonomik faaliyetlerden belirli bir dönem içerisinde elde edilen toplam kazançtır (Fisher, 1927: 4). Başka bir tanıma göre; iktisadi faktör katılımına bakılmaksızın kişinin iktisadi gücünde meydana gelen artıştır (Arıkan ve İnneci, 2016: 13). Bu artış üretim faktörlerinin bir sonucu olabileceği gibi kişilerin servetlerindeki değer artışları ya da çeşitli transferler sonucu da gerçekleşebilir. Gelir, üretim faktörlerinin üretim sürecine katılması veya zaman içinde elde edilen değerler aracılığıyla meydana gelen ve ekonomik gücün parasal olarak ölçülebilir artışını ifade eden bir kavramdır. Bu artış, belirli bir dönemde kişinin tasarruf edilebilir ve harcanabilir para veya parasal gücündeki artış olarak tanımlanır. Gelirin tasarruf edilebilirliği, gelir sahiplerinin gelirlerinin bir kısmını tasarruf ederek gelecekte kullanabilme yeteneğini ifade ederken, harcanabilirlik ise tüketim veya yatırımlar için satın alma gücü sağlamasını ifade etmektedir (Dinçer ve Kalelioğlu, 2013: 86-87).

Gelir dağılımı ya da bölüşüm; emek, sermaye, doğa ve girişimcinin, mal ve hizmet üretim süreci sonunda yarattıkları değer artışını nasıl paylaşacağını ele alan karmaşık ve çok yönlü bir kavramdır. Sosyal adalet için önemli bir belirleyici olan gelir dağılımı, bir ekonomide üretilen toplam hâsılanın üretim faktörlerine nasıl dağıtıldığını ifade eder. Bu dağılım, piyasa mekanizmaları, kamusal siyasal karar süreçleri veya her ikisi aracılığıyla gerçekleştirilebilir (Egeli ve Özcan, 2014: 183-184). Gelir dağılımı, bir ekonomide üretilen ulusal gelirin nüfus veya üretim faktörleri arasında nasıl

paylaştırıldığını ifade etmektedir (Karaca, 2021: 501). Gelir dağılımı kavramı, millî gelirin bireyler (hane halkları), sektörler, bölgeler ve üretim faktörleri arasındaki dağılımı şeklinde dört farklı biçimde incelenebilir (Çalışkan, 2010: 92).

Bir ülkede belirli bir dönemde üretilen gelirin toplam nüfus arasında nasıl paylaştırıldığı, kişisel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir. Kişisel gelir dağılımında önemli olan, elde edilen gelirin kaynağı ya da bileşimi değil, miktarıdır. Bu dağılımda, en yüksek ve en düşük gelir grupları arasındaki farklar, yani gelir dağılımındaki eşitsizlik düzeyi ve bu eşitsizliğin nedenleri üzerine odaklanılmaktadır (Ünsal, 2016:442).

Fonksiyonel gelir dağılımı milli gelirden elde edilen payın emek, sermaye ve toprak gibi üretim faktörleri arasındaki dağılımını göstermektedir. Fonksiyonel gelir dağılımına göre toplum, işçiler, toprak sahipleri ve kapitalistler olmak üzere 3 ana sınıftan oluşmakta ve bu sınıfları oluşturan bireyler kendi aralarında homojen bir yapı göstermektedir (Gallo, 2002: 13).

Bölgesel gelir dağılımı, bir ülkenin milli gelirinin çeşitli bölgelerdeki bireyler arasında nasıl paylaştırıldığını ifade etmektedir. Bu dağılım, ülkenin ekonomik olarak daha gelişmiş bölgeleri ile daha az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Bölgesel dağılım verileri yardımıyla bölgesel eşitsizliklerin tespit edilerek, uygun kalkınma stratejilerinin oluşturulması için kritik bilgiler elde edilmektedir. Bu nedenle, bölgesel gelir dağılımı, ekonomik analiz ve bölgesel planlama açısından temel bir veri kaynağı niteliğindedir (Kuştepe ve Halaç, 2004: 147).

Milli gelirin tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasında nasıl paylaştırıldığı sektörel gelir dağılımı göstermektedir. Tarihsel süreçte, ekonomik gelişim genellikle tarım sektöründen sanayi sektörüne ve sanayiden hizmet sektörüne doğru bir sıralama göstermiştir. Ancak, günümüzde teknolojik gelişme hızının hizmet sektörü ekonomisinin diğer sektörlerle kıyasla daha hızlı büyümesine yol açtığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları pay artarken, tarım sektörünün payı genellikle azalır. Buna karşın, az gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın, sanayi ve hizmet sektörlerinin paylarından daha yüksek olduğu görülmektedir (Işık, 2006: 123).

Ekonomi literatüründe gelir dağılımı kavramıyla birlikte gelir eşitsizliği kavramının da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde gelirin sınıfsal, bireysel, bölgesel ve küresel düzeyde dağılımına bakıldığında, eşitsizliğin her yönüyle sürdüğünü ve gelir dağılımının aslında gelir eşitsizliğini ifade ettiğini görülmektedir. Bu bağlamda, gelir dağılımı kavramı daha tarafsız bir anlama sahipken, gelir eşitsizliği, gelir dağılımının adaletsiz ve dengesiz yönlerine vurgu yapmaktadır (Çelik, 2004: 59). Gelir eşitsizliği, genel anlamda, bir ekonomide milli gelirin adil bir şekilde dağıtılmaması durumunu ifade etmektedir. Daha kapsamlı olarak, bir ülke ekonomisinde belirli bir dönemde elde edilen toplam gelirin bireyler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında adil olmayan ve düzensiz bir şekilde dağıtılması olarak tanımlanmaktadır. Gelir eşitsizliği, toplumdaki mevcut politik, sosyal ve ahlaki yapıya göre şekillenmektedir (Kaplan, 2019: 3). Gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde birçok farklı yöntem olsa da en sık kullanılanlar Lorenz eğrisi, Gini katsayısı, yüzdeler paylar analizi ve Atkinson endeksidir.

Gelir eşitsizliğinin ortaya koyulmasında önemli ölçütlerden biri olan Lorenz eğrisi, 1905 Amerikalı ekonomist Max Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisi nüfusun belirli bir yüzdeler dilimindeki toplam gelirin, milli gelire oranını göstermektedir. Lorenz eğrisi elde edilirken yatay ekseninde nüfusun kümülatif yüzdesi yer alırken, dikey ekseninde kümülatif gelir toplamı yer almaktadır (Bellù vd., 2005: 2, Lorenz, 1905). Mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaşılması gelir dağılımında

eşitsizliğin arttığı anlamına gelmektedir. Farklı ülkelere ait karşılaştırmalarda ise eğrilerden biri diğerinin sürekli olarak üzerinde yer alıyorsa o ülkedeki gelir eşitsizliğinin daha düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır (Davies ve Hoy, 1995: 980).

Gelir eşitsizliğini tespit etmek için kullanılan yaygın yöntemlerden biri de Gini katsayısıdır. Corrado Gini tarafından 1921 yılında eşitsizliği ölçmek amacıyla geliştirilen Gini katsayısı, belirli bir kaynak için nüfustaki eşitsizliğin oransal dağılımını göstermektedir (Catalano vd., 2009: 3). Bu katsayı, Lorenz eğrisinin 45° çizgisine olan uzaklığını temsil etmektedir. Bu uzaklık, Lorenz eğrisi ile 45° çizgisi arasındaki alanın toplam üçgen alanına oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değişirken; 0, "mükemmel eşitlik"i, 1 ise "mükemmel eşitsizlik"i ifade etmektedir. Dolayısıyla gelir dağılımıyla ilgili çalışmalarda katsayı değeri 0'a yaklaştıkça gelir eşitsizliği azalırken 1'e yaklaştıkça eşitsizlik artmaktadır (Rogerson, 2013: 109-112).

Yüzdeler paylar analizi, gelir eşitsizliğini incelemek için yaygın olarak kullanılan basit ve etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntemde, bireylerin ve hane halklarının gelirleri, en düşüğe en yükseğe doğru sıralanarak belirli yüzdeler dilimlere (%20, %10, %5, %1) ayrılmaktadır. Her bir dilim, toplam gelirin ne kadarını temsil ettiğini belirlemek için hesaplanarak eşitsizlik düzeyleri karşılaştırılabilir. Uygulamada, bireyler gelirlerine göre genellikle beş gruba ayrılmakta olup, ilk %20'lik dilim en düşük gelirli, son %20'lik dilim ise en yüksek gelirli grubu ifade etmektedir. Lorenz eğrisi ve Gini katsayısından farklı olarak, yüzdeler paylar yöntemi, alt ve üst gelir grupları arasındaki farkları ve gelir uçurumunun boyutunu açıkça göstermekte aynı zamanda uluslararası karşılaştırmalarda ülkeler arasındaki gelir eşitsizliklerini değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Çelik, 2004: 63-64).

Atkinson endeksi gelir dağılımını değerlendirirken eşitsizliğin toplumsal maliyetlerini ve toplumun eşitsizliğe karşı olan tutumunu da göz önünde bulundurmaktadır. Endeks, mevcut sosyal refah seviyesini korumak için eşit gelir dağılımı altında ne kadar ek gelir gerektiğini belirlerken, gelir dağılımındaki eşitsizliği hesaplarken isoelastik sosyal refah fonksiyonunu kullanmaktadır. 0 ve 1 arasında bir skor aralığına sahip olan Atkinson endeksinde endeks skoru 1'e yaklaştıkça toplum eşitsizliğe karşı daha duyarlı hale gelmektedir (Howarth ve Kennedy, 2016: 233).

4. YÖNTEM

4.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin doğuştan yaşam beklentisi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Ayrıca, reel milli gelir, enflasyon ve işsizlik gibi ekonomik faktörlerin sağlıkla ilgili göstergelere olan etkilerini incelemek de çalışmanın alt hedefleri arasında yer almaktadır. Gelir eşitsizliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılması, politika yapıcıların alacakları önlemler ve belirleyecekleri stratejiler açısından önemli bir rehberlik sağlayabilir. Bu çalışma, elde edilecek bulgular ve sunulacak önerilerle faydalı bilgiler sunabilecektir. Ayrıca, Türkiye için gelir eşitsizliğinin yaşam beklentisine etkilerini geniş kapsamlı olarak inceleyen çalışmalara çok rastlanılmaması, bu araştırmanın ulusal literatüre katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

4.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, gelir eşitsizliğinin doğuştan yaşam beklentisine etkisini analiz etmek amacıyla zaman serileri analizi çerçevesinde, Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından geliştirilen Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli (ARDL) kullanılmıştır. ARDL modeli, esas itibarıyla bir eşbütünlük testi olarak bilinir ve ARDL Sınır Testi olarak da adlandırılmaktadır. Eşbütünlük, birim köke sahip

olan iki veya daha fazla zaman serisinin doğrusal bileşenlerinin durağan olması durumunu ifade eder. Granger ve Newbold (1974) ile Gujarati (2004), birim köke sahip değişkenlerle yapılan analizlerde sahte regresyon sorununa dikkat çekerken, eşbütünleşme analizlerinde serilerin durağanlık derecelerinin önemine vurgu yapmışlardır. ARDL modeli, serilerin birinci dereceden birim kök taşımalarını gerektirmemesi açısından diğer eşbütünleşme yöntemlerinden farklıdır ve serilerin durağanlık derecelerinin test edilmesine gerek duyulmaz. Ancak, modelin sağlamlığı açısından durağanlık testi yapılması önerilmektedir. ARDL yöntemi, az sayıda gözleme sahip çalışmalar için de sağlam ve etkin sonuçlar verebilmektedir.

4.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan verilerin doğruluğu kabul edilmiştir. Çalışmada, ekonomik faktörler kapsamında kullanılan seriler Reel GSYH, enflasyon, işsizlik ve Gini katsayısıdır. Ancak, ekonomik faktörlerin yanı sıra yaşam süresini etkileyebilecek birçok farklı faktör bulunmaktadır. Dolayısıyla, çalışma sonuçlarının diğer faktörler sabit iken geçerli olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca, araştırmanın yıllık verilerle yapılması, gözlem sayısının sınırlı olması açısından önemli bir kısıtlamadır. Çalışma yalnızca Türkiye'yi incelediği için sonuçların diğer ülkelere genellenmesi mümkün değildir, bu da sonuçların sağlamlığını sınırlamaktadır.

4.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada yer alan verilerin temel istatistikleri, grafiksel gösterim yöntemiyle değerlendirilmiştir. Gelir eşitsizliği ve ekonomik faktörlerin yaşam süresine etkilerini incelemek için ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. Bu analizler, EViews 9.5 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

İlk aşamada, verilerin durağanlıklarını belirlemek için yaygın olarak kullanılan Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi uygulanmıştır (Tunçsiper ve Biçen, 2013; Çiftci, 2009). Ardından, kurulan modele sınır testi uygulanmış ve F-istatistiği sonuçları Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından belirlenen kritik değerlerle karşılaştırılarak eşbütünleşme durumu tespit edilmiştir. Eşbütünleşme tespitinin ardından ARDL modeli ile uzun dönem katsayıları tahmin edilmiştir. Son olarak, hata düzeltme modeli (Error Correction Model - ECM) kullanılarak kısa dönem katsayıları tahmin edilmiştir. Model tahminlerinde optimum gecikme uzunluğunun belirlenmesinde Akaike bilgi kriteri kullanılmıştır.

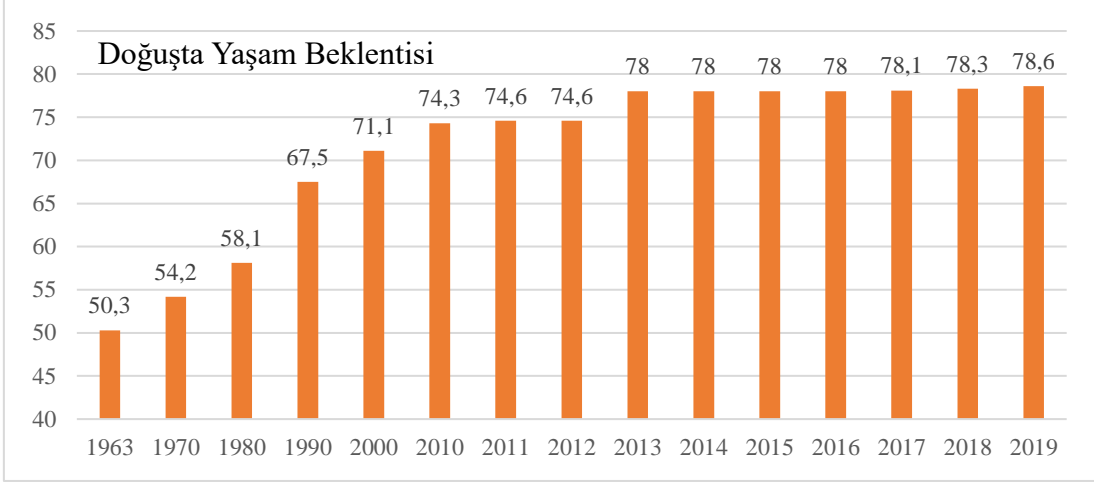
Modelin geçerliliğini ve uygunluğunu test etmek amacıyla çeşitli tanısal testler uygulanmıştır. Bu testler arasında Breusch-Godfrey otokorelasyon LM testi, Jarque-Bera normallik testi, ARCH değişen varyans testi, Ramsey Reset model kurma hatası testi ve CUSUM ile CUSUM-SQ kararlılık testleri yer almaktadır. Bu tanısal testler, modelin sağlamlığını ve güvenilirliğini değerlendirmek açısından önemli olup, modelin sonuçlarının doğruluğunu artırmaktadır.

5. BULGULAR

5.1. Temel İstatiksel Bulgular

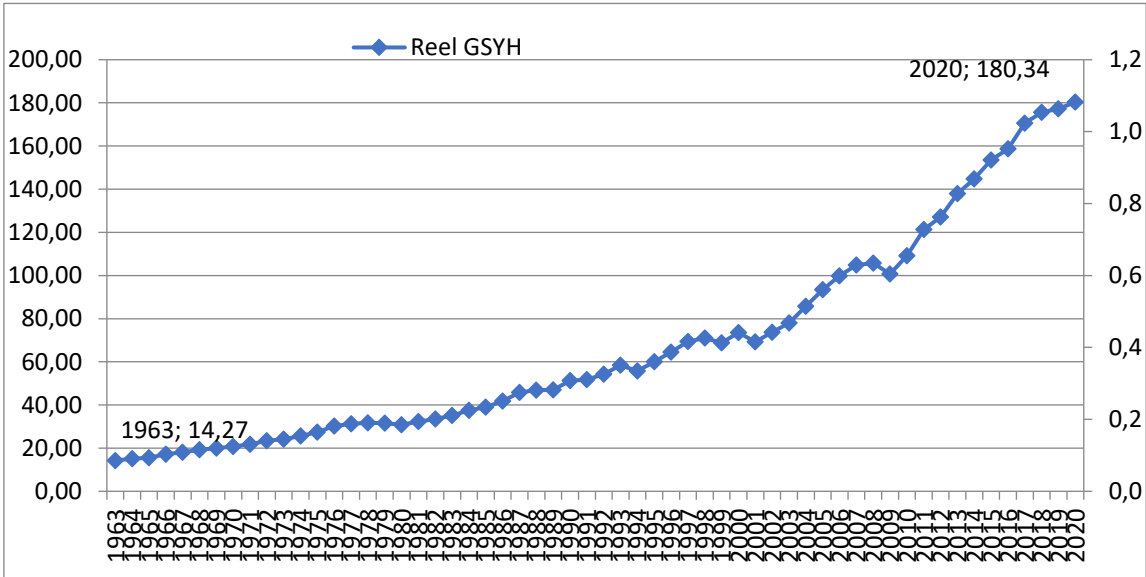
Grafik 1. Türkiye İçin Doğuşta Yaşam Beklentisindeki Yıllara Göre Değişim

Kaynak: OECD, 2021. Yazarın kendi çizimidir.

Grafik 1'in sunduğu verilere göre, Türkiye'de doğuşta beklenen yaşam süresi 1963-2019 yılları arasında sürekli artış gösteren bir eğilim sergilemiştir. 1963 yılında doğuşta yaşam beklentisi 50.3 yıl iken, bu değer 2019 yılında 78.6 yıla ulaşmıştır. Bu bulgu, 2019 yılında Türkiye'de doğuşta yaşam beklentisinin 1963 yılına kıyasla yaklaşık %56 oranında arttığını göstermektedir.

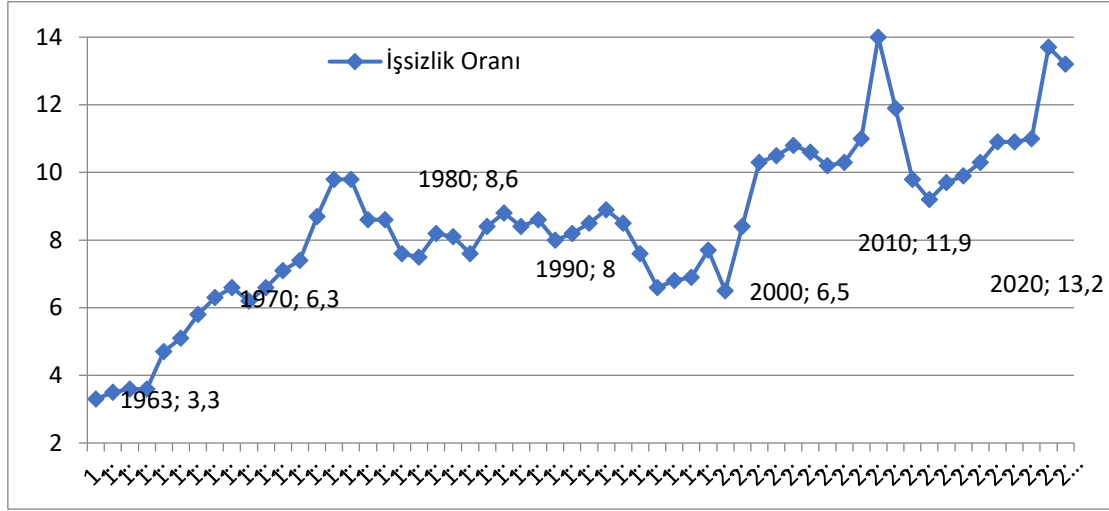
Grafik 2. Türkiye İçin Reel GSYH'deki Yıllara Göre Değişim (Milyar TL)

Kaynak: World Bank, 2021. Yazarın kendi çizimidir.

Grafik 2'ye bakıldığında, 1963 yılını baz alarak Türkiye'nin Reel GSYH'sinin 1963'te 14.27 milyar ₺ iken 2020'de 180.34 milyar ₺'ye yükseldiği görülmektedir. Grafikteki eğilim doğrultusunda, Türkiye ekonomisinin kriz dönemlerinde zaman zaman gerilemeler yaşamakla birlikte genel olarak büyüme trendini koruduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 3. Türkiye İçin İşsizlik Oranındaki Yıllara Göre Değişim (%)

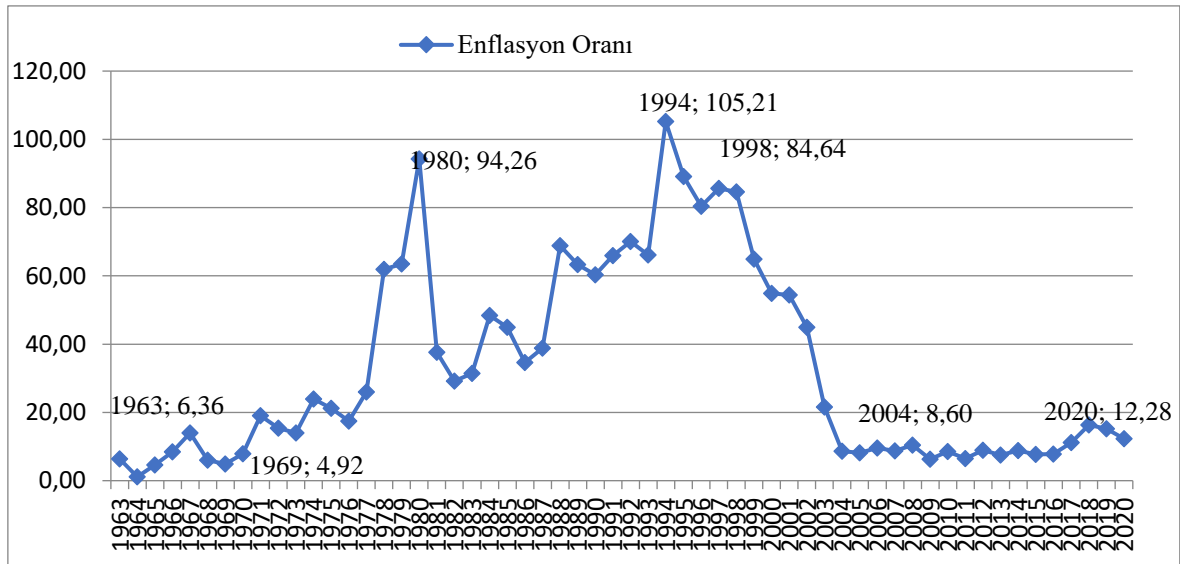

Kaynak: TÜİK, 2021; Bulutay, 1995. Yazarın kendi çizimidir.

Not: 1963-1979 arası verileri Bulutay 1995'ten, diğerleri TÜİK'ten elde edilmiştir.

Grafik 3'te yer alan bilgilere göre, Türkiye'de işsizlik oranında dönemsel olarak artış ve azalışlar gözlemlense de genel bir artış eğilimi söz konusudur. 1963 yılında %3.3 olan işsizlik oranı, 2020 yılına gelindiğinde %13.2'ye yükselmiştir. Ayrıca, grafik verilerine göre işsizlik oranının en yüksek seviyeye ulaştığı yıl %14 ile 2009 yılı olmuştur.

Grafik 0. Türkiye'de Enflasyon Oranının 1974-2015 Arası Seyri (%)

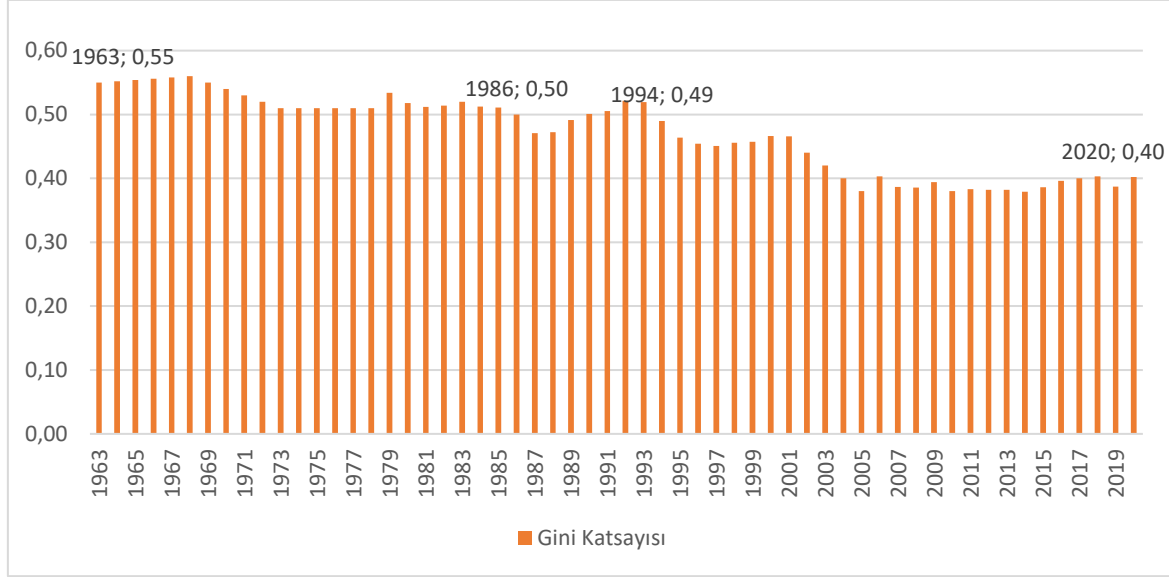

Kaynak: World Bank, 2021. Yazarın kendi çizimidir.

Grafik 4.15'deki bilgilerden, Türkiye'de enflasyonun uzun dönemler yüksek gerçekleştiği görülecektir. Genel olarak iki haneli enflasyon rakamları gözlenmekle birlikte, 1994 yılında üç haneliye çıktığı da görülmektedir. 1994'ten sonra enflasyonla mücadelede önemli gelişmeler olmuş ve 2004 yılında tek haneliye düşürülmüştür. Dönemlik ortalamalar açısından 1963-1970 döneminde

ortalaması %6.67, 1971-1980 döneminde ortalaması %35.66, 1981-1990 döneminde ortalaması %45.73, 1991-2000 döneminde ortalaması %76.70, 2001-2010 döneminde ortalaması %18.14 ve 2011-2020 döneminde ortalaması %10.21'dir.

Grafik 5. Türkiye İçin Gini Katsayısının Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: Çalışkan, 2010; Öz, 2017; TÜİK, 2021. Yazarın kendi çizimidir.

Grafik 5'teki verilere göre, Türkiye'de 1963 yılında Gini katsayısı 0.55 olarak kaydedilmişken, 2020 yılına gelindiğinde bu oran 0.40'a düşmüştür. 1994 yılına kadar Gini katsayısı 0.50 ve üzerinde seyretmiş, ancak 1994'ten sonra genel olarak 0.50'nin altına inmiştir. Bu Gini katsayısındaki genel düşüş eğilimi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaldığını göstermektedir.

5.2. Ardl Eşbütünleşme Testleri Bulguları

Tablo 1. ADF Durağanlık Testinin Bulguları: Doğuşta Yaşam Beklentisi

Değişkenler	Modeller	Düzy Değerleri		Birinci Fark Değerleri	
		t	p	t	p
LDYB	Sabitli	-2.13	0.233	-6.44***	0.000
	Sabit-Trend	-0.71	0.967	-6.77***	0.000
	Hiçbiri	8.00	1.000	-1.79*	0.069

Not: * işareti $p < 0.10$, ** işareti $p < 0.05$ ve *** işareti $p < 0.01$ anlamına gelmektedir. ADF testinin kritik değerleri MacKinnon'da (1996) %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyleri için sırasıyla sabitli: -3.60, -2.93 ve -2.60; sabit-trend: -4.20, -3.52 ve -3.19; hiçbiri: -2.62, -1.94 ve -1.61'dir.

Durağanlık testinin sonuçlarına göre, incelenen değişkenin hem sabitli hem de sabitli-trendli modeller için durağanlık koşullarını karşıladığı belirlenmiştir. Doğuşta yaşam beklentisi için oluşturulan UECM modelinin denklemi ise şu şekildedir: $\Delta LDYB_t = \alpha + \sum_{i=1}^m \lambda_{1i} \Delta LDYB_{t-i} + \sum_{i=0}^n \lambda_{2i} \Delta LENF_{t-i} + \sum_{i=0}^p \lambda_{3i} \Delta LGINI_{t-i} + \sum_{i=0}^q \lambda_{4i} \Delta LGSYH_{t-i} + \sum_{i=0}^q \lambda_{4i} \Delta LISSIZ_{t-i} + \gamma_1 LDYB_{t-1} + \gamma_2 LENF_{t-1} + \gamma_3 LGINI_{t-1} + \gamma_4 LGSYH_{t-1} + \gamma_4 LISSIZ_{t-1} + \epsilon_t$

Eşitlikte, α işareti model sabiti, Δ işareti birinci fark operatörünü ve ϵ işareti hata terimi anlamına gelmektedir. İlgili modelin tahmin sonuçları aşağıda yer almaktadır.

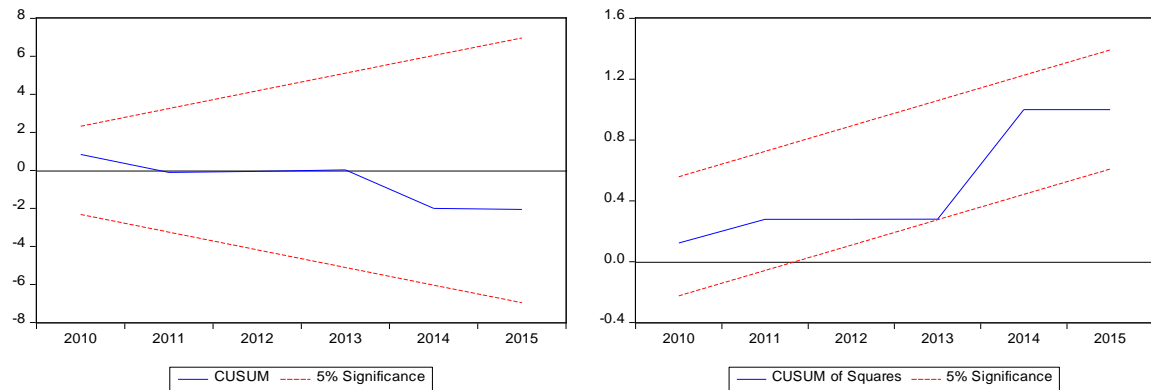
Tablo 2. ARDL Eşbütünleşme Testinin Bulguları: Doğuştan Yaşam Beklentisi

Model		[8, 8, 8, 5, 7]			R ²	D-R ²
k*	F	Kritik Değerler				
		p düzeyi	Alt Sınır	Üst Sınır		
4	8.81	% 1	3.29	4.37	0.95	0.72
		% 2,5	2.88	3.49		
		% 5	2.56	3.87		
		% 10	2.2	3.09		
Tanısal Test					İstatistik	p
Breusch-Godfrey Otokorelasyon LM Testi F-İstatistiği					2.02	0.198
Jarque-Bera Test İstatistiği – Norma Dağılıma Uygunluk					0.94	0.622
ARCH Değişen Varyans Testi F-İstatistiği					2.41	0.147
Ramsey Reset Testi F-İstatistiği					4.34	0.128

* “k” açıklayıcı değişken sayısıdır.

Tablo 2’de belirtildiği üzere, Wald testi değeri (8.81), kritik değerlerin üzerinde olduğundan, modelde eşbütünleşmenin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, modelde uygulanan tanısal testlerin herhangi bir sorun teşkil etmediği gözlemlenmiştir. Eşbütünleşme modelinin uzun dönemli katsayılarının istikrarını değerlendirmek için gerçekleştirilen CUSUM ve CUSUM-SQ testleri, modelin katsayılarında istikrarın mevcut olduğunu göstermektedir.

Şekil 1. UECM CUSUM ve CUSUM-SQ Grafikleri: Doğuştan Yaşam Beklentisi

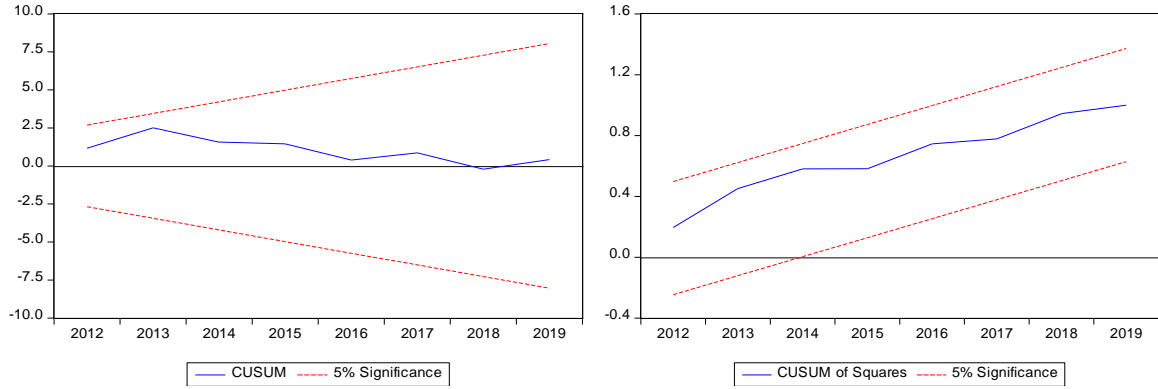
Eşbütünleşmenin varlığı belirlendikten sonra, ARDL modelinin uzun dönem katsayıları en yüksek gecikme uzunluğu olarak 8 alınarak ve optimum gecikme uzunluğunu belirlemek için Akaike bilgi kriteri (Akaike information criteria) kullanılarak tahmin edilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, ARDL [8, 8, 8, 5, 7] modelinin en uygun model olduğu belirlenmiştir. Ardından, hata düzeltme modeli (Error Correction Model) kullanılarak kısa dönem katsayıları tahmin edilmiştir. Aşağıda, bu modellere ait tahmin sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 3. Uzun ve Kısa Dönem Katsayılarının Tahmini: Doğuşta Yaşam Beklentisi

Model: [8, 8, 8, 5, 7]					
Uzun Dönem Modeli				Kısa Dönem Modeli (ECM)	
Açıklanan Değişken: LDYB				Açıklanan Değişken: ΔLDYB	
Değişkenler	Katsayı	t	p	Değişkenler	p
LENF	0.05	3.75	0.005	ΔLENF	0.003
				ΔLENF(-1)	0.000
				ΔLENF(-2)	0.000
				ΔLENF(-3)	0.000
				ΔLENF(-4)	0.000
				ΔLENF(-5)	0.001
				ΔLENF(-6)	0.012
				ΔLENF(-7)	0.000
LGINI	-1.49	-3.30	0.010	ΔLGINI	0.000
				ΔLGINI(-1)	0.000
				ΔLGINI(-2)	0.000
				ΔLGINI(-3)	0.000
				ΔLGINI(-4)	0.000
				ΔLGINI(-5)	0.000
				ΔLGINI(-6)	0.112
				ΔLGINI(-7)	0.191
LGSYH	-0.04	-0.59	0.565	ΔLGSYH	0.158
				ΔLGSYH(-1)	0.076
				ΔLGSYH(-2)	0.000
				ΔLGSYH(-3)	0.001
				ΔLGSYH(-4)	0.042
LISSIZ	-0.16	-3.73	0.005	ΔLISSIZ	0.003
				ΔLISSIZ(-1)	0.365
				ΔLISSIZ(-2)	0.018
				ΔLISSIZ(-3)	0.037
				ΔLISSIZ(-4)	0.119
				ΔLISSIZ(-5)	0.733
				ΔLISSIZ(-6)	0.000
Sabit	4.45	2.42	0.041	CointEq(-1)	0.000
CointEq= LDYB - (0.05*LENF -1.49*LGINI -0.04*LGSYH -0.16*LISSIZ + 4.45)					
Tanısal Testler				İstatistik	p
R ²				0.99	
Düzeltilmiş R ²				0.99	
Breusch-Godfrey Otokorelasyon LM Testi F-İstatistiği				2.02	0.198
Jarque-Bera Test İstatistiği – Norma Dağılıma Uygunluk				0.94	0.622
ARCH Değişken Varyans Testi F-İstatistiği				2.41	0.147
Ramsey Reset Testi F-İstatistiği				0.00	0.988

Tablo 3'te sunulan istatistiklere göre, modelde tanısal testler açısından herhangi bir sorun olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, CUSUM ve CUSUM-SQ testlerinin bulguları, modelin katsayılarında istikrarın var olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. ARDL CUSUM ve CUSUM-SQ Grafikleri: Doğuşta Yaşam Beklentisi

Tablo 3'te yer alan kısa dönem modeline ilişkin istatistikler incelendiğinde, ECM (-1) katsayısının beklenildiği gibi negatif (-0.50) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.000$) olduğu görülmektedir. Açıklayıcı değişkenlerin doğuşta yaşam beklentisine etkilerine dair bulgulara göre, enflasyon oranının pozitif ve anlamlı ($p<0.05$) bir etkisi olduğu, Gini katsayısı ve işsizliğin ise negatif ve anlamlı ($p<0.05$) etkilerinin bulunduğu, ancak reel GSYH'nin ters yönlü olmasına rağmen anlamlı bir etkisinin bulunmadığı ($p>0.05$) tespit edilmiştir. Bu bulgular, gelir eşitsizliğindeki artışın doğuşta yaşam beklentisini azaltıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Türkiye'de gelir eşitsizliği ve ekonomik faktörlerin doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış ve Gini katsayısı, reel milli gelir, enflasyon oranı ve işsizlik gibi ekonomik faktörlerin doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, bu ekonomik değişkenlerin doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması ve sağlık politikalarının yönlendirilmesi açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

Gini katsayısının doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkileri incelendiğinde, Gini katsayısındaki artışın doğuşta yaşam beklentisini anlamlı şekilde azalttığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, gelir eşitsizliğinin sağlık üzerinde belirgin bir olumsuz etkisi olduğunu ve özellikle düşük gelir grubundaki bireylerin sağlık durumlarını kötüleştirdiğini göstermektedir. Enflasyon oranındaki artışın doğuşta yaşam beklentisini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Bu bulgu, enflasyonun ekonomik büyüme ve sağlık harcamalarındaki artış gibi dolaylı etkiler aracılığıyla sağlık göstergelerini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Ancak, enflasyonun sağlık üzerindeki etkileri karmaşık olması nedeniyle daha fazla araştırma gerektirmektedir. Reel GSYH'nin doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde, reel GSYH'deki artışın doğuşta yaşam beklentisi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bu bulgu, ekonomik büyümenin sağlık göstergelerini doğrudan iyileştirmediğini ve doğuşta yaşam beklentisinin çeşitli sosyal ve ekonomik faktörlerden etkilenebileceğini ortaya koymaktadır. Reel GSYH artışının sağlık üzerindeki etkilerinin, sağlık sistemleri ve sosyal destek mekanizmalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. İşsizlik oranının doğuşta yaşam beklentisi üzerindeki etkileri incelendiğinde, işsizlik oranındaki artışın doğuşta yaşam beklentisini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Bu durum, işsizlik oranlarının sağlık üzerindeki negatif etkilerini yansıtmaktadır. İşsizlik, bireylerin ekonomik güvenliğini etkileyerek sağlık hizmetlerine erişimlerini ve genel sağlık durumlarını dolaylı yoldan etkileyebilir.

Gelir eşitsizliğini azaltacak politikaların uygulanması, ekonomik güvenliği artıran stratejiler ve işsizlik oranlarını düşürmeye yönelik müdahaleler sağlık göstergeleri üzerinde olumlu etkiler

yaratabilir. Ayrıca, enflasyonun olumlu etkilerini sürdürmek için ekonomik politikaların dikkatli bir şekilde yönetilmesi önemlidir. Gelecek araştırmalarda, bu bulguların uluslararası karşılaştırmalarla desteklenmesinin ve daha geniş veri setleriyle kapsamlı analizler yapılmasının, sağlık politikalarının daha etkili bir şekilde şekillendirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arıkan, Z. & İnneci, A. (2016). Vergilendirilebilir Gelir ve Gelir Vergisinde Üniter Yapıyı Bozan Uygulamalar. *Sosyoekonomi*, 24(30), 11-28.
- Bartley, M., Ferrie, J., & Montgomery, S. M. (2006). Health and labour market disadvantage: unemployment, non-employment, and job insecurity. *Social determinants of health*, 2, 78-96.
- Bellù, L. G., & Liberati, P. (2005). Charting income inequality: the Lorenz curve.
- Boz, C. & Arslan Kurtuluş, S. (2017) The Effects of Income, Income Distribution and Health Expenditures on Under-Five Mortality Rate. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 6(3), 42-49
- Catalano, M. T., Leise, T. L., & Pfaff, T. J. (2009). Measuring resource inequality: The Gini coefficient. *Numeracy*, 2(2), 4.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 59, pp. 89-132). Istanbul University.
- Çelik, A. (2004). AB ülkeleri ve Türkiye’de gelir eşitsizliği: piyasa dağılımı-yeniden dağılım. *Çalışma ve Toplum*, 3(3), 53-91.
- Davies, J., & Hoy, M. (1995). Making inequality comparisons when Lorenz curves intersect. *The American Economic Review*, 980-986.
- Deaton, A. (2003). Health, İnequality, and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 41(1), 113-158.
- Dinçer, M. R., ve Kalelioğlu, M. H. (2013). Gelirin Tespiti ve Vergilendirilmesi: Safi Artış Teorisi, Kaynak Teorisi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 85-104.
- Dinler, Z. (2018). *İktisada Giriş*, Gözden Geçirilmiş 24. Basım, Bursa: Ekin Yayınları.
- Egeli, H., ve Özcan, G. (2014). Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Mali Etkileri. *Prof. Dr. Naci Birol Muter’e Armağan*, 179-199
- Fisher, I. (1927). *The income concept in the light of experience*.
- Gallo, C. (2002). *Economic growth and income inequality: theoretical background and empirical evidence*. London: Development Planning Unit, University College London.
- Granger, C. W. J. & Newbold, P. (1974). Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics*, 2(2), 111-120.
- Gujarati, D. N. (2004). *Basic Econometrics*, (4th Edition), The McGraw-Hill Companies
- Howarth, R. B., & Kennedy, K. (2016). Economic growth, inequality, and well-being. *Ecological Economics*, 121, 231-236.

- HPC (Healthy Public Policy). (2011). *Social Environments and Health*, Concept Paper. Edmonton: Alberta Health Services
- Hulme, D. & Lawson, D. (2006). *Health, Health Care, Poverty and Well Being: An Overview for Developing Country Focus*. Development Economics and Public Policy Working Paper Series, Paper No. 19, Manchester: University of Manchester
- Işık, N. (2006). Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 119-127.
- Kaplan, G. A. (2006). Social Determinants of Health, M Marmot and R Wilkinson (eds). Oxford: Oxford University Press.
- Kaplan, G. A. (2012). Economic Crises: Some Thoughts on Why, When and Where They (might) Matter for Health - A Tale of Three Countries. *Social Science & Medicine*, 74, 643-646.
- Kaplan, Y. (2019). *Gelir Eşitsizliği ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Ampirik Bir İnceleme*, Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir
- Karaca, C. (2021). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kawachi, I., Kennedy, B. P., Lochner, K. & Prothrow-Stith, D. (1997). Social Capital, Income Inequality, and Mortality. *American Journal of Public Health*, 87(9), 1491-1498.
- Kontorovich, V. (2001). The Russian Health Crisis and the Economy. *Communist and Post-Communist Studies*, 34, 221-240
- Kuştepe, Y. ve Halaç, U. (2004). Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 143-160.
- Lorenz, M.O. (1905). Methods of Measuring the Concentration of Wealth, *Journal of the American Statistical Association (new series)* 70, 209-217.
- Marmot, M., & Wilkinson, R. (Eds.). (2005). *Social determinants of health*. Oup Oxford.
- OECD/WHO. (2003). *DAC Guidelines and Reference Series: Poverty and Health*, Paris: OECD
- Pesaran, M. H., Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). *Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships*. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Population Reference Bureau. (2004). *Improving the Health of the World’s Poorest People*, Washington, D.C.: Population Reference Bureau.
- Rogerson, P. A. (2013). The Gini coefficient of inequality: a new interpretation. *Letters in Spatial and Resource Sciences*, 6(3), 109-120.
- Şantaş, F. (2016). *Yoksulluk Olgusu ve Türkiye’de Yoksulluğun ve Çeşitli Faktörlerin Sağlık Statüsü ve Sağlık Hizmetleri Kullanımı Üzerine Etkisi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Tangcharoensathien, V., Harnvoravongchai, P., Pitayarangsarit, S. & Kasemsup, V. (2000). Health Impacts of Rapid Economic Changes in Thailand. *Social Science & Medicine*, 51, 789-907
- Tunçsiper, B. & Biçen, Ö. F. (2013). Avrupa Borç Krizinin Türkiye’nin İhracatı Üzerindeki Etkileri. S. Sarı, A. H. Gencer ve İ. Sözen (Eds.). *Proceedings of International Conference on Eurasian Economies*, 17-18 September, St. Petersburg, Russia, 486-495.

nsal, M. E. (2016). *İktisada Giriş*, BB101 Yayınları, Ankara.

Wilkinson, R. G. (1992). Income distribution and life expectancy. *BMJ*, 34, 165-168.

	JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES (JAPSS) **** SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ	
E-ISSN: 2667-5889	https://dergipark.org.tr/tr/pub/japss	Paper Type: Review Makale Türü: Derleme
Sayı:1, Eylül 2024	Issue: 1, September, 2024	Received Date / Geliş Tarihi: 09.09.2024 Accepted Date / Kabul Tarihi: 17.09.2024
KADRO DERGİSİ/ KADRO HAREKETİNİN KEMALİST İDEOLOJİDEN AYRILDIĞI KONULAR **** THE ISSUES WHERE KADRO JOURNAL/ THE KADRO MOVEMENT DIFFERENT FROM THE KEMALIST IDEOLOGY		
Atf/ to Cite (APA): Esen, K. ve Akbal, İ. (2024). Kadro Dergisi/ Kadro Hareketinin Kemalist İdeolojiden Ayrıldığı Konular, Journal of Academic Perspective on Social Studies, (1), 29-40.		Kübra Esen ¹
DOI: https://doi.org/10.35344/japss.1545749		İsmail Akbal ²

ÖZ

Kadro dergisi, Mustafa Kemal Atatürk'ün desteğiyle Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir gibi Cumhuriyet döneminin önemli aydınları tarafından çıkarılmıştır. Dergi, ilk sayısını Ocak 1932 de yayınlamış ve 1935 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. .Çok uzun süreli bir yayın hayatı olmasa da Türk siyasi yaşamında çok önemli bir yer edinmiştir. Siyasi, sosyal ve ekonomik fikirlerini Kadro dergisindeki makaleleriyle topluma ulaştıran bu yazar ve aydın grubu kadro hareketi olarak bilinmektedir. Kemalizmi resmî ideoloji haline getirmeye ve sistemleştirmeye çalışan Kadro hareketi, çıkardıkları dergileri aracılığıyla Kemalist ideolojinin toplumu Batılı anlamda değiştirme projelerini yani inkılapları topluma anlatma ve kabul ettirme çabasında olmuşlardır. Bunun için siyasi, ekonomik ve sosyolojik konuları içeren makaleler yayınlamışlardır. Kemalist ideolojiyi topluma tanıtmaya ve benimsetmeye misyonu ile yayınlanmaya başlayan dergi, bazı makaleleri ile Kemalist ideolojiden ayrılmış; hatta zaman zaman Kemalist ideolojinin tam karşı yönünde fikirler öne sürmüşlerdir. Kadro dergisinin inkılapları destekleyen makalelerini analiz eden birçok çalışma yapılmıştır; ancak inkılapların yürütülüş şekline ve yöntemine eleştirel yaklaşım sergileyen yanına yönelik çalışmalarla konusunda literatürde eksiklik olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın amacı, alandaki eksikliği gidermek amacıyla, Kadro dergisinin eleştirel makalelerini inceleyerek Kemalizm'den ayrılan özelliklerini analiz etmektedir. Çalışma hazırlanırken Kadro dergisinin tüm sayıları incelenmiş, dergide yayınlanan makaleler üzerinden analizler yapılmıştır. Ayrıca Kadro dergisinin yazar kadrosunun hatıralarından da faydalanılmıştır. Birincil nitelikteki kaynaklardan faydalanarak hazırlanan bu makalede Kadro dergisinin eleştirel nitelikteki yayınlarının bir kısmı çalışmaya eklenmiş ve Kemalizm'in ilkeleri ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Nihayetinde Kadro dergisinin Kemalist ideolojiden ayrılan yönlerine ilişkin bir analiz yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadro dergisi, Kemalizm, Kemalist ideoloji, Altıok, Türk Devrimi.

ABSTRACT

The Kadro journal was published by important intellectuals of the Republican period such as Yakup Kadri Karaosmanoğlu and Şevket Süreyya Aydemir with the support of Mustafa Kemal Atatürk. The journal published its first issue in January 1932 and continued its publication life until 1935. Although it did not have a very long publication life, it gained a very important place in Turkish political life. This group of writers and intellectuals who conveyed their political, social and economic ideas to the society with their articles in the Kadro journal are known as the Kadro movement. The Kadro movement, which tried to make Kemalism an official ideology and systematize it, tried to explain and make the society accept the Kemalist ideology's projects to change society in a Western sense, namely the revolutions, through the journals they published. For this purpose, they published articles on political, economic and sociological issues. The journal, which started to be published with the mission of introducing and adopting the Kemalist ideology to the society, separated from the Kemalist ideology with some of its articles; in fact, from time to time, they put forward ideas that

¹ Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Aksaray, Türkiye, kubraesen4@gmail.com, ROR ID:0000-0001-5984-5313

²Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Konya, Türkiye, ismail.akbal@selcuk.edu.tr. ROR ID: 0000-0003-4703-2766

were completely opposite to the Kemalist ideology. Many studies have been conducted analyzing the articles in the Kadro journal supporting the revolutions; however, it is noticeable that there is a lack of studies in the literature on the aspect of the revolutions that exhibit a critical approach to the way they were carried out and their methods. The aim of this study is to analyze the critical articles in the Kadro journal in order to fill the gap in the field and to analyze their characteristics that distinguish them from Kemalism. While preparing the study, all issues of Kadro journal were examined and analyses were made on the articles published in the journal. In addition, the memoirs of the writers of Kadro journal were also used. In this article, which was prepared by using primary sources, some of the critical publications of Kadro journal were added to the study and comparisons were made with the principles of Kemalism. Finally, an analysis was made on the aspects of Kadro journal that differ from Kemalist ideology.

Keywords: Kadro Journal, Kemalism, Kemalist İdeology, Turkish Revolution.

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda temel bir dönemeç olan Kurtuluş Savaşı, 1919-1922 yılları arasında gerçekleşen ve Osmanlı devletinin I. Dünya Savaşı'nda uğradığı yenilgiler sonucu yapılan işgallere karşı bir direniş hareketidir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Mustafa Kemal Atatürk Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü durumu analiz ederek kurtuluş planları geliştirmiş ve bu bağlamda toplumu harekete geçirmek için 1918'de 'Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti' ismi ile direniş örgütlerini kurmuştur (Lewis, 1993: 246). Atatürk'ün Samsun'a çıkışı, Erzurum ve Sivas kongrelerinde alınan kararlar ve sonrasında Kurtuluş Savaşı'nın sıcak evresi yaşanmıştır. Yapılan savaşlar zaferle sonuçlanınca önce Mudanya Mütarekesi, ardından Lozan Barış Anlaşması imzalanmış ve ardından siyasal rejim değişikliğine gidilerek Cumhuriyet ilan edilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda direniş örgütleri olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin üyelerine gelince, bunlar büyük çoğunluğu 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çatısı altında bulunmuşlar, 9 Eylül 1923 tarihinde ise Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Halk Fırkasına katılmışlardır. 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet'in ilan edilmesine karar vermiş ve Mustafa Kemal Atatürk ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Halk fırkası ise 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası adıyla siyaset sahnesinde yerini almış ve Osmanlı devletinin küllerinden doğan Türkiye Cumhuriyeti'nde 27 yıl siyasal iktidarı elinde tutmuştur. Bu dönem siyasal bilimciler tarafında tek parti dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemin en belirgin özelliği ise parti devlet bütünleşmesidir.

Saltanat ile yönetilen bir devletin yıkılmasının ardından Cumhuriyetin ilanı ve Batılılaşma sürecini oluşturan inkılapları yapan ekibin kurduğu parti olması nedeniyle Cumhuriyet Halk Fırkası Türk siyasi hayatında çok nemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet Halk Fırkasının hem Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulması hem de partinin siyasi programını Mustafa Kemal Atatürk'ün ilan etmesi, parti ile Atatürk'ü özdeşleştirmiştir. 29 Ekim 1923' de Mustafa Kemal Atatürk cumhurbaşkanı seçilmiş ve İsmet İnönü de başbakan olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda ülke savaştan yeni çıkmış olması sebebiyle sosyal, siyasal ve ekonomik olarak kötü bir durumdadır. Söz konusu dönemde kişi başına düşen yıllık gelir 45 dolar (Eğilmez, 2016: 111) dolaylarında ve okur-yazarlık oranı ise % 8,16 seviyesindedir (Kara, 2020: 116). Bu kötü durumdan kurtuluş, hızlı bir modernleşme süreciyle olmuştur. Modernleşme sürecinin temel özelliği hızlı bir şekilde yapılmasıdır. Ancak hızlı bir modernleşme süreci gerçekleştirilebilmek için zorlamalara başvurulmuş ve adeta modernleşme değil de modernleştirme hareketi özelliği göstermiştir. Kısaca tepeden inmecilik, vesayetçilik ve zor kullanma bu sürecin belirgin özellikleri olarak gözükmektedir. Modernleşme süreci böylece otoriter bir yönetimle

gerçekleştirilmiştir. Çünkü sürecin herhangi bir engelle karşılaşmadan ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. (Uyar, 1998: 80).

Bu değişim süreci halk içinde ciddi memnuniyetsizliklere yol açmıştır. Ayrıca TBMM'deki yolsuzluk tartışmaları da mecliste artık bir muhalefet partisinin olması gerektiğine işaret etmiştir. Nihayetinde Kazım Karabekir tarafından kurulan ve parti programında “düşünceye ve dini inanışlarına saygılıdır” ibaresi bulunan ‘Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası 17 Kasım 1924 tarihinde kurulmuştur (Goloğlu, 2010: 135). Ancak Cumhuriyet Halk Fırkasının ‘muhalif bir partinin varlığının devrimlerin gelişimine gölge düşüreceği’ fikri Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasının ömrünü azaltmıştır. Söz konusu dönemde yaşanan Şeyh Said ayaklanmasını sert bir şekilde bastırmak için çıkarılan Tahrir-i Sükûn Kanunu ise Cumhuriyet Halk Fırkasının bu tarz durumlar için en etkili aracı olmuştur ve yeni meclisin tek muhalefet partisinin devrimlerin bekası için bu kanun uygulanmıştır. Yani bu kanuna dayanılarak muhalif parti iktidar partisi tarafından kapatılmıştır. Yaşanan bu durum hem Cumhuriyet Halk Fırkası nezdinde hem de Mustafa Kemal Atatürk nezdinde muhalif hiçbir oluşuma hoşgörü ve tolerans ile bakılmadığını göstermektedir.

Çok partili yaşama geçiş sürecinin başarısızlığının ardından ülkede yeniden tek parti iktidarı başlamıştır. 1930’lu yıllara gelindiğinde hem tek parti yönetiminin yarattığı huzursuzluk ortamı hem de dünya genelinde yaşanan ekonomik krizin etkisi toplumda hoşnutsuzluk yaratmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, topluma hâkim olan hoşnutsuzluğun sebebinin demokratik sisteme hala tam anlamıyla geçilmemiş olmasına bağlamıştır. Bu duruma bir çözüm olması için en yakın arkadaşı Fethi Okyar ile görüşüp muhalefeti temsil edecek güdümlü bir muhalefet partisinin kurulmasını istemiştir. Yeniden çok partili sisteme geçişi temsil eden bu girişim Goloğlu’nun tabiri ile “*güdümlü muhalefet denemesidir*” (2010, s.139). Fethi Okyar’ın kurduğu Serbest Cumhuriyet Fırkası çok partili hayata geçişi temsil etmiştir. Parti muhalif bir izlenim yaratmış olsa da Mustafa Kemal Atatürk’ün kontrolünde olmuştur. Ayrıca Atatürk bu muhalif oluşum aracılığıyla halkın devrimlere karşı tutumunu gözlemlemiştir. Kısa bir süre içerisinde kitlelerin yoğun desteğini alan Serbest Cumhuriyet Fırkası farkında olmadan kendi sonunu hazırlamıştır. Atatürk’ün “*halk size doğru akıyor, sizin parti olarak benim yardımuma ihtiyacınız yok, benim desteğime Cumhuriyet Halk Fırkasının ihtiyacı var*” diyerek partinin bitiş sürecini başlatmıştır (Aydemir, 1999: 376-377). Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasının sonunu bilen Serbest Cumhuriyet Fırkası üyeleri 1930 yılında partiyi kapatmışlardır. Halkın desteğine rağmen partinin kapatılması Atatürk’ün desteğinin ne derece önemli olduğunun işaretidir.

Muhalefet partisinin kapanması ile artık Cumhuriyet Halk Fırkasının muhalefetsiz demokratikleşme süreci yeniden başlamıştır. Ancak halkın Cumhuriyet Halk Fırkasından çok da farklı olmayan parti programına sahip Serbest Cumhuriyet Fırkasını bu kadar çok desteklemesi, Cumhuriyet Halk Fırkasının devrimlerinin hala halk nezdinde kabul görmediğinin kanıtıdır. Ayrıca toplumda devrimlere karşı son derece ciddi bir tepki söz konusudur. Batı devletlerinin gelişmişliğine ulaşmak adına yapılan devrimleri Türk toplumu içselleştirememiştir. Çünkü batılı toplumların içinde yaşadığı kültürün tepeden inen bir şekilde Türk toplumuna dikte edilmesi asırlarca Osmanlı kültürü içinde yaşamış olan bu toplumun tepkisine yol açmıştır. Hayata geçirilmeye çalışılan inkılaplar öylesine hızlıdır ki; toplumda kabul görmemesi batılılaşma sürecini de yavaşlatmıştır. Dahası toplum muhalefetsiz demokratik yapıdan rahatsız olmakta ve kendilerinin temsilinin olmadığı meclisin kararlarını uygulamak istememektedir.

2. RESMİ İDEOLOJİ KEMALİZM VE ALTI İLKESİ

1929 Büyük buhranın ardından Avrupa ülkelerinde tek partili totaliter rejimler güçlenmekte ve bu durum Türkiye'yi de etkilemektedir (İnan, 2004: 111). Dönemin iki büyük ideolojik hareketi olan faşizm ve komünizm karşısında Türkiye Cumhuriyeti'nin de bir ideolojisi olması adına iktidar mütefekkirleri Kemalizm' i geliştirmeye çalışmışlardır (Bostancı, 1990: 37). 1931 yılına gelindiğinde Cumhuriyet Halk Fırkasının üçüncü kurultayı yapılmıştır. Bu kongrede Cumhuriyet Halk Fırkası Cumhuriyet Halk Partisi adını almış, halkevlerinin açılmasına karar verilmiş ve son olarak devrimcilik ilkelerine yer verilerek 'altı ilke' ortaya çıkarılmıştır (Kumaş, 1999: 32). Bu altı ilke Cumhuriyet Halk Partisi'nin de ideolojisi ve temel ilkeleri olmuştur. Aynı zamanda bu altı ilke 1937 yılında Anayasa'da yer almış ve Kemalizm olarak tanımlanan resmi ideolojinin de esasları olarak kabul edilmiştir (Ahmad, 1996: 178). Tek parti döneminde parti üyelerinin devletin denetleyicisi konumunda olmaları parti devlet bütünleşmesinin gerçekleştiğinin işaretidir ve altı okun anayasaya konması ile parti devlet bütünleşmesi daha da kuvvetlenmiştir (Hür, 2021: 74). Kemalizm'in esasları da sayılan Cumhuriyet Halk Partisi'nin altı ilkesi; laiklik, cumhuriyetçilik, devrimcilik, milliyetçilik, devletçilik ve halkçılıktır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin altı okunun Kemalizm'in altı ilkesi olması ile devlet, parti-devleti halini almıştır.

3. KADRO HAREKETİ VE KADRO DERGİSİ

Türkiye'de 1930'lar siyasal, hukuksal ve toplumsal alanda birçok devrimin gerçekleştiği yıllardır. Radikal bir toplumsal devrimi hedefleyen devrimci kadrolar, devrimi vesayetçi bir yöntemle gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bunun için 1930'lu yılların başında devlet-parti bütünleşmesi yaşanmıştır. Devrimci kadro Cumhuriyet Halk Partisi kongresinde kabul ettiği altı ilkeyi vatandaşa işleyerek Türk toplumuna 'milli kimlik' kazandırmak istemiştir. Ancak 'milli kimlik' için altı ilkeden çok daha fazlasının yapılması gerekiyordu. Öncelikle reformların ve mevcut ideolojinin toplum tarafından benimsenmesi gerekmekteydi. Söz konusu olan 'milli kimlik' kavramını topluma anlatmak ve aşılacak için 'halkevleri' olarak adlandırılan bir kurum oluşturulmuştur. Kemalist ideolojinin ilkeleri doğrultusunda çalışan bu kuruluşlar, batılı ve modern değerler etrafında toplumu toplayacak, birleştirecek ulusal kültür ve eğitim yuvaları olarak tasarlanmış (Zürcher, 2006: 282); amacı ise toplumu ulusal ideale, altı ilkeye bağlı bir millet haline getirmektir.

Türk toplumunun modernleştirilme ve milli kimlik kazandırma sürecine yardım etmek isteyen bir başka oluşum ise günümüzde 'Kadro hareketi' olarak anılan oluşum ve onların yayın organı olan Kadro dergisidir. Derginin misyonu iktidarın sözcüsü olmak, inkılapların bittiğini düşünen iktidar sahiplerine ve yanlış yöne giden cumhuriyete bir eleştiri yapmak ve tüm bunlar aracılığıyla iktidarı etkilemektir (Dirlikyapan, 2014: 53). Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilkelerinin ve yapılan inkılapların yaratacağı milli kimliği topluma duyurma, benimsetme ve bu sürecin lideri ve denetleyicisi olma görevini üstlenen Kadro dergisi 1932 – 1935 yılları arasında yayınlanan, toplam 36 sayılı bir dergidir. Ancak bu dergiyi diğer dergilerden ayıran temel özellik iktidara yakın bir grup tarafından çıkartılması ve inkılapların toplumun tabanı tarafından kabul görmesi misyonu ile hareket etmesidir. Kadro dergisinin bir başka özelliği de, Türkiye'nin ekonomi politikaları ile ilgili eleştirel yazılara yer vermesidir.

Şevket Süreyya Aydemir'in Türk inkılabının nitelikleri ve Türk inkılabının ideolojisi ile ilgili hazırladığı tez Atatürk'e sunulmuş ve Atatürk'ün övgüsünü kazanmıştır. Bunun üzerine tez 'İnkılap ve Kadro' ismi ile kitaplaşmış ve Türk Ocağı genel merkezindeki konferansa konu olmuştur. Günümüzde Kadrocular olarak anılan ve altı arkadaşın kitapta yer alan fikirlerin izahatının yapılması adına Kadro dergisinin çıkarılmasını kararlaştırmışlar (Aydemir, 2014: 371). Hatta derginin

yayınlanması ile ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreteri Recep Peker ile görüşen Yakup Kadri Karaosmanoğlu “*Cumhuriyet Halk Partisinin ilkelerinin anlatıldığı bir dergi çıkarmak istiyorum*” diyerek amacını bildirmesi üzerine Recep Peker’in “*bu vazife bizindir; sana veremem*” tepkisi ile karşılaşmıştır. Ancak Yakup Kadri, Mustafa Kemal Atatürk’ten izin alarak dergiyi çıkarmıştır (Tekeli&İlkin, 2003: 142).

Şevket Süreyya Aydemir ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu öncülüğünde dergi yayın hayatına başlamıştır. Bu iki isme İsmail Hüsrev Tökin, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge de yardım etmiştir. Bu kişilerin tamamı yurt dışında eğitim almış aydın kişilerdir. Aldıkları eğitim ve yaşadıkları coğrafya, ideolojik açıdan onları etkilemiştir. Hatta bu durum zaman zaman Kadro dergisine de yansımıştır.

Şevket Süreyya Aydemir, Azerbaycan’da öğretmenlik yapmış, anti-emperyalist kongrelere katılmış, komünist oluşumlarla bağlantısı olmuş ve Moskova’da yükseköğrenim eğitimi almıştır (Tekeli&İlkin, 2003: 60-61). Moskova’ya yükseköğrenim almak için gelen Tökin ile Aydemir’in yolları kesişmiş ve her ikisi de Lenin ve Marx’ın eserleri ile tanışmıştır (Türkeş, 1999: 80). Karaosmanoğlu ise Mısır’da varlıklı bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Ancak ailesinin yaşadığı maddi kayıpların ardından küçük yaşta Manisa’ya yerleşmiştir. Eğitimini İzmir’de ardından da Mısır’da tamamlamış ve bu sırada da İttihat ve Terakki Cemiyeti ile yakın ilişkiler kurmuştur (Tekeli&İlkin, 2003: 10-13). Galatasaray Sultanisi’ni (lisesini) bitiren Vedat Nedim Tör yüksek öğrenimini ve doktorasını Berlin’de tamamlamış, siyasete meraklı bir yazardır. Büyük buhranın ortaya çıktığı dönemde yaşanan ekonomik sorunların çözümü için Ankara’ya davet edilmiş ve ‘Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti’nin kuruluş ve idaresi de Vedat Nedim Tör’ e verilmiştir (Yaman, 2022: 1082). Tör ‘Türkiye’nin Emperyalizme Konu Oluşu’ isimli doktora çalışmasını yaparken Lenin’in ve Marx’ın eserleri ile tanışmıştır (Türkeş, 1999: 82). Belge ise Almanya’da yükseköğrenimini tamamlamış, orada sosyalist Türk öğrencilerle kurduğu yakın ilişkiler ile sosyalizme yakınlaşmış bir yazardır (Yıldız, 2009: 46). Sonuç olarak Kadro dergisinin temsilcileri olarak anılan Kadro hareketinin hepsi, eğitimlerini yurt dışında tamamlamış, entelektüel ve Marksist ideolojiden etkilenmiş aydınlardır.

4. KADRO DERGİSİNİN KEMALİST İDEOLOJİ İLE AYRILDIĞI KONULAR

Cumhuriyet Halk Partisi’nin milli kimlik oluşturma çabasına yardım etme misyonu yüklenen Kadro dergisi yazarları yayınladıkları makaleler ile inkılapları desteklemişlerdir. Ancak yazar kadrosunun etkisi altında kaldığı Marksist ideoloji Kadrocu yazarların yayınlarına yansımıştır. Kadroculara hâkim olan Marksizmin izleri ve dünyayı etkisi altına alan 1929 Dünya Buhranının etkisi ile Türkiye’nin kapitalizmin olmadığı bir formülle sanayileşebileceği tezini’ savunmuşlardır (Timur, 1993: 161). Kadrocular kendilerini sadece ekonomi alanında değil toplumun her alanına hâkim olacak inkılap ideolojisinin öncüleri olduklarını düşündükleri için Kadro dergisi aracılığıyla fikirlerini yüksek sesle söylemeye ve toplumu etkilemeye çalışmışlardır.

Kadrocuların Kemalist ideoloji ile çelişkileri daha derginin ilk sayısında hatta önsözünde başlamıştır. Kadrocular Mustafa Kemal Atatürk’ün devrim sürecinde halkın katılımına önem vermesi, kısaca katılımcı demokrasi taraftarlığına karşı elitist, vesayetçi anlayışı savunmuşlardır. Kısaca bu “halk iyiyi, doğruyu ister ancak onun tercihini yapamaz. Biz onlar adına iyi ve doğru olanın tercihini yaparız” tarzında Rousseau’cu anlayışının yansımasıdır.

Kadro dergisinin ilk sayısının ön sözünde inkılaplar ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“İnkılap; ona taraftar olanların iradelerine, taraftar olmayanların iradelerinin kayıtsız, şartsız bağlanmasıdır ve inkılabın irade ve menfaati inkılabı yürüten azlık, fakat şuurlu bir avangardın, azlık fakat ileri bir Kadro'nun iradesinde temsil olunur” (Kadro, 1932: 3).

Kadrocular dergilerinin ilk sayısının önsözünde bu ifadeler yer verirken tek parti döneminin ‘güdümlü demokrasisi’ni ve ‘cahil toplumun üstün önderleri’ anlayışını yani elitist yaklaşımı dergilerine yansıtmışlardır. Oysaki Kemalist ideolojinin halkçılık ilkesini Mustafa Kemal Atatürk ‘halk hükümeti’, ‘hükümetlerin halkın eline geçmesi’ olarak tanımlamaktadır (Kışlalı, 2001: 48). Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı devletinden farklı olarak siyasi meşruiyet kaynağının dinsel bir öge olması yerine meşruiyet kaynağı halktır. “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” anlayışı da halkçılık ilkesinin bir sonucudur. Ayrıca Atatürk’ün halkçılık anlayışında halkı oluşturan her unsurun birbiri ile eşit olması ve sınıfsız toplum anlayışı vardır. Atatürk’ün halkçılığı bu şekilde tanımlanmasına rağmen o yıllarda mevcut iktidarın halkın seçimi ile yönetime gelmemiş olması ve toplumu revize etmeye çalışan elit bir grubun varlığı ciddi bir tezatlık oluşturmaktadır. Bu durum siyasi literatürde Kemalist ideolojiyi yaratmaya çalışan Kadro dergisinin kurucusu Şevket Süreyya Aydemir’in ‘halk için halka rağmen’ ifadesi ile hayat bulmuştur (Aydemir, 2014: 393) ve inkılapların benimsenmesi ve devam etmesi adına yapılan bu müdahale o dönemin kanıksanmış gerçeklerindedir.

Derginin ilk sayısının önsözünde yer verilen başka mesaj daha vardır ki bu durum klasik demokrasi anlayışından sapmayı ifade etmektedir. Kadrocuların zaman zaman makalelerine de yansıyan ve ülkenin genel durumunu yansıtan ‘güdümlü demokrasi’ aslında demokrasiden uzaklaşmanın ironik bir tanımlamasıdır. Bu yönetim tarzının günümüzün demokrasi anlayışından çok uzak olduğu aşikardır. Ancak dönemin şartları değerlendirildiğinde çoğulcu siyaset açısından gerekli koşulları yaratmak planlanan devrimleri yapmak ve Kemalist inkılapları gerçekleştirmek için böyle bir rejimin gerektiği yorumu getirilmektedir (Ahmad, 1996: 166). Kadro dergisinin önsöz kısmına hâkim olan elitist üslup ise Kemalizm’in halkçılık anlayışına tamamen terstir. Çünkü kendisi de halkın içinden gelen Mustafa Kemal Atatürk, seçkinciliğe karşıydı. Hatta Kemalist ideolojide halkçılık ilkesinin yer almasının sebebi Osmanlı devletinde belirgin olan seçkin-halk ayrılığını yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde ortadan kaldırma isteğidir (Kışlalı, 2001: 49). Ancak seçkin-halk ayrılığı halkçılık ilkesi ile yok edilmeye çalışılmış olsa da aslında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin devamlılığını sağlama çabasında olan devletçi seçkinleri çok partili döneme kadar yeni elitler olarak hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir (Mardin, 2013: 96). Kadrocuların yazılarında yansıttığı elitist üslup da bu özden beslenmiştir. Halka karşı sergiledikleri elitist üslup aynı zamanda Kadrocuların kendilerini de devletin yönetici ekibinin bir parçası olarak gördüklerinin de bir işaretidir.

Derginin ilk sayısındaki bir başka çelişki ise devletçi ekonomi anlayışının terk edilerek, plansız ve liberal ekonomiye doğru gidişin eleştirilmesi ve devletin bizzat ekonominin içinde olduğu, planlı ekonomi anlayışının savunulmasıdır. Kadro dergisinin ilk sayısında yer alan ve Vedat Nedim Tör’e ait olan ‘Müstemleke (Sömürge) İktisadiyatından Millet İktisadiyatına’ isimli yazı dizisinde (1932: 8) *“Saltanatı, mecelleyi, fesi, Arap harflerini kaldırmak için Lausannelara (Lozan) ihtiyaç yoktu; bunlar müstakil bir milletin kendi içinde hallededeceği meselelerdi”* diyerek İsmet İnönü’nün katıldığı görüşmelerden rahatsızlığını dile getirmiş ve inkılapların gerçekleşmesi adına milli bir çözümün bulunabileceğini söylemiştir. Bu görüşmelere İsmet İnönü’nün katılımı Mustafa Kemal Atatürk’ün görevlendirmesi (Atatürk, 2020: 191) ile gerçekleşmiştir. Ancak Vedat Nedim Tör eleştirisi ile Mustafa Kemal Atatürk’ün aldığı kararlara karşı muhalif bir duruş sergilemiştir. Yine aynı makalesinde ekonominin plansızlığını eleştirerek planlı ekonomi politikalarının hayata geçirilmemesini eleştirmektedir.

Kadro dergisinin ekonomi ile ilgili eleştirileri devam etmiş ve o dönem uygulanan liberal ekonomiyi sert bir dille eleştiren yazıların yayınlanmasından da çekinmemişlerdir. Vedat Nedim'in bir makalesinde bu durum açıkça görülmektedir:

'Devlete tanzimat sonrasında Avrupa sanayi emtiası girmesi ile fikir emtiası olarak da liberalizmin girmesinden' bahsetmiştir ve bu durum ile ilgili hoşnutsuzluğunu; 'bırakın yapsın bırakın geçsin prensibi ile Avrupa sanayi emtiası memleketimize girdi ancak şimdi gümrük kapıları kontrolümüzdedir ve iktisat siyasetimiz yerli prensipler istiyor. Kafalarımızın da gümrük kapılarını yabancı, çürük ve zararlı fikir emtialarına kapatalım' (Tör, 1932: 10).

Kadro ekibin ekonomiye bakış açısı dışa kapalı bir ekonomik sistemin uygulanmasının daha doğru olacağı yönündedir. Kemalizm'in devletçilik anlayışında toplumun devlet eliyle endüstrileşmesi ve kapitalistleşmesi (Çelik, 2002, s. 88) anlayışı da Kadro dergisinin dışa kapalı ekonomik sistem fikrini desteklemiştir. Ancak Kadro yazarlarının gözden kaçırdıkları bir durum vardır. Kemalist ideolojinin ekonomi alanında uygulamaya çalıştığı devletçilik anlayışı Kadro dergisinin savunduğu ilkelerden çok daha farklı bir niteliktedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün *'ferdiyet inkişafının (bireysel girişim) mâni (engel) kalmaya başladığı noktada devlet faaliyetlerinin hududunu teşkil eder'* sözleri Kemalizm'in devletçilik anlayışının ifadesidir (İnan A. , 2009: 409). Mustafa Kemal Atatürk'ün sözlerinden de anlaşılacağı üzere ekonomide tamamen devletin girişimleri ile kurulmuş bir sistem yerine özel teşebbüsün gücünün yetmediği yerde devlet tarafından desteklenmesi kastedilmiştir. Kadro dergisi ısrarla Marksist izler taşıyan bir 'milli iktisat' vurgusu yaparken Kemalistler ise yabancı sermayenin ülkeye girişini memnuniyetle karşılama niyetindedirler (Ahmad, 2012: 116). Ayrıca dönemin ekonomik şartları açısından da zaten dış yatırımcıya bağımlı olduğu son derece açık ve nettir. Bu gerçeklere rağmen Kadro dergisi yazarları ülkenin o dönem içinde bulunduğu durumu görmezden gelerek, ekonomi ile ilgili muhalif birçok yazıya yayınlarında yer vermiş ve bu konuda dönemin hükümetini eleştirmekten çekinmemişlerdir.

Siyasal iktidarı elinde tutan devrimci kadronun plansızlığına yönelik eleştiri yalnızca ekonomide değil eğitim alanında da yöneltilmiştir. Derginin önemli isimlerinden Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 'Mutahassis' isimli makalesinde üniversitelerde eğitim alan gençlerin çalışacakları alanların olmamasına, yani istihdam sıkıntısına yönelik eleştiriler şu sözlerle dile getirilmiştir:

"Tepeden inme garp ilminin bize bir faydası olmayacaktır; oradan çıkacak bir hikmetşinas kimyager, bir sosyolog memlekette kendisine mahsus ilmi muhiti bulamayacağı için bütün müktesebatını(edinim) fazla bir yük gibi taşıyacaktır" (Karaosmanoğlu,1932: 47).

Yakup Kadri yazısında, endüstriyel açıdan gelişmemişliği, mevcut işsizliği, geri kalmışlığı dile getirmektedir. Ancak aynı yazıda gelişmiş ve gelişmemiş toplumları anlatırken *'sosyal muhitte her bir hücrenin istihalesi (değişmesi) ve yeni şeraite uyması lazım geldi'* diyerek teknik gelişmişliği inkılaplara uymanın getirisi olarak işaret etmektedir. Oysaki Kemalist devrimcilik Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesi için eskimiş kurumları yıkıp yeni kurumlar oluşturmak ve değişime, yeniliklere sürekli açık olmak niyetindedir (Kışlalı, 2001: 61). Bu ilke ile 'millî kimlik' oluşturulana kadar eğitimde, teknolojiye, sanayide kısacası hayatın her alanında modernleşene kadar inkılapların devam edeceği vurgusu vardır. Ancak Yakup Kadri'nin "garp ilminin fayda sağlamayacağı" eleştirisi devrimin ruhuna aykırıdır. Çünkü Kemalizm'in dayandığı temellerden birisi olan batılılaşmanın reddiyesi bir anlamda devrimlerin reddiyesidir. Ayrıca Yakup Kadri'nin makalesinde eleştirdiği eğitim ve istihdam sorunu ise o dönem yeni kurulmuş bir devlet olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerine gittiği önemli konulardan birisidir. Osmanlı devletinin son dönemlerinde

kız çocuklarının zorunlu eğitime tabii olması, kadınların öğretmen okullarında yetiştirilip meslek sahibi olmaları, ebe okullarının açılması gibi gelişmelerin üzerine dönemin yönetim kadrosu çok daha fazlasını yapmaya çalışmıştır. Hatta 24 Kasım 1930 tarihli Akşam gazetesinde kadınların ev hanımı olmak yerine öğretmen veya memur olmak istediklerini ve bunun için evlenmek istemediklerini haberleştirmiştir (Yıldız, 2020: 214). 1930’lu yıllar Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni kurulmuş olmasına ve 1929 Dünya Buhranına rağmen iç pazarın sanayileşmesine ağırlık verilmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır (Orhan, 2009: 126). Kadro dergisinin bahsettiği gibi istihdamın olmadığı bir durum o dönemin onlarca olumsuzluğuna rağmen söz konusu değildir.

Kadro dergisinin üçüncü sayısında oldukça sert bir Batı medeniyeti ve oryantalizm eleştirisi vardır. Yakup Kadri gibi derginin önemli isimlerinden Burhan Asaf Belge makalesine modernleşme sürecine “*yüzyıllarca sene insanlık Yunanlı felekşinasın (astrolog) sakat sistemine inandı*” eleştirisi ile başlamış ve Doğu medeniyetinden yana tavır koyarak Batı medeniyetini eleştirmiştir (Belge, 1932: 11). Belge makalesinde Türk, Çin, Hint ve Acem medeniyetlerinin sanat ve ilimlere konu olduğunu; “*Vazoları nakışlayan, bahçeleri halılara resmeden, musikiyi çinilerde yaşatan eserlerin simsarların elinde mabetleri süslediğini; ancak halıyı dokuyana barbar dendiğini*” söyleyerek mevcut her şeyin Avrupa’nın arzusuna göre tanımlandığını anlatarak Batının oryantalist bakış açısını eleştirmiştir. Belge’nin Avrupa medeniyetleri ile ilgili eleştirel tespitlerine “*Avrupalı elbette ki hayvana karşı yonttuğu baltayı daha büyük lokma kendisine kalsın diye öz kardeşinin kafasına çalacaktı, çıkardığı harikulade eser ile kendini ve insanlığı ıstırap içinde bırakacaktı*” sözleri ile de Batının vahşiliğine ve sömürgeci zihniyetine dikkat çekmektedir (Belge, 1932: 12). ‘Beyaz adamın vahşiliğini’ ve doğunun medeniyet, kültür ve sanat açısından gelişmişliğini kıyasladığı yazısında Burhan Asaf Belge, Osmanlı Devleti döneminde Avrupa medeniyetlerine karşı duyulan hayranlığı eleştirmektedir. Belge eleştirisini yaparken devrimlerin nüvesinin batı yani Avrupa olduğu gerçeğini göz ardı etmiştir. Burhan Asaf Belge Avrupa ile ilgili eleştirilerine dönemin hukuk sistemini de dahil etmiş ve Kemalist hukuk sisteminin Batı medeniyetlerinden alınmasını eleştirmiştir. Belge yazısında ‘milli’ kalmanın ve ‘milli kudrete inanmanın’ önemine işaret etmektedir:

“Millet davalarının hal için müstakil bir tetkike tabi tutmak, hükümlerin ve kaidelerin milletlere ve zamanlara göre değiştiğini unutmuyarak taklitçilikten sakınmak, yabancı görüşlerin uysal abonesi olmamak” (Belge, 1932: 12).

Başka bir ifadeyle Belge, yasaların ruhunun milletten, milletin ruhundan, inancından, geleneklerinden gelmesi gerektiğini düşünmüş ve bir toplum için en iyi yasaların o toplumun değerlerinden, geleneklerinden türeyen yasalar olduğunu savunan Montesquieu’nun yaklaşımını benimsemiştir (Şenel, 1995: 351-352).

Batı karşıtlığı, Batı medeniyeti eleştirisi neredeyse Kadro dergisinin her sayısında karşılaşılan bir durumdur. Derginin on dokuzuncu sayısının önsözünde Avrupa eleştirisi “*Temelleri müstemlekelerin ve geri memleketlerin sırtında taşınan muasır Avrupa cemiyetinde tiranların ve efendilerin... alabildiğine macera oyunu oynayabilmesi için bu hiyerarşinin devamı gene şart sayılmaktadır*” sözleri ile ifade edilmiştir. Derginin yirmi birinci sayısında yer alan Şevket Süreyya Aydemir’e ait olan ‘Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi’ isimli makalede “*Hiç şüphe yok ki Avrupa çöküyor ve bu dağılıp siyasi ve iktisadi hakları tazyit (sınırlama) olunmuş millet bakımından bir zulmün tasfiyesidir*” sözleri ile Batı ile ilgili olumsuz düşüncelerini yansıtmıştır (Aydemir, 1933: 12). Derginin yirmi ikinci sayısında Yakup Kadri’nin ‘Fikirde İstiklal’ isimli makalesinde “*Şark iskolastizminden (Skolastik) henüz kurtulmuş olan Türk kafası ve Türk ruhu bir nevi modern garp iskolastizmine esir düşmüştür*” sözleri ile Batı düşüncesi eleştirilmektedir

(Karaosmanoğlu, 1933: 31). Yakup Kadri bu düşüncesini Kemalizm ile pekiştirmek istemiş ve “*garpli softaların kaybettikleri nüfuzlarını ilim sahasında pekiştirmeye çalıştıklarını ama Kemalist Türk inkılapçısına göre ilim millidir, ilmin vatanı vardır*” sözleri ile makalesini tamamlamıştır (Karaosmanoğlu, 1933: 32).

Oysaki Batılılaşma Kemalist ideolojinin temellerinden birisidir. Mustafa Kemal Atatürk Batılı olmayı evrensel olmakla özdeştirmiştir (Hanioglu, 2013: 47). Ancak Kadro dergisi yazarlarının her sayıda vurguladığı Batıdan bağımsız gelişme çabası, Batılılaşmayı medeniyetin bir gereği olarak gören Mustafa Kemal Atatürk’ün Kemalizm’i ile çelişmektedir. Bu yönü ile Kemalist ideolojiden ayrılan Kadro dergisi hem Osmanlı devletinden arta kalanlardan kurtulmanın gerektiğini hem de Avrupa’ya ait olan etkilerden uzak durulması gerektiğini savunmuştur. Türk dili için ‘Ne Arapça ne Frenkçe’ reddi ile ‘öz Türkçeyi’ savunmuş, hukuk alanında, kültür de sanayi de millileşmeyi mevcut sorunların tek çözüm yolu olarak görmüştür.

Kadrocuların devrimci kadro ile ayrıştığı bir başka konu da devrimlere karşı muhalif tutumlara ve kesimlere karşı yumuşak davranıldığı, bu durumun devrimleri tehlikeye attığı; devrimlere karşı her türlü muhalif tutuma karşı tahammülsüz davranılıp sert bir şekilde bastırılması gerektiği üzerinedir. Oysa Kemalist ideolojinin altı ilkesinden biri olan milliyetçilik ise Türk olma ülküsünü benimsemiş, Türkçe konuşan ve Türk kültürü ile yetişen herkesi Türk kabul etme anlayışı taşımaktadır (Bostancı, 1990: 38) ve İslami unsurlardan arındırılmış ve İslam öncesi Türklerin geçmişi ile yeniden zenginleştirilmiş ‘milli kimlik’ yaratma çabasıdır (Yıldız, 2002: 212). Ancak Kadrocuların toplumu inkılapları uygulama filtresine göre ötekileştiren tutumu Kemalizm’in milliyetçilik anlayışı ve halkçılık anlayışı ile örtüşmemektedir. ‘Milli kimlik’ yaratma sürecinin milletin asli unsurlarını yok sayarak devam ettirilmeye çalışılması hem inkılapları kısırlaştırmış hem de toplumun aidiyet hissine zarar vermiştir.

Kadro dergisinin ikinci sayısının önsöz niteliğindeki ilk kısmında yine ana konu inkılaplar olmuştur. Henüz ikinci sayısı yayınlanmış bu dergide yer alan ‘Yüzük Hikayesi’ isimli hikâyede bir yüzükten bahsedilir ve yüzüğün inkılaplar olduğu, inkılapları yaymak için çalışanların da yüzüğün asıl sahibi olduğu ile ilgili betimlemelerin yapıldığı hikâye Recep Peker’i rahatsız etmiştir. Oluşan bu durum ile ilgili olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu Mustafa Kemal Atatürk’ün “*inkılap yalnız bir şahsın veya zümrenin eseri halinde kaldıkça millete mal edilemez*” uyarısı ile karşılaşmıştır (Karaosmanoğlu, 1967: 7-9). Kadrocuların dönemin iktidar gruplarında yer alma gayelerinin bir yansıması olan bu hikâye partinin asıl kadrolarını rahatsız etmiş ve Recep Peker’in dikkatini üzerlerine çekmiştir. Yüzük hikâyesinde Recep Peker’i rahatsız eden durumun dışında bir diğer husus ise inkılap muhaliflerini ötekileştiren bir dil kullanılmasıdır. Aynı metinde inkılaplar sonrasında ‘tezatsız yeni bir millet’ olurken, karşılaşılan her muhalif durumun yok edileceğini net bir dille anlatılmaktadır. Kadro dergisinin bu düşünce tarzı Marksist ekolün ‘uyumlu toplum’ anlayışının ve kendilerine misyon edindikleri ‘inkılapları tabana benimsetme’ görevinin bir yansımasıdır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün yeni kurulan devlet için belirlediği bu kurucu altı ilke, dikkatlice incelendiğinde, özellikle cumhuriyetçilik ve halkçılık ilkelerindeki temel vurgunun katılımcı demokrasi olduğu, tepeden inme, pozitivist ve vesayetçi zihniyeti savunan anlayışın reddiyesidir. Kemalizm’in reform hareketi diğer reform hareketlerinden daha farklıdır. Çünkü halkçılık ile birlik ve beraberlik arzusunu ideoloji haline getiren Kemalizm Batılılaşma ile homojen bir millet yaratmaya çalışırken toplumun da hiyerarşik yapısını korumaya çalışmıştır. Hatta bu sistemi korumak uğruna kimi zaman Batı aleyhtarı bir tutum sergileyecek ölçüde şahsına münhasır olan

Kemalist Batılılaşma laik devlet vurgusu yapsa dahi halkın birliği adına İslamiyeti yedek güç olarak tutma eğilimindedir. (İnsel, 2002: 23). Yeni kurulan Cumhuriyet'in dil üzerinden İslamiyet'i Türkleştirmesi (Tunçay, 2002: 94) ile yeni kimlikli millete bir din sunulmuştur. Devrimleri uygulayacak grup olan halkın endişe ve inançlarının dikkate alınmaması Kemalist ideolojide halk ögesinin göz ardı edildiğini düşündürmektedir. Osmanlı devletinden farklı olarak egemenliğin halka dayanması yerine seçkinlerin halk adına yönetimi, Rousseau'nun "genel iradeyi temsil eden tek partinin egemenliği" anlayışı ile aşılma istenmiştir. Ancak dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisinin ise genel iradeyi temsil edecek bir parti teşkilatının olmaması ve 'millet kimliği' oluşturmak adına özgünlüğü korumak yerine millet kimliği için bir özgünlük yaratmak (Çelik, 2002: 78-84) halkın göz ardı edilmesinin kanıtları niteliğindedir. Ancak dönemin şartları devlet ve demokrasi ilişkisi açısından incelendiğinde "parti devlet bütünleşmesi gerçekleştiği için partinin halkı halk için idare ettiği ve memleketin şartlarının henüz uygun olmaması sebebiyle seçimlerin yapılamayacağı" kabul edilmiş bir fikirdir (Goloğlu, 2009: 146). Bu durum tek parti döneminde devrimleşmenin demokratikleşmeden daha önemli olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ

Kadro dergisi incelendiğinde makalelerin tamamına entelektüel bir dilin hâkim olduğu görülmektedir. Yalın bir Türkçe ile yazılan dergide bazı makalelerde yabancı kelimelere de yer verilmiştir. Dili ve anlatımı ile Kadro dergisi 1930'lu yılların çok daha ötesinde bir üsluba sahiptir. Derginin çıkartılma amacı inkılapları toplum tabanına yaymak olarak lanse edilmiştir. Ancak Kadro dergisini yazan entelektüel kişilerin dergide kullandıkları dilin ve üslubun toplum tabanına hitap etmekten ziyade, yönetim kadrolarına hitap etme çabasında oldukları görülmüştür. Kadrocuların etkilendikleri Marksist ekolün 'sınıfsız toplum' anlayışına tamamen ters olan bu tavırları aynı zamanda Kemalizm'in yaratmak istediği toplum tarzından da çok uzaktır. Zaten Kadro dergisinin önsözlerine ve makalelerin büyük çoğunluğuna hâkim olan 'elitist tavır' ile Kadro yazarlarında halka hitap etmekten ziyade halkı düzeltecek bir 'yönetici grubu' edası olduğu görülmüştür. O dönem Recep Peker ve Celal Bayar Kadro dergisini kapatma istemeselerdi belki bu çabaları bir sonuca ulaşırdı. Ancak Kadro yazarlarının girişimlerine rağmen dönemin liberal seçkinleri Kadro'nun Marksist seçkinlerine galip gelmiştir.

Kısa ömürlü olmasına rağmen Kadro dergisinin Türk siyasi tarihinde önemli bir yeri vardır. Kemalizm'i ideoloji haline getirmeye çalışan dergi aslında yönetim kadrolarını da etkileme gayreti içindedir. Hem Kemalizm'in altı ilkesini ve inkılapları halka benimsetme gayesi içinde olan hem de halktan uzak elitist bir tutum sergileyen bu oluşum çoğunlukla 'güdümlü demokrasiyi' de savunmuştur. Uzun yıllar etkisi altında kaldıkları Marksizm'in ruhunu Kemalist Türkiye'nin ekonomisine, hukukuna, eğitimine kısacası sosyal yaşamının her alanına yerleştirme çabasında olan yazarlar millileşmenin de önemi vurgulamaktadırlar. Batılılaşmayı tamamen reddeden Kadro dergisi yazarları özünde Marksizm'in etkisinin olduğu milli çözümlerin arayışındadırlar. Bütün bu sofistikelikle beraber Kadro dergisi Türk siyasi tarihinde 'Kemalizm'i ideoloji haline getiren yazarlar' sıfatı ile yer almaktadır ve bu yönü ile uzun yıllar tezlere- makalelere konu olarak güncelliğini koruyacağına benzemektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1996). *İttihatçılıktan Kemalizme*. İstanbul: Kaynak Yayıncılık.
- Ahmad, F. (2012). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. (Çev. Yavuz Alogan). Kaynak Yayınları.
- Atatürk, M. K. (2020). *Nutuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aydemir, Ş. S. (1933). "Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi". *Kadro*, Sayı:21, s. 5-14.
- Aydemir, Ş. S. (1999). *Tek Adam Mustafa Kemal*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Aydemir, Ş. S. (2014). *Suyu Arayan Adam*. İstanbul: Remzi.
- Belge, B. A. (1932, Mart). *Asya. Kadro*, Sayı:3, s. 11-16.
- Bostancı, N. (1990). *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Çelik, N. B. (2002). "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dirlikyapan, M. D. (2014). "Kadro Hareketi ve Bir Kadro Kitabı Olarak Ankara". *Erdem*, Haziran 6, s. 53-70.
- Eğilmez, M. (2016). *Cumhuriyet*, <https://www.mahfiegilmez.com/2016/10/cumhuriyet.html>, (Erişim Tarihi:11.12.2023).
- Goloğlu, M. (2009). *Tek Partili Cumhuriyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Goloğlu, M. (2010). *Türk Devrim Tarihi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Hanioglu, M. Ş. (2013). *Kemalizm'in Tarihi Kökenleri*.
- İnan, A. (2009). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnan, S. (2004). "Atatürkçülük (Kemalizm) ve İdeoloji". *Liberal Düşünce*, s. 109-115.
- İnsel, A. (2002). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler: Kemalizm*, s. 17-27, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kara, A. (2020). "Türkiye'de Alfabe Değişiminden Sonra Yeni Harflerin Yaygınlaştırılması ve Halk Eğitiminde Millet Mekteplerinin Rolü ve Önemi". *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, s. 114-141.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1932, Şubat). *Mutahassıs. Kadro*, Sayı 2, s. 47.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1933, Ekim). *Fikirde İstiklal. Kadro*, Sayı:22, s. 28-32.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1967). *Zoraki Diplomat*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2001). "Tek Parti Döneminde Halkçılık". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, 2, 272-283.
- Kışlalı, A. T. (2001). *Kemalizm Laiklik ve Demokrasi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Köker, L. (2002). "Kemalizm/ Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler: Kemalizm*, s. 97-119, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kumaş, R. (1999). *CHP'nin Soyağacı*. İstanbul: Cumhuriyet Kitap Kulübü.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Mardin, Şerif (2013). *Türkiye'de Din ve Siyaset: Makaleler III*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Orhan, A. (2009), "Tek Partili Yılların Ekonomi-Politigi ve Kadro Hareketi", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17) 2009 / 1: 120- 147.
- Şenel, A. (1995), *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İ., & İlkin, S. (2003). *Bir Cumhuriyet Öyküsü Kadrocuları ve Kadro'yu Anlamak*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Timur, T. (1993). *Türk Devrimi ve Sonrası*. İstanbul: İmge Yayınları.
- Tör, V. N. (1932, Ocak). "Müstemleke İktisadiyatından Millet İktisadiyatına". *Kadro*, Sayı 1, s. 8-11.
- Türkeş, M. (1999). *Ulusçu Sol Bir Akım: Kadro Hareketi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Uyar, H. (1998). *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Yaman, H. (2002). "Kadro Hareketi ve Vedat Nedim Tör Etkisi". *Tarih ve Gelecek Dergisi* 8, No. 4, 1079-1098. <https://doi.org/10.21551/jhf.1206980>.

- Yıldız, Ahmet. (2002). "Kemalist Milliyetçilik". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler: Kemalizm*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, Aytaç. (2009). *Burhan Asaf Belge: Cumhuriyetin Erken Döneminde Aydın ve İktidar İlişkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yıldız, F. (2020). *1930'lu Yılların Gazetelerinde Modern Türk Kadını İmgesi*, Literatürk Yayınları, Konya.
- Tunçay, M. (2002). "İkna (İnandırma) Yerine Tecebbür (Zorlama)", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler: Kemalizm*, s. 92-96, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Zürcher, E.J. (2006). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul

	JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES (JAPSS) *** SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ	
E-ISSN: 2667-5889	https://dergipark.org.tr/pub/japss	Paper Type: Review Paper, Makale Türü: Derleme
Sayı:1, Eylül 2024	Issue:1, September, 2024	Received Date / Geliş Tarihi: 19/09/2024 Accepted Date / Kabul Tarihi: 22/09/2024
DAHİLDE İŞLEME REJİMİ ÇERÇEVESİNDE YURT İÇİ ALIMLAR VE YURT İÇİ SATIŞLAR **** DOMESTIC PURCHASES AND DOMESTIC SALES WITHIN THE FRAMEWORK OF THE INWARD PROCESSING REGIME		
Atıf/ to Cite (APA): Koçarlan, H. ve Terzi, G. (2024). Dahilde İşleme Rejimi Çerçevesinde Yurt İçi Alımlar ve Yurt İçi Satışlar, Journal of Academic Perspective on Social Studies (JAPSS), (1), 41-49. DOI: https://doi.org/10.35344/japss.1552697		Hüseyin KOÇARSLAN* Gökhan TERZİ**

ÖZ

Ülkemizin dış ticaret gelişimi son yıllarda önemli artışlar kaydetmektedir. Bu artış ülkemizde üretimi yetersiz olan ve üretim sürecinde kritik öneme sahip bazı hammadde ve malzemenin yurt dışından temin edilmesini zorunlu kılmaktadır. Üreticiler açısından bu durum değerlendirildiğinde yurt dışından temin edilen mallardan alınan gümrük vergileri sebebi ile maliyet artışları anlamına gelmektedir. Önemli bir gümrük rejimi olan dahilde işleme rejimi üreticilere vergisel açıdan avantajlar sağlayarak üretim sürecinde kullanılacak olan hammadde ve malzemelerin elde etme maliyetlerini düşürmeye yardımcı olmaktadır. Dahilde işleme rejimi üretim sürecinde kullanılacak olan hammadde ve malzemelerin yurt dışından getirilmesi, bu malların gümrükten geçişi esnasında alınması gereken gümrük vergilerinin teminata bağlanması ve daha sonra bu ürünlerin yurt dışına ihraç edilmesi temeline dayanmaktadır. Rejim kapsamında kullanılacak olan hammadde ve malzemeler yurt dışından temin edilebileceği gibi yurt içindeki satıcılardan da temin edilebilir. Ayrıca üretilen mallar firmanın kendisi tarafından ihraç edilebileceği gibi aracı ihracatçı tarafından da ihraç edilebilir veya belgeden belgeye yurt içinden teslim edilebilir. Bu çalışmada dahilde işleme rejiminin üreticilere büyük kolaylıklar sağlayan yurt içi alımlar ve yurt içi satışlar konusu incelenerek konu ile ilgili olan akademik çevre ile ticari faaliyetlerde bulunan kuruluşlara ve diğer kurum ve kuruluşlara katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ticaret, dahilde işleme rejimi, yurt içi alımlar, yurt içi satışlar

ABSTRACT

Our country's foreign trade development has been recording significant increases in recent years. This increase necessitates the procurement of some raw materials and materials that are insufficiently produced in our country and are of critical importance in the production process from abroad. When this situation is evaluated from the perspective of producers, it means cost increases due to customs duties levied on goods supplied from abroad. The inward processing regime, which is an important customs regime, helps to reduce the costs of obtaining raw materials and materials to be used in the production process by providing tax advantages to producers. The inward processing regime is based on the principle of bringing the raw materials and materials to be used in the production process from abroad, securing the customs duties that must be collected during the passage of these goods through customs, and then exporting these products abroad. The raw materials and materials to be used within the scope of the regime can be supplied from abroad or domestically. In addition, the goods produced can be exported by the company itself or by an intermediary exporter or can be delivered domestically from document to document. In this study, the issue of domestic purchases and domestic sales, which provide great convenience to producers under the inward processing regime, was examined and an attempt was made to contribute to the academic community, commercial organizations and other institutions and organizations related to the subject.

Key Words: International trade, inward processing regime, domestic purchases, domestic sales

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, hkocarslan@selcuk.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6681-538X>

** Dr., Ticaret Bakanlığı Ticaret Başmüfettişi, gokter78@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1948-1057>

1.GİRİŞ

Günümüz dünyasında dış ticaret, ülkelerin hem kalkınmasında hem de kalkınmasının sürdürülebilmesini ve diğer dünya devletleri ile bütünleşmesinin sağlanmasında en önemli hususlardan biri haline gelmiştir. Bu sebepten dolayı hükümetler ülke çıkar ve menfaatlerini korumak için dış ticareti sınırlayan ya da teşvik eden tedbirlerle ilgili kararları alarak uygulamaya koyarlar (Ertekin ve Kutlu, 2000: 224).

Ülkemizin dış ticaret yapısını, 1980 öncesi ve 1980 sonrası dönem olmak üzere iki alt başlık altında incelememiz gerekmektedir. 1980 öncesindeki ülkenin dış ticaret politikasını olarak ithal ikameci olarak benimseyen Türkiye'nin, 1980 sonrasında ise ticari ve finansal serbestleşme politikalarını uygulamak sureti ile dışa açıldığı, böylelikle uluslararası ticarete daha büyük ölçüde katıldığı görülmektedir (Savrul, Özel ve Kılıç, 2013:61). Türkiye'nin dış ticaret yapısı genel olarak incelendiği zaman, ülkemizin uzun bir zaman katı bir müdahaleci ve korumacı bir dış ticaret politikası benimsediği, ekonomi politikasının temelini, kendi kendisine yetecek ekonomik bir yapı oluşturma üzerine inşa ya çalıştığı görülmektedir (Aksoy ve Coşkun, 2004:192).

Ülkemiz cumhuriyetin ilan edilışinden itibaren 1980 yılına kadar dış ticaret hacminin artırılması amacı ile pek çok kez girişim ve atımlarda bulunmuş, bu çerçevede gerekli yasal düzenlemeleri yapmış ve uluslararası kuruluşlarla çeşitli anlaşmalar imzalayarak yürürlüğe koymuştur. 1980 yılında yürürlüğe giren 24 Ocak Kararları ile dışa açılma gayret ve çabaları daha ileri bir boyuta taşınarak, bu aşamadan sonra ihracata dayalı ekonomik büyüme modeli benimsenmiştir. Bu işlemlerin sonucunda dış ticaret serbestleştirilerek yabancı sermayeye yatırım kolaylıkları sağlanmıştır. Bu gelişmeler ekonomiye olumlu katkılar sağlanmasına rağmen dış ticaret açıkları da devam etmiştir (Özdemir, Yiğit ve Oral, 2016:149).

Türkiye, 1980 sonrası dönemde 24 Ocak Kararları ile dışarıya açık olan bir piyasa ekonomisi olmanın gerekli alt yapı şartlarını oluşturan yasal düzenlemeleri uygulamaya koymuştur. Bu dönemle birlikte dış ticaretin serbestleştirildiği, ihracata dayalı sanayileşme stratejisinin benimsendiği, mali piyasaların yeniden yapılandırıldığı ve geliştirildiği görülmektedir. Bu gelişmeleri 1989 yılında uluslararası sermaye hareketleri tamamen serbest bırakılması izlemiş, sonrasında kamu kesiminin yeniden yapılandırılması kapsamında özelleştirme çalışmaları hızlandırılmıştır. Ekonomik açıdan önemli gelişmeleri içeren bu yapısal değişimlerin politik açıdan istikrarlı bir ortamda yapılamaması değişimin gecikmesine neden olmuştur. Bundan dolayı bu dönemde temel ekonomik sorunların yanı sıra çeşitli yapısal sorunlar da ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar arasında en önemlileri; kronik yüksek enflasyon, imalat sanayisindeki yatırımın yetersizliği, özellikle rekabet ortamının canlanmasına neden olan değişikliklerin gerçekleştirilmesinin oluşturduğu verimlilik düzeyindeki yavaş gelişme, kamu finansman dengesinin bozulması neticesinde mali piyasaların baskı altında kalması ve reel faiz oranlarının yüksek düzeylerde kalması sayılabilir (Hepaktan, 2008).

1980 yılı sonrasında uygulamaya konulan ihracata dayalı sanayileşme stratejileri dış ticaret açısından belirleyici olmuştur. Ekonomide bu dönemle birlikte başlayan dışarıya açılma gayretleri dış ticaretin canlanmasına, özellikle ihracatın gelişim düzeyinin yükselmesine neden olmuştur 1980-1989 yılları arasında dış ticaret hacmi hızlı bir şekilde artmıştır. 1980 yılında 2,9 milyar dolar olan ihracat 1989 yılı itibarıyla 11,6 milyar dolara ulaşmıştır. Söz konusu dönem içinde toplam ithalat ise 7,9 milyar dolardan 15,7 milyar dolara çıkmıştır (Çetin ve Savrul, 2016:519).

Dünya ticaretindeki gelişmelere paralel olarak artan sermaye hareketinin serbest ve yaygın hale gelmesinin yanı sıra ülkeler arasında oluşan bütünleşme ve entegrasyonlara da ayak uydurmaya çalışan

Türkiye, 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortak olmak amacı ile başvuruda bulunmuştur. Arada geçen 22 yıllık sürecin sonu itibarı ile ülkemiz ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması 1 Ocak 1996 tarihi itibarı ile yürürlüğe girmiştir. Gerek 24 Ocak Kararları gerekse Gümrük Birliği anlaşmasının yürürlüğe girmesi neticesinde ihracat dayalı büyüme stratejisinin büyük bir ivme kazandığı söylenebilir. Gümrük Birliği anlaşması hem Avrupa ülkeleri ile olan ticaretimizi arttırmış hem de ülkemizin Avrupa ülkeleri ile bütünleşmesini sağlayarak bu büyük pazarla olan ticaretimizin hızla artmasını sağlamıştır.

Gümrük Birliği anlaşmasının uygulamaya girmesi sadece ticaret hacminin artmasını değil aynı zamanda dış ticaret ile ilgili yasal düzenlemelerin ve yasal düzenlemeler ile ilgili değişikliklerin takip edilerek en kısa sürede ulusal mevzuatımızda yer almasını sağlamıştır. Bu gelişimin bir sonucu olarak gümrükle ilgili yasal düzenlemeler (ticari, fıkri ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemeler) 1996 yılı itibarıyla yeniden ele alınmıştır. Ülkemizin Avrupa Birliği Gümrük Mevzuatı ile ilgili bütünleşmesi 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 05.02.2000 tarihinde yürürlüğe girmesiyle ihracat dayalı büyüme stratejisine paralel kanuni düzenlemeler ve yönetmeliklerin uygulamaya geçirildiği görülmektedir. Avrupa Birliği uyum yasalarının Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği ile doğan yükümlülükler kapsamında çıkarılarak yürürlüğe konulmaktadır. Dolayısı ile Avrupa Birliği ile uyumun sağlanması neticesinde otomatik olarak Dünya Ticaret Örgütü ile sağlanmaktadır (Tekin, 2017: 93-194).

4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nda yer alan ve ekonomik etkili bir gümrük rejimi olan, Dahilde İşleme Rejimi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Dahilde İşleme Rejimi kavramının ne anlama geldiği, amacının ne olduğu, işleyiş mekanizması, rejimin avantaj ve dezavantajları ile 2010-2019 yılları arasında Türk dış ticareti üzerine olan etkileri analiz edilmiştir. Ayrıca bu rejimde sıklıkla kullanılan yurt içi alım ve satım uygulamasının avantaj ve dezavantajları da değerlendirilmiştir.

2. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ'NİN KAPSAMI VE TÜRK DIŞ TİCARETİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Emek (beşerî) ve maddi faktörlerin bir araya getirilerek mal ve hizmetlere dönüştürülmesi süreci olarak tanımlanan üretim (Mucuk, 2012:103) canlıların yaşamasını sağlayan kan gibi olduğu söylenebilir. Emeğin ve diğer kaynakların yerinde kullanılması sureti ile gerçekleştirilen yeterli düzeydeki üretimin, ülke ekonomisinin sağlıklı bir şekilde yaşaması ve gelişimi için ön koşullardan biri olarak kabul edilir. Üretim sürecinin esas gayesi bir mamul veya hizmet ortaya koymaktır (Kobu,2013:3).

Üretimden sorumlu yöneticilerinin üretim ile ilgili temel görevi üretim faktörlerinin (emek, sermaye, hammadde ve yarı mamul, enerji ve bilgi gibi girdiler) belirli bir dönüşüm süreci ile arzu edilen miktar, kalite, zaman ve yerde mal ya da hizmet haline dönüşümü sağlanarak işletme amaçlarının en uygun biçimde karşılanması olmaktadır (Özgen ve Yalçın, 2006: 198). İmalat işletmelerinin tüketici ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çeşitli mamuller üretmesi gerekmektedir. Mamul üretebilmek için bu işletmelerin hammadde, yarı mamul ve üretim süreçlerinde kullanacakları çeşitli malzemelere ihtiyaçları vardır. İşletmeler üretim sürecinde kullanacakları girdileri ülke içindeki tedarikçilerden sağlayabilecekleri gibi ülke dışından temin edebilirler. Girdilerin satın alınmalarındaki en önemli hususlardan biri iyi kalitedeki hammadde veya malzemeyi uygun fiyattan satın alarak üretim tesisine getirmesidir. Böylelikle kaliteli ürün düşük maliyetten üretebilme imkânı doğmaktadır.

Ticari işletmelerin en önemli amaçlarından biri kâr elde etmektir. Kâr, satış geliri ve üretim maliyeti arasındaki fark olarak adlandırılmaktadır. Bundan dolayı bu iki faktörle kâr arasında sıkı bir ilişki vardır. İşletmelerin bu iki faktöre odaklanarak kârlılık düzeylerini maksimuma çıkarmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Özellikle üretim maliyetlerinin düşürülmesi kârın istenilen düzeylerde artmasını

sağlayabilir. Diğer taraftan hammadde maliyetinin de ülkeden ülkeye değiştiği bilinmektedir. Hammadde ve yardımcı maddelerin ucuz olduğu yerlerden temin etmek uluslararası işletmeler için dikkate alınacak önemli hususlardan biridir (Ünsar,2007). Önemli gümrük rejimlerinden biri olan Dahilde İşleme Rejimi bu anlamda üretici işletmelerin üretim maliyetlerini düşürülmesini sağlayarak onların uluslararası pazarlarda daha rekabet edebilir hale gelmelerini sağlayabilir. Ama bu rejimi kullanmak ve avantaj elde etmek isteyen firmaların ihracatçı olmaları gereklidir. Çünkü bu rejim, yurt dışından ithal edilen malların üretimi yapıldıktan sonra mutlaka yurt dışına ihraç edilmesi şartını öne sürmektedir.

Dahilde İşleme Rejimi, “yurt içinden temin edilemeyen hammadde, ara mal, mamul, malzeme ve ambalajların gümrük vergileri ve diğer mali yükümlülükleri teminata bağlanmak sureti ile ithal edilmesi, ithal edilen eşyanın işlenmesi sonucu elde edilen ürünlerin ihraç edilmesi durumunda şartlı muafiyet sisteminde teminatın iadesi / geri ödeme sisteminde tahsil edilen vergilerin geri verilmesi şeklinde ihracata destek sağlamak amacıyla düzenlenmiş bir ekonomik etkili rejimdir” (Gümüş,2006:35).

Dahilde işleme rejiminin Önemli bir ihracat teşvik sistemi olarak kullanılan Dahilde İşleme Rejiminin temel amacı; ülke içindeki temin edilebilecek olan girdilerin (hammadde, ara malı, yarı mamul imalatının) ülke içindeki fiyatlarının yüksek düzeylerde seyrettiği dönemlerde ihracatçılara dünya piyasa fiyatlarından hammadde ve ara malı temin etme imkânı sağlamaktır. Böylelikle bu rejim sayesinde ihracatçının gümrük vergilerine tabi olan girdi mallarının dahilde işleme rejimiyle ihracatını yapmayı planladığı ürünlerin maliyetini azaltarak ihracat düzeylerini arttırmak, ihraç ürünlerini çeşitlendirmek ve uluslararası pazarlarda ihracatçıya rekabet gücü kazandırmak amaçlanmıştır. Dahilde işleme sayesinde ucuz girdi sağlama imkanına sahip olan ihracatçı; uluslararası pazarlar için daha düşük maliyetle üretim yapabilmekte, bu pazarlarda ürününü rekabet edebilir düzeylerde pazarlayabilmektedir (Tekin,2017).

Gümrük ve dış ticaret mevzuatı açısından yurt dışından girdi sağlamak isteyen kişiler söz konusu girdileri ülke gümrüğüne getirdiklerinde bunları iki gümrük rejiminden birini kullanarak ithal edebilirler. Bu gümrük rejimleri Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi ile Dahilde İşleme Rejimidir. Yurt dışından getirdiğimiz malları Serbest Dolaşıma Giriş Rejimine göre ithal edilmek istenmesi durumunda söz konusu eşyaya tekabül eden gümrük vergilerinin ödenmesi gerekir. Bu vergilerin ödenmesi üretici ihracatçılar açısından önemli bir külfet ve finans sorunu olabilir.

Gümrük mevzuatına göre ödenmesi gereken bu vergiler; Gümrük Vergisi, Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), Antidamping Vergisi, Telafi Edici Vergi gibi bazı vergilerden ve mali fonlardan oluşmaktadır. Bu vergilerden Gümrük Vergisi ile Katma Değer Vergisi hemen hemen tüm mallardan alınan standart vergiler olurken diğer vergiler bazı mallardan veya bazı ülkelerden gelen mallardan alınmaktadır. Dahilde işleme rejiminde ise bu vergilerin hiçbiri alınmamakta fakat bu vergilerin karşılığı kadar ilgili ithalatçıdan TEMİNAT istenmektedir. İhracatçılar gümrük vergilerinin yerine verecekleri teminatı nakit olarak verebilecekleri gibi bankalardan alacakları Banka Teminat Mektupları ile de yükümlülüklerini yerine getirebilmektedirler. Uygulamada Banka Teminat Mektuplarının daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Dahilde İşleme Rejimi kullanıcıları bankalardan alacakları teminat için öncelikle ilgili bankada teminat limitinin olması gereklidir. Ayrıca bankalardan alınarak gümrük vergileri karşılığı olarak gümrük idaresine verilecek olan teminatlar için aylık olarak ilgili bankaya Teminat Komisyonu ödemeleri gereklidir. Aşağıdaki tabloda bu iki duruma göre yapılacak olan ithalat tutarı Gümrük Vergisi ve Katma Değer Vergisi açısından karşılaştırılmıştır:

Tablo 1: Dahilde İşleme Rejimi ile Kat'î İthalat (Serbest Dolaşıma Giriş Rejimine Göre İthal Edilen Malların Maliyetlerinin Karşılaştırılması)

	Serbest Dolaşıma Giriş (Normal İthalat)	Dahilde İşleme Rejimine Göre İthalat
İthal Malının CIF Bedeli (\$)	100.000 (USD)	100.000
Gümrük Vergisi (%7)	7.000 (USD)	---
KDV %20	20.000 (USD)	---
TOPLAM MALİYET	127.000 (USD)	100.000 USD

Kaynak: 4458 Sayılı Gümrük Kanunu ile Gümrük Yönetmeliğinden elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde bir malı normal bir şekilde ithal etmek isteyen (serbest dolaşıma giriş rejimi) ithalatçı eşyaya ait vergilerinin tamamını ödeyeceği için maliyeti, eşya için ödenecek vergilerin tutarı kadar yükselecektir. Aynı ürünü dahilde işleme rejimine göre getirmeyi tercih eden ithalatçı ise hiçbir gümrük vergisi ödemediği takdirde sadece teminat vermek sureti ile gümrükten eşyasını çekerek tesisine daha düşük maliyetle getirme şansına sahip olacaktır. Düşük maliyetle elde edilen girdiler ise üretim maliyetinin düşmesini sağlayacaktır.

Serbest Dolaşıma Giriş Rejimini her firma kullanabilirken Dahilde İşleme Rejimini yurt dışına ihracat yapabilme potansiyeline sahip firmalar kullanabileceklerdir. Devlet uluslararası pazarlarda müşterileri olan firmaların gümrük vergilerinden kaynaklanan maliyet artışlarını düşürmek amacıyla ithalde aldığı vergilerden vazgeçmektedir. Bu nedenle dahilde işleme rejimini kullanan firmaların yurt dışından getirdiği girdileri işleyerek yurt dışına ihraç etmesi gereklidir. Satışları sadece yurt içine olan firmaların bu rejimin yerine kat'î ithalat olan Serbest Dolaşıma Giriş Rejimini kullanması daha uygun olacaktır.

“Diğer taraftan sistemin yurtiçi üreticiyi olumsuz etkilememesi, sektörün ithal ham maddeye bağımlılığının artmasını engellemek ve cari açığı artırıcı etki yaratmaması amacıyla karar vericiler belli başlı önlemler almaktadır. Bu önlemlerin başında Döviz Kullanım Oranı gelmektedir. Döviz Kullanım Oranı, ithal edilen eşyaya ilişkin CIF ithal değerinin, ihraç edilen işlem görmüş ürüne ilişkin FOB ihraç değerine bölümü sonucu elde edilir ve bu kapsamda, ilgili gümrük beyannamesinin 46. hanesindeki istatistikî kıymet esas alınır. Döviz kullanım oranının amacı, dahilde işleme rejimi sonunda Türkiye'ye yüzde kaç oranında döviz girdisi sağlandığının öğrenilmesidir. Bir başka ifade ile ihraç edilen ürünlerden kazanılan döviz için yurtdışına ne oranda döviz ödendiğinin bulunması amaçlanmaktadır” (Cebeci ve Yılmaz,2013:210).

Ülkemizde dahilde işleme rejimi uygulamalarına Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi ile başlanmış olup günümüzde başta tekstil, otomotiv, gıda, kimya olmak üzere birçok sektörde yoğun bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2010-2019 yılları arasında dahilde işleme rejiminin dış ticaret içindeki payı gösterilmiştir:

Tablo 2: 2010-2019 Yılları Arasında Dahilde İşleme Rejiminin Dış Ticaretteki Payı (İthalat)

YILLAR	TOPLAM İTHALAT (Milyon USD)	DİR İTHALAT (Milyon USD)	TOPLAM İTHALATTA DİR PAYI
2010	185.544	26.267	0,14
2011	240.841	31.144	0,13
2012	236.545	31.891	0,13
2013	251.661	32.227	0,13
2014	242.177	32.623	0,13
2015	207.234	26.255	0,13
2016	198.618	18.687	0,09
2017	233.847	28.432	0,12
2018	231.152	26.442	0,11
2019	210.345	27.178	0,13

Kaynak: TÜİK 2024 ve Ticaret Bakanlığı verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 2’de 2010-2019 (10 yıllık) yılları arasındaki ithalat verileri incelenmiştir. Bu verilere göre dahilde işleme rejimine göre yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı %13 olarak tespit edilmiştir. Toplam ithalat ile kıyaslandığında bu rakamın çok büyük olduğunu söyleyemeyiz. Toplam ihracat rakamları içindeki dahilde işleme payı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3: 2010-2019 yılları arasında Dahilde İşleme Rejiminin Dış Ticaretteki Payı (İhracat)

YILLAR	TOPLAM İHRACAT (Milyon USD)	DİR İHRACAT (Milyon USD)	TOPLAM İHRACATTA DİR PAYI
2010	113.883	53.720	0,47
2011	134.906	64.196	0,48
2012	152.461	65.267	0,43
2013	161.802	68.075	0,42
2014	166.504	68.527	0,41
2015	150.982	61.801	0,41
2016	149.246	60.965	0,41
2017	164.494	65.098	0,40
2018	177.168	74.981	0,42
2019	180.832	74.753	0,41

Kaynak: TÜİK 2024 ve Ticaret Bakanlığı verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 3’de 2010-2019 (10 yıllık) yılları arasındaki ihracat verileri incelenmiştir. Bu verilere göre dahilde işleme rejimine göre yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı %40 ile %47 arasında değişmektedir. Toplam ihracatın neredeyse yarısının bu rejim sayesinde olduğu söylenebilir. Ülkemiz firmaları ortalama yüzde 13’lük dahilde işleme kapsamında yaptıkları ithalat ile ortalama %43’lük bir ihracat gerçekleştirmişlerdir. Bu rakamın dış ticaretimiz açısından olumlu olduğu söylenebilir.

3. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ KAPSAMINDA YURT İÇİ ALIMLAR

Yerli sanayiciyi desteklemek ve üreticinin tedarik sürecini hızlandırmak için Dahilde İşleme mevzuatında üretim sürecinde kullanacakları girdileri yurt içinden satın alabilme imkanı da mevcut bulunmaktadır. Bu hakkı kullanabilmek için firmaların öncelikle Ticaret Bakanlığı’ndan dahilde İşleme İzin belgesi almaları gerekmektedir. Dahilde işleme izin belgesi ithal edilecek malların listesi ile ihraç

edilecek malların listesi olmak üzere iki listeyi kapsamaktadır. Belge sahibi firma ithalat listesinde yer alan ve gümrük vergilerinden muaf olarak getirecekleri girdileri yurt dışından getirebilecekleri gibi acil durumlarda veya gerekli gördükleri her durumlarda yurt içindeki satıcılardan da temin edebilirler. Bu seçenek firmalara üretim sürecinde hızlı ve esnek davranma imkânı vermektedir.

Dahilde işleme rejimi mevzuatında yurt içi alımlar iki şekilde gerçekleştirilmektedir:

- Eşdeğer eşya kullanımı
- Belgeden belgeye satış

“Dahilde işleme izin belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, değişmemiş eşya ve ambalaj malzemeleri yurt içinden de temin edilebilir. İhraç edilmek üzere yurt içinden temin edilen eşya, bu sistemin uygulanması bakımından ithal eşyası gibi değerlendirilir. Örnek verilecek olursa çikolata üretmek için kullanılacak şekerin yurtdışından temin etmek yerine Türkiye Gümrük Bölgesi’nde üretilmiş bir şeker fabrikasından temin edebiliriz. Yurtiçinden temin edilen şeker işlenmesi sonucu çikolata haline getirilerek ihracatının gerçekleştirilmesi durumunda ise yurtiçinden temin edilen şeker miktarı kadar ithalatın vergiden muaf tutulmasına imkân verilmektedir” (Gümüş,2006:54).

İkinci seçenek ise Dahilde İşleme Rejimi 2006/12 Sayılı Tebliği Madde 38/10’a göre dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün, başka bir belgenin ithalat bölümünde belirtilen eşya arasında yer alması şartıyla süresi geçerli belge sahibi firmaya veya firmalara yurt içinde satışı ile gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde satış yapıldığı zaman malı satın alan belge sahibi firma ithalat yapmakta malı satan belge sahibi ise ihracat yapmış kabul edilmektedir.

Özellikle dahilde işleme izin belgesi sahibi olup yarı mamul üreterek bunları yurt dışına ihraç edecek olan kişiler bu yarı mamule ihtiyacı olan belge sahibine satarak ihracat yapmış olmaktadır. Örneğin belge sahibi iki firmanın olduğunu düşünelim. A firması ve B Firması. A firması yurt dışından dahilde işleme izin belgesi kapsamında satın aldığı hammadde ile üretmiş olduğu ve ihracat listesinde yer alan 54.02.53.00.00 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon (G.T.İ.P) numarasına sahip Polipropilen İplik ürününü ihracat taahhüdü olduğunu düşünelim. B Firmasının ise halı üretimi yapan bir firma. B firmasının sahip olduğu dahilde işleme izin belgesinin ithalat listesinde 54.02.53.00.00 GTİP Nolu Polipropilen İplik, ihracat listesi tarafında ise “Halı” ürününün olduğunu düşünelim. Bu durumda B firması bu ürünü yurt dışından alabileceği gibi A firmasından da tedarik edebilir.

Sistemin uygulanabilmesinin tek şartı ticarete konu ürünün satışı yapacak olan firmanın belgesindeki ihracat listesinde bulunan ürün ile alışı yapacak olan firmanın ithalat listesindeki ürünün G.T.İ.P nosu ile madde isminin uyuşması gereklidir. Bu sistemin satıcı açısından avantajı kendi ülkesinde malı kolay bir şekilde teslim etmek, ihracat prosedürlerinden kurtulmak, ödeme ve diğer sorunlar için kendi ülkesinde bulunan firma ile muhatap olmak gibi avantajlar sayılabilir. Alıcı işletme için de ithalat prosedürlerine tabi olmadan hızlı bir şekilde malı teslim almak, malı yurt dışından ithal etmek istediği durumlarda gümrük idaresine teminat vermesi gerekirken belgeden belgeye satışta alıcı firmanın teminat vermemesi, ülkesindeki tedarikçi ile muhatap olması, ödeme ve teslim şekli, kalite ile ilgili sorunlar çıktığında satıcıya kolay ulaşabilme gibi avantajlar söz konusudur. Bu sistemin dahilde işleme belgesi sahibi satıcı firma açısından çeşitli riskleri vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Satıcı firma ihracat taahhüdünü yerine getirip belgeyi kapatmaya müracaat ettiğinde belgeyi hemen kapatamayabilir. Çünkü sektör bazında belge süreleri farklıdır. Örneğin; iplik sektöründe faaliyette bulunan firmalara Ticaret Bakanlığı altı ay süre verirken halı üretimi yapan firmalara dokuz veya on iki ay süre vermektedir. Bu durumda satıcı firma alıcı firmanın belgeyi kapatmasını bekleyecektir.

- Alıcı firmanın belgeyi kapatamaması durumunda hammadde ile ilgili yükümlülük ve sorumluluklar satıcı firmaya aittir.
- Alıcı firma belgeyi zamanında kapatamaz ise satıcı firma belgenin kapanmadığı her ay için bankadan alıp gümrüğe verdiği teminat mektubu için bankaya komisyon ödeyecektir.
- KDV iadelerini zamanında alamayacaktır.
- Satıcı belgeyi kapatamadığı için yeni belge başvuruları değerlendirilmeyecektir. Bu durumda da gümrük vergilerini ödeyerek ithalat yapacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Gümrük ve Dış Ticaret Mevzuatının önemli uygulamalarından biri olan Dahilde İşleme Rejimi dış ticaret ile uğraşan firmalar tarafından oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde de bu rejimin etkin bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Bu rejim sayesinde yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan girdi temin etmek zorunda olan işletmelerimiz üretim süreçlerinde kullanacakları hammadde, yarı mamul ve malzemelerin elde etme maliyeti düştüğü için bu işletmelere küresel pazarlarda sürdürülebilir rekabet gücü kazandırmaktadır. Ayrıca bu rejimin kullanımı sayesinde toplamda ihracat rakamları arttığından ülkemiz ekonomisinin önemli sorunlarından biri olan cari açık düzeyinin azaltılması yönünde katkı sağlamaktadır.

Dahile İşleme Rejimi ile ilgili olarak ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda bu rejimin ithalat miktarını ve ithalata bağımlılık oranını arttırdığı ileri sürülmektedir. Bu çalışmada 2010-2019 yılları arasındaki veriler incelenmiştir. Bu verilere göre dahilde işleme rejiminin toplam ithalat payı içerisindeki değerinin yaklaşık ortalama %13 civarında, toplam ihracat rakamları içerisindeki değerinin ortalama % 43 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda rejimin söz konusu dönem için cari açığı azaltıcı yönde katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Cebeci ve Yılmaz (2016) ile Sayılğan ve Coşkun (2015) tarafından farklı dönemleri kapsayan çalışmalarda da benzer sonuçlar tespit edilmiştir.

Gümrük idarelerinde ithalat işlemleri serbest dolaşıma giriş rejimi ve dahilde işleme rejimine göre gümrük beyannamesi ile yapılmaktadır. Gümrük beyannamesine bu rejimlerin kodu olan 4000 (Serbest Dolaşıma Giriş Rejim Kodu) veya 5100 (Dahilde İşleme Rejimi Kodu) yazılarak ayırt edilmekte fakat Türkiye İstatistik Kurumu ithalatı total olarak değerlendirildiği için söz konusu kurumun istatistik rakamlarında rejim bazında bilgilere ulaşamamaktadır. Hangi rejime göre ithalat yapıldığı Ticaret Bakanlığı ile yapılan yazışmalardan elde edilmektedir. Bu durum araştırmanın kısıtı olarak değerlendirilebilir.

Dahilde İşleme Mevzuatı üretim sürecinde kullanılacak olan girdilerin sadece yurt dışından değil benzer koşullarda yine gümrük vergileri ödemediği yurt içindeki belge sahibi olan veya olmayan satıcılardan elde edilmesine imkân sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Eşdeğer eşya kullanımı ile bir dahilde işleme belgesinden diğer dahilde işleme belgesine satış olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Bu üç şekilde de yapılan ticarete mallar alıcıya fatura ile teslim edilmektedir. Belgeden belgeye satışta ürün GTİP numaraları ile madde isimlerinin uyuşması ve satış faturası üzerine her iki firmanın dahilde işleme izin belgesine ait tarih ve numarasının yazılması gereklidir.

Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan yurt içi satış veya yurt içi alım taraflara çeşitli avantajlar sağlarken bazen olumsuz durumlar da söz konusu olabilmektedir. Özellikle belgeden belgeye satışta satıcı firmanın dahilde işleme izin belgesini kapatabilmesi için satış yaptığı firmanın öncelikle dahilde işleme izin belgesini kapatması gereklidir. Her iki firmanın belge kapatma süresi ve bu süreye dayandırılarak alınan ek süreler farklı olacağı için satıcı firma belgesini geç kapatabilir. Bu durumda satıcı firma vermiş olduğu teminatı alamaz, KDV iadesinden faydalanamaz ve yeni belge müracaatları eski belgeleri kapanmadığı için değerlendirmeye alınmaz. Bu durumda alıcı firmanın daha avantajlı olduğu söylenebilir.

Belgeden belgeye yurt içi yapılan satışta bir diğer husus ise Telafi Edici Vergi (TEV) ödemesi ile ilgili durumdur. Belgeden belgeye satışta şayet alıcı firma üretmiş olduğu ürünü A.TR, EUR1 ve EUR-MED Dolaşım Sertifikası kapsamında Avrupa Birliği, Serbest Ticaret Anlaşması ve taraf olduğumuz Menşe Kümülyasyonu ülkelerine gönderilmesi durumunda Telafi Edici Vergi (TEV) doğacaktır. Bu verginin ödenmesini normalde alıcı firma yapmalıdır. Fakat alıcı firmanın bu vergiyi ödememesi durumunda hammaddeyi ilk getiren firma sorumlu olacaktır. Dolayısı ile alıcı ve satıcının bu durumda sözleşme yaparak TEV’i kimin ödeyeceği hususunda sözleşme yapmaları gereklidir.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yurt içi alım veya satım yapmak isteyen firmalar bakımından fayda sağlanabilmesi için satıcı firmanın önce kendi belgesini daha sonra da karşı tarafın belgesini süre, miktar, GTİP numaraları ve benzeri hususlarda detaylı bir şekilde incelemeli ve buna göre plan yapması gerekmektedir. Ayrıca yurt içi alım ve satım ile ilgili olarak Dahilde İşleme Mevzuatını ayrıntılı olarak gözden geçirmeleri veya bu konuda danışmanlık hizmeti almaları uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, B., & Cokun, M. (2004). Türkiye'nin yakın dönem dış ticaretindeki değişimler. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 397-415.
- Cebeci, A. K., & Yılmaz, M. (2016). Dahilde işleme rejimi ve Türk dış ticareti üzerine etkilerinin analizi (1996-2011). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2).
- Çetin, E., & Savrul, M. (2016). Türkiye’de 1980 sonrası liberalleşme sürecinde dış ticaretteki gelişmelerin Türkiye’nin cari açığına etkisi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 511-532.
- Gümüş, M. (2006). Dahilde işleme rejimi kapsamında yurtiçi alımlar. *Gümrük Dergisi*, 15(54), 35-43.
- Hepaktan, C. E. (2008). Türkiye’nin dönüşüm sürecinde dış ticaret politikaları. 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir, Türkiye.
- Kılınç, B., Savrul, B., Özel, H. A., & Kılıç, C. (2013). Osmanlı’nın son döneminden günümüze Türkiye’de dış ticaretin gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 61.
- Kobu, B. (2013). *Üretim yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Mucuk, İ. (2012). *Temel işletme bilgileri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Özdemir, Ü., Kantürk Yiğit, G., & Oral, M. (2016). Cumhuriyetten günümüze ekonomi politikaları bağlamında Türk dış ticaretinin gelişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(35), 149-174.
- Özgen, H., & Yalçın, A. (2006). *Temel işletmecilik bilgisi*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Resmi Gazete. (2006, December 20). 2006/12 sayılı dahilde işleme rejimi tebliği. *Resmi Gazete*, 26382.
- Sayılgan, G., & Şenol, C. (2015). Dahilde işleme rejimi ve Türk işletmelerinin ihracatı üzerine etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35, 37-53.
- Subaşı Ertekin, M., & Kutlu, E. (2000). 1980 sonrası dönemde Türkiye dış ticaretinin genel bir analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 223-254.
- Tekin, Ü. E. (2017). Dahilde işleme rejimi’nin ihracat ve ithalat üzerine etkileri (1996-2016). *Vol:3, Issue:16*, 192-206. <https://doi.org/2149-8598>
- Ünsar, S. (2007). Uluslararası işletmelerde üretim stratejileri. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2(7), 695-708. <https://doi.org/10.19168/jyu.29047>

	JOURNAL OF ACADEMIC PERSPECTIVE ON SOCIAL STUDIES (JAPSS)	
	SOSYAL ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AKADEMİK PERSPEKTİF DERGİSİ	
E-ISSN: 2667-5889	https://dergipark.org.tr/tr/pub/japss	Paper Type: Review, Makale Türü: Derleme
Sayı:1, Eylül 2024	Issue:1, September 2024	Received Date / Geliş Tarihi: 19/03/2022 Accepted Date / Kabul Tarihi:25/03/2022
MUSIC, POLITICS & PHILOSOPHY; HOW MUSIC IS PERCEIVED AS A POLITICAL TOOL¹		
Atıf/ to Cite (APA): Abubakar Siddique, H. and Sidal, S. (2024). Music, Politics & Philosophy; How Music Is Perceived as A Political Tool. Journal of Academic Perspective on Social Studies, (1),50-59. DOI: https://doi.org/10.35344/japss.1090338		Harun ABUBAKAR SIDDIQUE* Suleyman SIDAL**

ABSTRACT

Music is utilized by politicians as a means to reach the masses, conveying their messages succinctly and boosting their images. The state also employs music to preserve some of its memories. However, music and musicians have often suffered at the hands of politicians, particularly when the music turns to criticize politicians or challenge the established norms in the state or society. Thus, music can serve as either an ideological tool in the hands of the state or a symbol of critique that incurs state oppression. Historically, various examples illustrate the significant role that music can play in the dissolution and collapse of a political organization, as well as in its establishment and construction. From philosophers like Plato, More, and Campanella to rulers and politicians like Khomeini, the significance of music in statehood has been mentioned. This study argues that this perspective can be seen as a projection of totalitarian thought within the mentioned historical lineage. In this context, although music is perceived as a seemingly harmless activity that is inherently non-political and dependent on the preferences of individuals or groups, some thinkers consider it a disruptive force capable of unsettling social order and harmony. It may even encourage people's indifference, disobedience to political power, or outright rebellion. Consequently, it is viewed as a phenomenon that requires control and censorship.

Keywords: Music, Politics, Censor, Philosophy & State.

1. INTRODUCTION

Music, as it is widely understood today, consists of a combination of several components, including rhythm and lyrics, among others. It goes through rhythm and harmony to compose sounds in a unified manner (The American Heritage, n. d.). In the field of philosophy, music has garnered significant attention due to its purported importance in the social and political lives of humans. Thus, Greek philosophers, especially Plato and Aristotle, wrote in their monumental works about the effects of music and the reasons for allowing certain types of music to influence individuals within the state, as well as those that should not be permitted.

Consequently, music plays a significant role in shaping the state; hence, politics and music share a closely interconnected relationship in the discourse about creating normative standards in statehood. Although politics and music seem to influence each other, as evidenced by the extensive discussions of Greek philosophers (also exemplified in the interview of Iran Islamic Revolution Leader Ayatollah Khomeini), the exact sound of Greek music remains unclear to researchers (Baker, 1984) due to incomplete surviving writings on the subject. However, music

¹ This is a Correction Article for the Authors' JAPSS journal article in issue 1 of 2022.

* Corresponding author, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Economics & Administrative Sciences, Department of International Relations, Ankara-Turkey, harun.abubakarsiddique@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6037-7895>

**Co- author, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Economics & Administrative Sciences, Department of Political Science & Public Administration, Ankara-Turkey, suleyman.sidal@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5005-3774>

was the unifying elements of dance, melody, and poetry according to the ancient Greeks (Henderson, 1957). Music was perceived as a gift from the Mousai (the goddesses attributed to arts and letters) to humanity, thus holding a significant association with ritual, educational, and recreational practices (Lippman, 1963). Nevertheless, contemporary conceptions of music share significant similarities with those of ancient Greece. This resemblance is evident in some of the effects highlighted by Ayatollah Khomeini in his 1979 interview with Oriana Fallaci and in the writings of certain Renaissance thinkers. They discuss the considerable impact of music on the human soul, capable of inducing either vice or good in people. Because of this, Khomeini and philosophers like Socrates and Plato share the same idea of prohibiting music that instills vices among humans in the state.

The paper explores how politicians have extensively used music to benefit their elections, enhance their image and personality while in government, the rationale behind censoring music, the role played by music and musicians, and the viewpoints of certain philosophers regarding music and its potential negative effects. Additionally, it delves into the hint of totalitarian thinking in the perception of music by ancient and Renaissance thinkers. The subsequent section through to the conclusion of the paper is divided into five parts. The first part discusses the relationship between politics and music, while the second addresses how the philosophical perspectives of some philosophers have influenced the perception of music. The third part delves into the notable interview between Khomeini and Oriana Fallaci (conducted shortly after the Islamic revolution) about music, interpreting it through the lens of Greek philosophers such as Socrates, Plato, and Aristotle. Moving forward, the fourth part examines the trace of totalitarian thought in how music has been perceived. Finally, the conclusion wraps up the paper.

2. POLITICS AND MUSIC

2.1. The Influence of Music & Musicians in the State

Over the past few years, music and politics in the political landscapes of several states have surprisingly maintained a complex love-hate relationship. Politicians have utilized music to capture attention at their campaign rallies, while also resorting to banning music that critiques their governing style or sheds light on the often unfavorable political climate of the state. The significance of music in politics, similar to its role in filmmaking, lies in its ability to serve as a vehicle for conveying messages to the public, shaping a positive image of politicians, and outlining their plans.

In this pursuit, political campaigns have prominently featured various musical instruments and popular musicians within their respective states. This approach not only helps convey the politicians' message but also attracts the supporters and fans of these musicians, thereby expanding the base of political support. Additionally, music's emotional impact, tied to both joyful and somber memories, influences how politicians navigate these emotional triggers. Music's powerful capacity to convey messages to the masses or the electorate is pivotal (Street, 2003).

Throughout the history of different states, examples abound that underscore the intricate relationship between politics and music. During the 2001 elections in the UK, the Liberal Democrats employed Stephen Gately's song, while the Labour Party utilized the Lighthouse Family's "Lifted" (Street, 2003). Music has a unique way of evoking specific images and associations, similar to politicians' photo opportunities with pop, film, or soap stars (Street, 2003). Music is also wielded as a propaganda tool by politicians. Linda Colley (1992) explicitly

mentions how the tune of 'God Save the King' was employed throughout British history to legitimize monarchic rule.

The Horst Wessel song was compulsory in schools during the Nazi rule in the 1930s and formed part of daily rituals for the youth (Michel & Wippermann, 1991). The Soviet Union similarly harnessed music by establishing the Jazz Orchestra in 1938, funded by the state with a significant sum, and supporting musicians during World War II to boost military morale (Frederick, 1983). Both the US and Britain incorporate music into military training to maintain soldier morale.

Another notable example is South Africa during the Apartheid era. The authorities promoted rural tunes through Bantu radio networks while censoring urban music, fostering a sense of nationhood (Muff, 1981). In Ghana, the lead-up to national elections is known as the 'cocoa season' for musicians, as politicians align themselves with popular music and pay artists to compose campaign songs. These compositions, like Daddy Lumba's 'Nana is a Winner' during the 2012 National Elections, often capture mass attention and contribute to the rise of certain musicians' fame.

Politicians may also bolster their popularity through songs that praise them, as seen with President Mobutu of Zaire in the late 1960s and 1970s (Mark, 1996). Furthermore, musician endorsements can significantly sway votes, as exemplified in the 2020 US elections where both Trump and Biden garnered support from various musicians. Biden's endorsements from influential figures like Beyoncé, John Legend, Lady Gaga, Eminem, Taylor Swift, and Cardi B, contrasted with Trump's support from artists like 50 Cent and Lil Wayne (Kaufman, 2020).

While musicians' endorsements do not always dictate election outcomes, they hold a notable influence. Music frequently encourages youth participation in general elections as well. During the mid-1990s in the UK, a coalition of musicians and comedians united to sing the 'Rock the Vote' tune (Simon & Street, 1992).

In a fascinating study, Peter Wicke (1992, p. 81) argues through case studies that music and musicians played a pivotal role in the fall of the Berlin Wall and the dissolution of the GDR. He highlights three factors: the state's oppression of rock music led people to use it as a form of resistance, rock musicians encoded political discussions into their songs using metaphors, and musicians possessed influence due to their financial standing.

Instances of clashes between the state and musicians are not uncommon. One such case is that of Eisler, who faced the Committee on Pan-American Activities (HUAC). He was accused of aiding the Communist regime's infiltration of the Motion Picture Industry through his songs. Eisler's beliefs, such as "Music should not turn a deaf ear to the chaos of its time," were reflected in his compositions (Eisler, 1978, p.197). Ultimately, the committee deported him due to inaccuracies in his visa applications. He later became the composer of East Germany's national anthem, where he resided until his passing away.

2.2. Censorship

In situations where music tends to critique politicians or popular norms, it is often censored by the state. These forms of censorship take various shapes, sometimes involving national security concerns, and other times involving the maintenance of public morality, among other reasons. For instance, during the Stalinist regime, there were attempts to ban saxophones in the USSR during the 1920s (Frederick, 1983). Musicians were also persecuted due to the music they performed and identified with. In both regimes, jazz was prohibited and seen as a dissonant

instrument offensive to the soul (Michel & Wippermann, 1991). In the era of Apartheid in South Africa, the Broadcasting Corporation scratched certain records to prevent their airing, as these songs were believed to evoke sentiments of nationhood (Street, 2003).

One frequently cited instance of censorship is that of the Taliban regime before the invasion of Afghanistan. Under the Taliban's interpretation of Islamic law, music was banned from 1996 to 2001. Music was seen as a corrupting influence on the youth, spreading immoral behavior through the personalities of musicians and the lyrics themselves.

Iran, renowned as the birthplace of some of the earliest complex musical instruments, boasts of a rich musical heritage dating back to archaeological findings. The Oxus civilization of Iran, spanning from 2250 to 1700 BC, is associated with several musical instruments such as gold, copper, and silver trumpets. Despite this illustrious musical history, Iran has continued to ban what is often referred to as Western music, ostensibly in the name of protecting and promoting public morality. This ban gained significant traction after the 1979 revolution (Lawergren, 2016).

As for China, yellow music (a specific genre) is deemed erotic and therefore indecent by the Chinese authorities. During Mao Zedong's reign, it was prohibited due to its erotic nature and its perceived connection to American jazz music. This ban served as an outlet to express anti-American sentiments after the Korean War. More recently, musicians have faced visa denials and other repercussions due to their songs. Some songs address the issue of Tibet's independence, such as the cancellation of Noel Gallagher's concerts after his participation in a Free Tibet concert in New York (Wong, 2009). Furthermore, musicians have been banned from entering China following performances, with instances like Justin Bieber's ban in 2017 citing his behavior as the reason (Philips, 2017).

Even in Western democracies, songs critical of the political environment have faced censorship. For example, in the UK, the 1977 single "God Save the Queen" by the Pistols, which critiqued the monarchy and government, was refused airtime by several stations and was banned by the BBC (History, 1977). Canada and Australia both maintained regulatory bodies that oversaw the content broadcasted by TV and radio stations, including music. However, direct state censorship of music is considered a unique feature not often found in Western democracies, where the emphasis on free speech and expression is deeply ingrained. While music censorship may not be directly implemented by the state, it is influenced by the state due to its regulation being entrusted to music-related entities. For instance, the Parental Advisory-Explicit Content label was voluntarily adopted by the US music industry. This initiative emerged from Mary Tipper Gore's activism – she was the second lady of the US between 1993 and 2001 – through the formation of the Parents Music Resource Center (PMRC) in 1985. The PMRC published the "Filthy Fifteen," a list of fifteen songs deemed immoral, obscene, or indecent due to their references to drugs, sex, alcohol, and violence. This advocacy for rating systems for music ultimately led to the creation of the Parental Advisory label. Some retailers, like Walmart, chose not to stock music lacking this label. These factors, among others, contribute to music censorship, even though it might not be a formal state policy or decision (Cole, 2010).

In Turkey, from the 1970s until nearly the 1990s, Arabesque music was banned from the State Channel and Radio Corporation (TRT) because it was considered "indecent music style" or "not sufficiently modern for Turkish citizens." Arabesque music had gained immense popularity among urban poor populations who had migrated from rural areas to cities as a source of inexpensive labor (Stokes, 1992).

3. DOING PHILOSOPHY AND MUSIC

Music is not only connected to politics, but it also holds significance for philosophers. In his book *"The Republic,"* Plato discusses a wide range of topics that affect the state and what should concern the state, such as justice, the selection of leaders, leadership qualities, raising of citizens, among other things, through the voice of his teacher Socrates. One crucial aspect that Socrates deems vital in shaping the citizens of the ideal state is music. Socrates mentions how music could corrupt individuals and lead them toward immoral deeds (further explored in the following section discussing Socrates's ideas about music).

Aligned with the style and ideology of Plato's ideal city (or Socrates's), some Renaissance philosophers followed suit in their conception of an ideal state or city-state. Through their philosophical contributions to politics and statehood, they formulated an ideal state akin to Plato's concepts in *"The Republic."* A significant commonality among these works is the role of music and its influence on the state.

In 1516, Thomas More authored *"Utopia,"* wherein he delved into how music affected the senses, stirred passions, and shaped the mind with impressions (More, 1516). More adds that music is skillfully adapted to have an impact on individuals in various circumstances, such as soothing the mind during times of grief or turmoil (More, 1516).

Another noteworthy philosopher is the Italian Tommaso Campanella, known for *"The City of the Sun."* This work adopts a style similar to Plato's *"The Republic,"* both idealizing states characterized by seamless social and political relations, devoid of unnecessary divisions among people. Campanella's perspective on music within the state is intriguing. He suggests that in *"The City of the Sun,"* music serves as a remedy for those suffering from intense fevers. However, milder fevers are treated with cheese bread or sleep, accompanied by music (Campanella, 1602). Thus, according to Tommaso, music provides a cure for citizens in *"The City of the Sun."*

A significant aspect of music in Tommaso's text is that he places the importance of learning music on par with grammar, logic, physics, medicine, astronomy, and other fields of knowledge. He views music as a crucial element in the lives of citizens, exerting substantial influence. Consequently, music warrants diligent study and attention, much like other scientific disciplines (Campanella, 1602).

Both the works of these esteemed philosophers contribute to the perceived importance of music in the state. Essentially, this underscores that in envisioning a state, music should not be neglected due to its undeniable impact on the population. It is essential to note that the concepts of an ideal state presented in both works rest upon the unity and harmony of the state. In other words, strict codes of conduct prevail within society, and the regulation of music assumes a highlighted role in both texts. Regulating music is deemed crucial for cultivating virtuous citizens, given its power to potentially instigate immorality or taint minds, thus leading to corrupt behavior. As both texts draw inspiration from Plato's *"The Republic,"* the subsequent section delves into a thorough discussion of music and its effects on a state's citizens, alongside Khomeini's perspective on music.

4. KHOMEINI AND THE PHILOSOPHERS ON MUSIC

After the overthrow of Shah Mohammad Reza Pahlavi, the final monarch of the Pahlavi dynasty, during what is now known as the Iranian Revolution of 1979, Ayatollah Khomeini, who was in exile in France, returned as the Supreme Leader. Through a referendum, he

transformed Iran into the Islamic Republic, effectively establishing a theocratic state. Ayatollah Khomeini assumed a pivotal role in Iranian politics upon taking up this lifelong position. An interview conducted after the revolution between Khomeini and Oriana Fallaci provides insight into his perspectives on politics, morality, and governance (for the complete interview transcript, refer to *The New York Times*, 1979). Oriana Fallaci, an Italian journalist renowned for her interviews with global leaders such as Henry Kissinger, Yasser Arafat, Shah Muhammad Reza Pahlavi, Muammar Gaddafi, and, during the Vietnam War, South Vietnamese President Nguyen Van Thieu and North Vietnamese General Vo Nguyen Giap.

Before the interview, Oriana Fallaci spent ten days in Qom, dressed in a chador, awaiting the opportunity to interview the 79-year-old Supreme Leader. The interview commenced on September 12 when she entered Faizeyah, a religious school where Khomeini addressed his audience. Fallaci initiated the conversation with a broad array of questions, ranging from morality and democracy to religion. In this exchange, Khomeini expressed his views on music and its impact on morality.

During the interview, Ayatollah Khomeini remarked, "even music dulls the mind," explicitly suggesting the significant influence of music on human behavior. This sentiment aligns with the perspective of Plato, who asserted, "more than anything else rhythm and harmony find their way into the inmost soul and take the strongest hold upon it." In Plato's ideal city, education starts with gymnastics and music, with the latter catering to the soul while the former to the body (Plato, 1963/c 375 BC, p. 312). Khomeini further stated that due to music's pleasurable and ecstatic nature, similar to drugs, it has the power to cloud the mind and induce a state resembling sleep.

Plato also examined the pleasurable aspects of music in his writings. He posited that humans naturally perceive and enjoy rhythm and melody. Moreover, individuals are drawn to specific rhythms and melodies, driven by the pleasure these elements offer (Plato, 1963/c 375 BC, pp. 405-8). Recognizing the potential influence of music's pleasure on the youth, as Khomeini highlighted, Plato suggested that music must be evaluated based on the pleasure it provides, as the finest music should delight the well-educated individual.

Khomeini's analogy between Music and Drugs carries profound implications. Similar to how drugs can alter an individual's mental state, music possesses the power to sway behavior, either positively or negatively, through repeated exposure. Plato's concept of music affecting the soul through emotional imitations resonates with Khomeini's assertion of music's capacity to shape behavior.

Khomeini warned about music's potential to negatively impact youth, poisoning them and dulling their patriotic sentiments. This notion corresponds with Plato's belief that music can either expose individuals to vice or, at its best, nurture virtue. Plato suggested that certain music should be censored to ensure the well-being of the state. Khomeini's stance on music aligns with this perspective.

A key moment in the interview came when Khomeini responded to Fallaci's inquiry about specific types of music, including Bach and Verdi. Khomeini's response, "I do not know those names. If their music does not dull the mind, they will not be prohibited," mirrors Plato's view on censorship. Both Khomeini and Plato emphasize that the state or ruler should decide what forms of music are permissible.

The interview also highlighted the diversity of music genres, including those that uplift the spirit, such as marches. Plato acknowledged similar distinctions between different musical

modes and their effects on the soul. He preferred modes like Dorian and Phrygian, which aligned with his vision of spirited yet controlled music, conducive to nurturing virtuous behavior.

In conclusion, the interview between Ayatollah Khomeini and Oriana Fallaci sheds light on Khomeini's perspective on music's impact on morality and behavior. His views find resonance in Plato's writings, where music's role in shaping the soul and character is extensively explored. Both thinkers underscore the importance of censorship and state control over music to safeguard the moral fabric of society. This intersection of ideas underscores the enduring relevance of this discourse, even as it finds application in modern contexts, such as the recent censorship of the hip-hop genre in the Russian music industry.

5. MUSIC, POLITICS, PHILOSOPHY, AND THE INKLING OF TOTALITARIAN THINKING

The desire to make everyone equal or homogeneous without considering the differences that exist among them is synonymous with a totalitarian style of rule. Benito Mussolini's concept of "totalitario" in the early 1920s, which he used to characterize the Italian state at that time as "all within the state, none outside the state, and none against the state," provides the primary thesis for totalitarian governance. This same style of governing is observed in later or contemporary states such as the Soviet Union under Joseph Stalin, Nazi Germany under Hitler, and China under Mao Zedong (Britannica, 2021).

However, even prior to Mussolini's understanding, there had been inklings of homogeneous governance or rule within philosophical discourses, and this can be easily associated with music—given that music has the potential to be enjoyed by the masses. The relationship between music and politics is very close, making it easy for music to be suppressed when it critiques or displeases political leaders. Censoring music doesn't always stem from the content's immorality or profanity; it can also result from a direct conflict with the character of the person in power. While profane music might indeed promote immoral behavior through its content, the rampant censorship of music and musicians can lead to politicians infringing upon individuals' freedom of expression, especially when songs appear to critique their personality and government.

The ability of music to significantly influence emotions and sometimes even facilitate healing underscores its particular significance. In essence, music deserves attention due to its remarkable effects. According to the Louis Armstrong Center for Music and Medicine at Beth Israel Medical Center, a study was conducted on 272 preterm newborns who were 32 weeks or older across 11 mid-Atlantic neonatal critical care units (NICUs). To assess the impacts of music, three different forms of music were employed: a lullaby chosen and performed by the baby's parents, an ocean disc simulating womb sounds, and a gato box, a drum-like instrument. Certified therapists played the two instruments live, synchronizing the music with the babies' breathing and heartbeats. While the gato box, Ocean CD, and lullaby all lowered the babies' heart rates, singing was the most effective. The ocean disc aided sleep, the gato box improved sucking behavior, and singing the lullaby increased the instances of newborns staying quietly alert. "There's something about music—especially live music—that stimulates and engages the body," concluded Loewy, a music therapist whose work significantly influenced music's use in Alzheimer's treatment. Clinical studies have shown music to have a notable impact on Parkinson's disease, stress, and sadness. Patients who listened to music experienced healing (Novotney, 2013).

There's an aspect of music that renders it potentially beneficial or even threatening to human nature, as philosophers have discerned. The totalitarian tendencies in the thinking of figures like Socrates and later Renaissance thinkers, regarding music, are evident in their emphasis on state control over what citizens hear. Drawing a comparison between music and drugs, this perspective grants the state or society a similar authority to control music as it does with drugs. However, this can easily lead to the infringement of freedom of expression or speech, as determining what is fit to be heard becomes subjective, unlike drugs whose effects are readily apparent to the public. Socrates' discourse on music, when aligned with the pragmatism of political leaders, cultivates an environment conducive to totalitarian government. When leaders (according to Socrates) curtail new music styles, restrict certain rhythms, and prohibit music from critiquing political leaders, it gradually paves the way for totalitarian governance.

This totalitarian thinking extended to the writings of Renaissance thinkers, as seen in works like Plato's "Republic," "The City of the Sun," and "Utopia." What remains consistent across these texts is the expectation that citizens in the state conform to homogeneity—their behavior, lifestyle, actions, and restrictions should be uniform and controlled by the state. The challenge lies in determining where the boundary should be drawn while regulating what qualifies as music to be sung or heard, thus empowering political leaders to act in a totalitarian manner.

6. CONCLUSION

Music and politics mutually influence each other significantly, although politics may wield the authority to censor music when it does not align with its favor. Musicians have had and continue to experience their prime when elections approach, as these are times when they can garner substantial fame or even monetary benefits by supporting and endorsing politicians through music crafted to promote their campaigns. Conversely, musicians and music struggle when they do not align with or favor those in power. Music is employed to raise awareness, succinctly convey politicians' messages, and most importantly, enhance the public image of politicians positively and favourably.

The sentiments expressed by Ayatollah Khomeini, Iran's Islamic Revolution Leader, during his interview about the effects of music, largely coincide with Plato's perspective on music. Both Khomeini and Plato concur on the notion that music deeply impacts the innermost soul and influences it, with Khomeini suggesting that music's adverse effects can negatively affect the youth just as Plato posited. They also agree on the necessity of censoring harmful songs within the state or political sphere to shield people from adverse consequences. Furthermore, they acknowledge the diverse range of music types and their respective effects on individuals' souls. An exhaustive examination of both viewpoints underscores the pivotal role of politics in the realm of music's effects. Given that a state comprises diverse societies, the well-being of each individual contributes to the collective welfare of the state or city. Hence, the evaluation of what constitutes good or bad music cannot be left solely to individuals; it falls under the jurisdiction of political leaders. Politics, therefore, assumes a significant role in both Ayatollah Khomeini's and Plato's discourses concerning music and society.

The conceptualization of the state and the influence of political philosophies on music, as discussed by Socrates, More, and Tommaso in their respective books, possess a totalitarian inclination. These philosophers expect the state to exercise control over various aspects of music, including sounds, rhythms, and lyrics. Socrates/Plato holds conservative views and is apprehensive about musical innovation. He believes that changes in musical form and rhythms hold vital implications for the nature of the state and society. Remarkably, music and drugs share, as proposed by these philosophers, comparable influences on the human soul.

Consequently, music should be regarded as a subject of utmost importance, necessitating study and regulation within the state.

REFERENCES

- Barker, A. (1984), *Greek musical writings, volume I: The musician and his art*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Britannica Encyclopaedia (2021). "Totalitarianism. Encyclopedia Britannica". Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/totalitarianism>
- Campanella, T. (2001), *The City of the Sun* Perlego. <https://www.perlego.com/book/1815866/the-city-of-the-sun-pdf> (Original work published 2001)
- Cole, T. (2010), "You Ask, We Answer: 'Parental Advisory' Labels — The Criteria and The History". Retrieved from <https://www.npr.org/sections/therecord/2010/10/29/130905176/you-ask-we-answer-parental-advisory---why-when-how>
- Eisler, H. (1978), *A rebel in music: Selected writings*. New York: International Publishers.
- Frederick, S. (1983), *Red & Hot: The Fate of Jazz in the Soviet Union*. London: Oxford University Press.
- Gary, S. (2000), *Rumba on the River: A History of the Popular Music of Two Congos*. London: Verso.
- Henderson, M. I. (1957). *Ancient Greek Music*. London: Oxford University Press.
- History (1977), The BBC bans the Sex Pistols' "God Save the Queen", Retrieved from <https://www.history.com/this-day-in-history/the-bbc-bans-the-sex-pistols-god-save-the-queen>
- Human Right Watch (2019) "Russia: Censorship of Younger Generation's Music", Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2019/02/28/russia-censorship-younger-generations-music>
- Kaufman, G. (2020), "Here Are All the Musicians Supporting Joe Biden & Donald Trump in the 2020 Election" Retrieved from, <https://www.billboard.com/music/pop/stars-support-joe-biden-election-9399733/>
- Lawergren, B. (2016). "Music History". Encyclopaedia Iranica
- Linda, C. (1992). *Britons: Forging the Nation 1707–1837*, London: Yale University Press
- Lippman, E. A. (1963). The sources and development of the ethical view of music in ancient Greece. *Musical Quarterly* 49: 188-209
- Mark, S. (1996), *Retuning Culture: Musical Changes in Central and Eastern Europe*. London: Duke University Press
- Michael, B.&Wippermann, W. (1991) *The Racial State: Germany 1933–1945*. Cambridge: Cambridge University Press.

- More, T. (1966). *Utopia* (1516). Leeds, England: Scolar Press Ltd.
- Muff, A. (1981), *Music in the Mix: The Story of South African Popular Music*. Johannesburg: Ravan Press.
- Novotney, A. (2013), "Music as Medicine", Retrieved from <https://www.apa.org/monitor/2013/11/music#>
- Peter W., "The Times They Are A-Changing": Rock Music and Political Change in East Germany', in ReebeeGarofalo (ed.), *Rockin' the Boat: Mass Music*
- Phillips, T. (2017), "Justin Bieber banned from China for 'bad behaviour'". Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/21/justin-bieber-banned-from-china-bad-behaviour-purify-discontent>
- Plato (1963) *Republic*. (Paul Shoreytrans.) (Original work published c375bc)
- Plato (1980) *Laws* (Plato. Laws. Trans. Thomas L. Pangle. New York: Basic Books. (Original work published.d.)
- Simon, F.& Street, J. (1992). '*Rock against Racism and Red Wedge: From Music to Politics, From Politics to Music*'. Boston: South End Press
- Stokes, M. (1992), *The Arabesk debate: Music and musicians in modern Turkey*. Oxford: Clarendon Press.
- Street, J. (2003). 'Fight the Power': The Politics of Music and the Music of Politics. *Government and Opposition*, 38(1), 113-130.
- The American Heritage (n. d.) Music. Retrieved from <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=Music> The Musical Quarterly, X(L2I) X, 188-209.
- The New York Times (1979). An Interview with Khomeini. Retrieved from <https://www.nytimes.com/1979/10/07/archives/an-interview-with-khomeini.html>
- Winnington-Ingram, R P. (1954). *Greek Music, ancient*. In *Grove's Dictionary of Music and Musicians*. London: McMillan.
- Wong, E. (2009), "Band Says Beijing Canceled Concert Over Tibet", Retrieved from <https://www.nytimes.com/2009/03/06/world/asia/06tibet.html>